

A watercolor illustration of a village square. In the foreground, a large, gnarled tree with dark branches and some green leaves stands on the right. To the left, a windmill with a long, dark, angled roof is visible. In the background, there are white buildings with dark rectangular windows. Several small figures of people are scattered in the square. The overall style is soft and painterly, with a muted color palette of greys, browns, and whites, accented with some red and yellow.

artil·letres

Núm. 43 - Castellar del Vallès - Setembre 2008 - 10 €

VALLCAREN Y

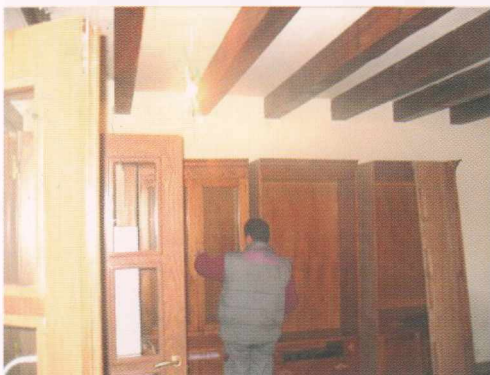
Mudanzas Pu^{ma}

ELS DESITJA UNA BONA FESTA MAJOR

El nostre equip de personal de contacte
resoldrà els seus dubtes
i l'assessorarà en qualsevol
problema que a vostè se li presenti

Oferim també experts operaris
en les feines de muntatge
i desmuntatge de tot tipus de mobles

L'embalatge també requereix
d'una extensa gamma
de mides en caixes, armaris,
rober portàtil,
caixes per a cristalleria...

Guardamobles
Mudances completes
Mudances econòmiques
Traslats a tot Espanya
Servei de fusteria
Servei d'elevador

Telèfon d'atenció al client 902 076 391

www.mudanzaspu.ma.com - info@mudanzaspu.ma.com

Lluís Valls Areny, In memoriam

Lluís Valls Areny el dia que va rebre la Medalla de la Vila de Castellar del Vallès [Fotos: Josep Graells]

Lluís Valls Areny va néixer a Castellar del Vallès el 26 de juny del 1927, i va morir en el mateix poble el 22 d'agost del 2007.

Va començar a pintar cap al 1941 amb la colla d'en Simeó Caba, formada pel seu fill, Xavier Caba, Simforós Aguilar, Alfons Gubern i Joaquim Miralles. Posteriorment va continuar el seu aprenentatge amb Joan Vilatobà i Joan Gibernau. Sempre s'ha considerat, però, autodidacte i experimentador, en considerar que l'art és una cosa que no s'ensenya, sinó que és el mateix artista qui l'ha de trobar.

És precisament aquest esperit de recerca el que l'ha portat a evolucionar constantment, fins al punt que en una entrevista que li vam fer a ARTILLETRES el 1990, confessava que a ell el que li interessava en la seva pintura era "evolucionar, no estancar-se".

I així ho va fer al llarg de més de 40 anys de dedicació professional a la pintura, en la qual va destacar fins a esdevenir un dels millors artistes

que ha tingut la vila de Castellar. Com a reconeixement a la seva llarga trajectòria, l'Ajuntament de Castellar li va concedir la Medalla de la Vila el 13 de desembre del 2002, conjuntament amb tres altres grans artistes castellarencs de la seva generació: Raimon Roca, Joan Tort i Antoni Costa.

És per tot això que des d'ARTILLETRES, una revista on ell tantes vegades va col·laborar amablement i desinteressadament, ens plau dedicar-li aquestes pàgines de petit homenatge.

Per fer-ho, hem buscat diverses obres que ens mostren la seva evolució i qualitat artística, i també hem decidit reproduir alguns dels bells i emotius textos que els seus amics entranyables van llegir en l'acte del seu enterrament, realitzat en el nou tanatori de Castellar el 24 d'agost del 2007, envoltats dels bells paisatges que en Lluís tantes vegades havia recorregut i pintat al llarg de la seva vida.

Volem donar les gràcies a tots els qui ho han fet possible.

Carrer de l'Ermot

Plaça Major de Castellar

Els horts del Brunet

QUAN L'ART APUNTA ALLÀ ON LES PARAULES CALLEN

Paraules de presentació de l'exposició de pintures de Lluís Valls Areny, amb la qual es va inaugurar el curs 2003-2004 del CETR, el Centre d'Estudi de les Tradicions Religioses:

L'art és fill de l'interès sincer per la realitat. I l'interès és atenció i amor vers la realitat.

Només qui s'interessa profundament per la realitat i es gira vers ella amb tota l'atenció i tot l'amor, pot veure la bellesa.

Per poder-se interessar incondicionalment per la realitat, cal mirar oblidant-se de si mateix.

Si ens aproximem a la realitat esperant treure'n algun profit, ja sigui econòmic, de prestigi o satisfacció personal, algun profit de la mena que sigui, vol dir que ens hi estem interposant i amagant la realitat. Quan entre la realitat i un mateix, hi interposem els

propis interessos, siguin quins siguin, no arribem a la realitat mateixa sinó a la idea que el nostre interès s'ha fet d'ella. Aleshores no deixem parlar a la realitat sinó que la forcem perquè digui allò que el nostre interès li demana.

Per això, l'artista s'aproxima a la realitat com si no fos un ésser necessitat, s'hi aproxima amb desprement, sense buscar res, sense exigir-li res, independent, com si no necessités res del que la realitat li pugui oferir.

Aquesta actitud despresa, distanciada de si mateix, independent, sense que res propi s'escolli per entremig, és la condició bàsica perquè l'interès per la realitat sigui una autèntica atenció i amor per les coses mateixes.

Però no és possible interessar-se i estimar les coses mateixes, tal com es manifesten i tal com són, si no s'ha après a callar per dins de tal manera que els propis interessos, interpretacions, hàbits o valors, no s'interposin entre el propi cor i la pròpia ment i el pur parlar de la realitat.

Quan res s'interposa entre l'ull, el cor i les coses que s'observen, aleshores és quan es pot produir el fenomen del pur parlar de les coses; un parlar que és com una revelació de bellesa i de veritat.

Aquesta revelació no es pot descriure amb conceptes, només pot ser apuntada, assenyalada, insinuada amb formes. Formes que s'allunyen de les interpretacions i que condueixen vers l'interior del silenci, allà on la comprensió, la percepció i el sentir s'aproximen més i més a alguna cosa inefable que absorbeix les facultats en el seu misteri. Quan succeeix això, no queda res que no sigui absorbit pel silenci.

L'art camina en la mateixa direcció que el procés interior al qual ens conviden totes les tradicions de saviesa de la humanitat. Té el mateix punt de partida, el mateix recorregut i la mateixa fi.

Però hi ha artistes que es desvien quan utilitzen el poder que els dona la seva capacitat d'atenció, de distanciament, de desprendiment i de silenci interior, no per aconseguir la revelació del misteri de la realitat, sinó per a afirmar-se, engrandir-se, treure'n profit econòmic, reconeixement.

El camí dels buscadors de la bellesa, honests i sincers, s'assembla al dels buscadors espirituals, són camins que conflueixen, de tal manera que és impos-

sible diferenciar si es tracta d'art o de pur camí cap al conèixer i el sentir des del silenci. Aquests artistes honestos, entren en el silenci i acullen la bellesa com a l'àngel de llum que anuncia la gran revelació del misteri del que és.

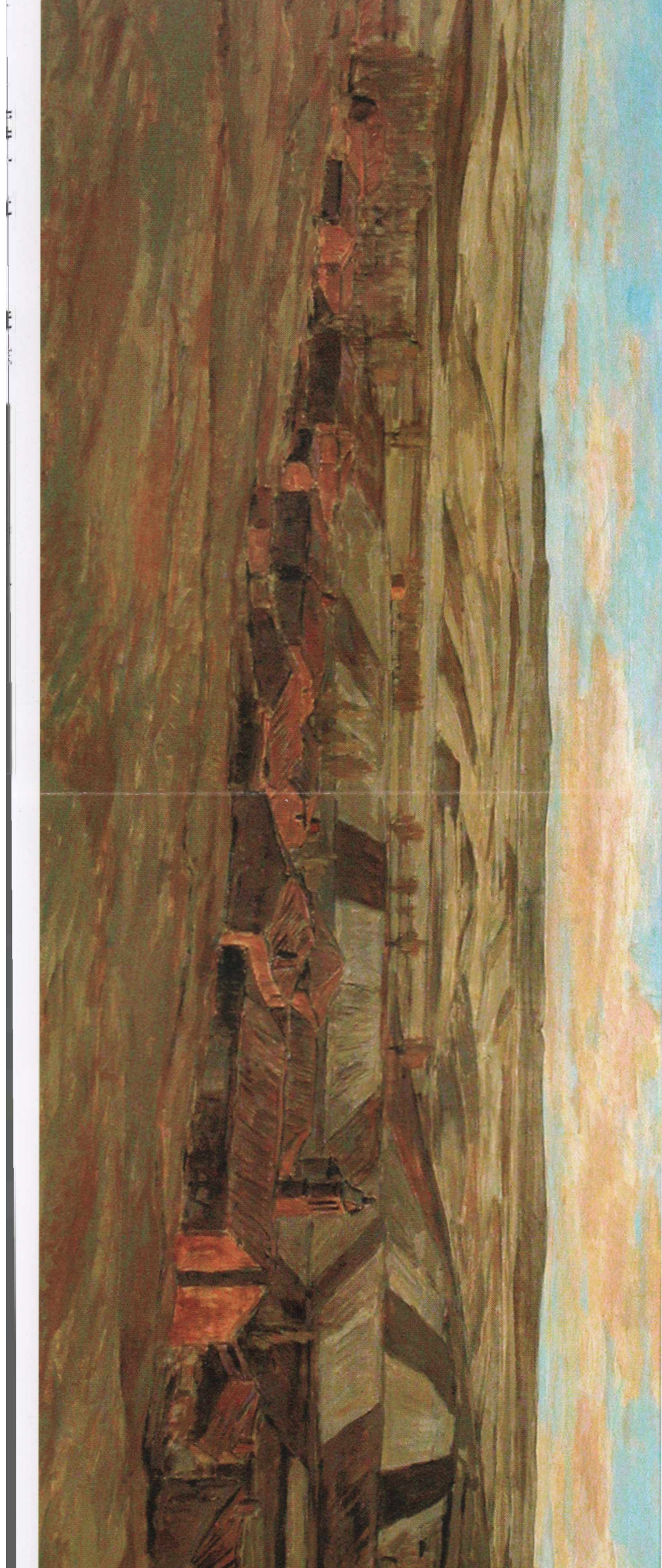
Aquests artistes, que no són nombrosos, aprenen a endinsar-se en la lucidesa del silenci sense fer marxa enrere. No posen límit a la seva aventura pels camps de la indagació. Si no poden tornar a casa, viuen a la intempèrie.

No els busqueu a ells en les seves obres, perquè no els trobareu. En les seves obres no hi ha ningú en concret, tot és universal. Les seves obres són composicions de formes per aconseguir, suaument, a allò que es mostra i ens mira des de les formes, però que no en té de formes.

Les obres dels grans porten l'altre món a aquest món.

Diuen allò que no es pot dir; parlant creen el gran silenci; amb sons parlen de l'esperit; amb formes i colors mostren la font de totes les formes i colors, una font que no té formes ni colors, i aquest sí que és un gran miracle!

Les obres dels grans, ens agafen de la mà i ens introdueixen en l'abisme de la pura presència del que és.

Els artistes profunds i honestos, es situen entre els grans benefactors de la humanitat. ¿Quin millor servei es pot fer als homes i a les dones que conduir-los vers les regions on brolla l'admiració, l'interès veritable, l'acceptació completa del que hi ha, el silenci de si mateix, la unitat de tot, l'amor i la pau que neixen en el si del que és?

Lluís Valls Areny és un d'aquests escassos artistes que són profunds buscadors sincers, sense cap mena de falsedat. Ningú busca de manera més noble i neta que ell; i és difícil, molt difícil, poder trobar un home més senzill i humil que ell.

És tan noble i sincer en la seva recerca de la bellesa, que en els seus quadres no hi trobareu cap rastre d'ell. Els seus quadres estan concebuts i sentits des del més complet silenci de si mateix.

Les formes dels seus paisatges castellans, són formes que remarquen les grans dimensions dels espais buits. L'esperit es perd en les grans distàncies sense obstacles, dels seus quadres. És el mestre dels grans espais buits.

Parla amb eloqüència de la immensitat infinita i nua del que és. I les formes que dona a les seves pintures li permeten dir, una vegada i una altra, i sempre

d'una manera nova, amb una austeritat creixent, aquest buit infinit de la realitat en la qual estem submergits i que nosaltres mateixos som.

Les seves obres són totes elles silencioses; neixen des del si profund del silenci interior d'en Lluís i parlen, amb claredat, d'aquest silenci, que és la presència nua i callada dels seus amplis paisatges.

Sovint comparem la pretensió del CETR amb la finalitat que té un conservatori de música. Si un conservatori funciona bé, ofereix la possibilitat als alumnes de posar-se en contacte amb els grans músics per aprendre a comprendre la música, i poder arribar a fer música un mateix.

Aquí fem alguna cosa semblant: posem en contacte amb els grans textos i mestres del camí interior per aprendre a recorre'l nosaltres mateixos. I el que ensenyen tots els grans mestres és la via del silenci.

Lluís Valls és un dels mestres d'aquest Centre. Ell és pintor i parla poc, molt poc; amb els seus quadres, però, és un mestre del silenci. És per això que hem volgut iniciar el curs amb una petita exposició d'alguns dels seus quadres. Estem segurs que sabreu apreciar aquesta primera classe del curs.

Can Padró

Castilfrío de la Sierra

Campos de Canos

Paraules d'en Marià Corbí, tants anys amic i company d'en Lluís.

En la meua ja llarga vida només he conegut dos homes bons, als qui no se'ls podria posar cap "però". Aquests dos homes bons han estat el meu propi pare, i en Lluís. La bondat d'en Lluís, com tot en la seva vida, era profunda i discreta. Era bo amb tot i amb tothom.

En Lluís ho estimava tot.

Abans que cap altra cosa, estimava a la Montserrat, la seva esposa. M'explicava que no s'havien barallat mai. Amb tots els anys que hem compartit, no he vist entre ells ni la més mínima discrepància. Feien una parella inseparable, en cos i en esperit.

La seva filla Magda era la seva vida, i el seu nét Gerard, així com en Ferran: eren la seva vida, tots ells.

Estimava el seu jardí, els seus arbres fruiters.

Amb la seva pintura, ho estimava tot. La seva pintura era un continu acte d'amor pels cels, pels camps, pels pobles, per tot allò que l'envoltava.

La seva pintura és fonda, silenciosa, sense concessions, només buscava la veritat de la bellesa. Era un mestre de l'amplitud dels espais. En els seus quadres els espais i els buits expressaven la seva nuesa i despreniment interior, la seva enorme puresa.

Expressava el misteri insondable de la realitat amb la sobrietat neta i transparent —com ell— de les seves pintures. I ho feia discretament, sense donar-se cap importància, gairebé demanant excuses per tal atreviment. Per això ho aconseguia d'una manera tan profunda i eficaç.

Estimava tant la bellesa, oblidant-se del tot de si mateix, que més d'una vegada m'havia dit que no li importaria si un dia es cremaven totes les seves pintures, perquè li bastava amb allò que ell

Delta de l'Ebre

havia pogut veure mentre pintava. Que poc comptaven per ell la fama i el reconeixement i fins a quin punt li importava la veritat de la pintura!

Sempre que em comentava això jo protestava i li deia que tant de bo que la gent arribés a conèixer la seva obra i allò que aquesta obra proclama.

Va ser un home atrapat per l'amor a la bellesa, que per ell era també el misteri profund de la realitat; i estava tan fonament fascinat per la realitat, que passava desapercebut. Era tan humil i discret que calia tenir els ulls i el cor ben oberts i lliures per poder apreciar la seva persona i la seva obra.

Ha mort tal com ha viscut, lúcid fins l'últim moment, bolcat cap a la bellesa dels camps i amb el quadern de dibuix sota el braç.

Estava sa i fort, però el seu cor no ha resistit

la malaltia de l'entranyable companya de tota la vida.

La seva mort ha estat tan discreta com la seva vida. No ha volgut molestar, ni tan sols al morir. Però la seva vida ha estat una vida molt bella i molt fecunda. Espero i confio que el temps acabi per reconèixer el valor de la seva obra.

Com me n'alegro d'haver-lo conegut i d'haver treballat amb ell molts i molts anys, no en la pintura, sinó en el treball del refinament de l'esperit.

Ha mort un gran personatge. Ho dic una vegada més, per si hi ha algú que encara no se n'hagi adonat. I jo he perdut un bon i un gran amic.

Aquest és el meu pobre homenatge a la seva persona i a la seva obra.

MARIÀ, 22-08-07

Llegirem uns petits fragments de les memòries d'un altre pintor, Balthus, un pintor polonès del segle XX.

En Lluís era home de poques paraules, però quan va conèixer aquests textos, els donava la raó: "És això, sí, és ben bé així" —deia.

Les paraules de Balthus ens ajudaran a comprendre una mica més la passió d'en Lluís, la seva vida:

En aparença, la pintura no és res: una tela que un mateix ha tensat, uns pinzells, uns tubs de pintura i uns pots de pigments. I aquí és on tot comença.

No es tracta ni d'habilitat ni d'hàbit, sinó de font i de naixement. Pintar és dirigir-se cada dia cap a la font i buscar-ne l'aigua: la llum.

Jo no sé el que les obres volen dir. Simplement són. Potser no caldria dir res, només mirar. Jo em passo hores mirant-les, en el taller. Les miro, entro en el seu misteri. Aquest misteri ha guiat la meva mà, m'ha endinsat en la seva nit. En certa manera, deu ser una experiència semblant a la dels místics, la profunda nit que travessen per poder accedir a la llum.

Pintar és sortir de si mateix, oblidar-se d'un mateix, preferir per damunt de tot l'anonimat i arriscar-se a no estar d'acord amb els temps, ni amb les modes, ni amb la gent. Pintar és, principalment, voler conèixer i fer tot el possible per aconseguir-ho.

Com m'estimo aquestes hores passades mirant, contemplant. Hores incomparables en el silenci.

Tinc el convenciment que la pintura és una forma de pregària, una via d'accés a Déu, al misteri. En això no hi ha cap vanitat, més aviat humilitat. És posar-se en situació de poder capturar un fragment de llum.

Quan parlo de pintura, el llenguatge religiós s'aproxima a allò que vull expressar; quan em vull referir al misteri del món, a aquella actitud d'un mateix de posar-se com en disposició, humilment, modestament, com en una ofrena, per trobar l'essencial. Caldria pintar sempre en aquesta nuesa.

La pintura és una tal aventura d'humilitat que em sembla fora de lloc aconseguir títols gràcies a ella.

Per pintar el que cal és esborrar-se cada dia més, no tenir més exigència que la pintura i oblidar-se de si mateix.

No em canso de dir que no és un mateix el que vols expressar, sinó el món, els seus misteris, les seves nits. De passada, potser trobaràs alguna clau que et faci comprendre't millor a tu, però aquest no és pas l'objectiu. (...)

Sovint he pensat que la millor qualitat, la virtut més bella és callar, és el silenci.

[Compaginació i selecció de pintures:
Josep Boadella i Josep Ramon Recordà]

Pepa Beotas

Un dolor tan profundo

Tengo el corazón roto
Las manos vacías
Los sueños perdidos
Y me he quedado sin vida

Por ti sobrevivo
Por ti y con tu ayuda
Querido José
Mi alma está desnuda

No siento la brisa
Ni el correr del tiempo
Sólo esta agonía...
Herido está mi cuerpo

Por tu amor vivía
Sin tu amor me muero
Tu triste despedida
Agita mi cuerpo

Me busco en tu ausencia
Pero no me encuentro
Los hijos, los nietos...
Siempre mi recuerdo

Sola está mi alma
Y solo está mi cuerpo
Tus manos rugosas
Que ya nunca encuentro

Y lloro a escondidas
Y siempre tu recuerdo
Cuando despierto
Pienso que todo fue un mal sueño.

Octubre 2007

Los días que pasan
Y no puedo con ellos
Mi dolor aumenta
Dentro de mí, adentro

La noche es terrible
Y el día es eterno
Tus ojos me persiguen
Y de dolor me muero

Amor de mi vida
¿Que haré sin tu cuerpo?
¿A quien yo amaré?
No puedo creerlo

No puedo dejar
de amarte en silencio
De sentirme muerta
Por dentro, por dentro

Porque tú te fuiste
Yo ya no oigo el viento
Ni los atardeceres
me parecen bellos

La niebla es más gris
Y mi duelo eterno
Quisiera morirme
Pero no puedo, no puedo...

Quisiera olvidarte
Tan solo un momento
Ver y oír a los otros
Olvidar el duelo
Pero no puedo, no puedo...

Noviembre 2007

Tú fuiste mi guía
Mi gran compañero
Y tú me enseñaste
A vivir sin miedo

Pero ahora ¿qué hago?
Si ya ha vuelto el miedo
Miedo de estar viva
Sin seguir viviendo

Por tu fuerza inmensa
Supe de lo eterno
Rompí ataduras
Liberé mi cuerpo
Ahora ya soy libre
Pero no te tengo

Cada día es
Más duro el tormento
Y por dolerme
Me duele hasta el aliento

Dolor por las noches perdidas
Por las discusiones
Por los desencuentros

Dolor por tus manos tan queridas
Dolor por tu cuerpo sudoriento
Por tus ojos perdidos en la nada
Por tus últimas palabras
“paciencia, paciencia”

Y no encuentro en mi agonía
Una esperanza

Los días que viví
Serenan mi alma
Los hijos tan queridos
Que me acogen
Me abrazan y me amparan
Tu vida y la mía
La noche cerrada
Historia que termina
Al llegar el alba

Te quiero hasta
Romper las venas
Hasta morir por ti
Si esto no acaba

Mi vida sin la tuya
Ya no es vida
¿Qué haré yo sin tus ojos?
¿Qué haré yo sin tus palabras?
¿A quién le enseñaré
El cuadro terminado?
¿Quién me ayudará a soportar esta carga?

Adiós José querido
Adiós a tu cuerpo
Los días doloridos
Te dan por fin esta calma.

Diciembre 2007

El lugar donde habito
No tiene puertas ni ventanas
La luz no existe
Los días pasan y pasan
Sin saber por qué
Sin saber nada.

4 enero 2008

Para Violeta

Tu nombre
Es vida y es causa
Es un principio en la nada

Me acompaña en estos días
En que soy noche cerrada

Tu nombre me huele a flores
A ideas revolucionarias
A feminismo radical
A amor libre
A Violeta Parra.

abril 2008

*El tiempo todo lo da y todo lo quita;
todo cambia pero nada perece.*
Giordano Bruno (1549-1600)

Vàrem aprendre a estimar-te perquè ets únic, excepcional. Des de la primera vegada que ens vas mirar veiérem que no ens jutjaves, sinó que analitzaves, prenies notes, observaves, en un acte propi de científic. Fins al darrer moment vas creure en la ciència, vas deixar en mans dels metges la teva vida, amb la fe que sempre havies tingut en ella: una creença vertadera en la ciència com a camí i no com a finalitat, lluny de les postures postmodernes que sembla que ara s'ho mengen tot. Ets model a seguir en molts dels teus actes, fort i perseverant fins a la fi... Mai et van espantar ni les grans eminències de peus de fang, ni el maltracte administratiu, ni les multes, ni les males jugades d'un món hipòcrita. Et tenim per una persona honesta, honrada i, per damunt de tot, coherent.

Mai vas tenir ni una paraula desagradable per ningú, sempre deies que el temps posaria les coses al seu lloc. Sí que es cert que de tant en tant t'emprenyaves i deixaves anar un *Me cago en el cap de Buda*, però mai, mai vas voler utilitzar les seves mateixes armes, les del desprestigi, la dels necis. Sempre vas estar a l'alçada d'allí on volies estar, entre els grans homes del nostre segle, sempre seguint l'estela dels grans pensadors reformistes i valents...

Has estat un gran científic, però un millor pare i amic per als que ara omplim aquesta sala. Mai oblidaré les lliçons de vida que ens vas donar de forma inconscient, simplement treballant, amb l'esforç del dia a dia i l'amor pels teus. El teu gran amor ha generat una gran família amb la qual hem passat grans moments: mirant els estels a Venta Micena, esquiant a Font Romeu, viatjant per tota la península a la recerca d'un somni... "Y quien no da la vida por un sueño" començaves el teu llibre. La llàstima és que no hagi pogut publicar aquell altre que et tenies reservat, aquell del qual ens explicaves trossos davant del foc a Can Borrell...

Sí, ets un gran home, un home com els d'abans, una magnífica persona que trobarem a faltar cada segon de la nostra vida, perquè la vida sense tu malauradament no tornarà a ser la mateixa. Ens queda el record i la seguretat que vas fer sempre el que et dictava el cor, i que vas fer bé, sempre lluitant per la tan necessària utopia d'un món millor. Els que encara quedem honorarem la teva memòria i seguirem les teves ensenyances, i ensenyarem als que acaben d'arribar, i als que vénen en camí, que el seu avi va ser un gran paleontòleg i un millor marit, germà, pare i amic.

Hasta siempre comandante.

ORIOL VICENTE I CAMPOS

Al meu pare

Escucho a Fauré, su gran elegía...
Y pienso nuevamente en nosotros;
El dolor persiste
Pero con el tiempo se hace tenue...

Tu silueta me invade mi día y mi noche,
Y pienso en esa
Pequeña esperanza
Que se acerca y me susurra,
Que cualquier día
Podré volver a estar a tu lado...
Pero despierto de un buen sueño, recapacito...
Y la realidad está ahí
Ya no estás...

Te fuiste sin avisar, en pleno otoño,
Despidiéndote de mí con un maravilloso beso
Y pocas palabras;
Por la puerta grande,
Teniendo prisa,
Y sin explicaciones... pero
Con valentía y orgullo,
Como siempre...

Sensaciones ocultas
Me insisten a seguir queriéndote
A toda máquina
Sin saber donde está el final
De nuestro intenso camino...
Nunca dejaré
De pensar en ti:
Hablaré por ti, pensaré por ti,
Lucharé por ti, pintaré por ti...
Todo por ti...

Sigo escuchando música...
Ahora es el turno de Bach;
Su obra, tan tristemente expresiva,
Me llena y me amplía...
Son corales
Llenos de angustia y fuerza,
Llenos de grandiosidad
Y poder
Son tu voz y tu mirada,
Mi gran recuerdo,
Mi intenso presente...
Me dicen que continúe

Me dicen que frene,
Me dicen también que acelere...
¿Qué hago papa? ¿A dónde me dirijo?
Contéstame tú...
Tú tienes esa respuesta
Tan esperada, que perpetuamente
Me ha guiado hacia alguna parte:
Aunque el cielo haya sido gris,
Aunque el verde no haya sido verde,
Aunque las banderas hayan estado a media asta,
Aunque el sol haya sido luna,
Aunque los veleros
Hayan navegado sin vela,
Aunque los pájaros no hayan volado...
Sin tus ojos estoy huérfana
Sin tu aliento estoy perdida
Sin tu pensar estoy hundida
Sin tu amor estoy atada
A un mundo sin sentir...

Te quiero papa...
Y quiero dar mi vida por tu sueño
Quiero poder
Escribir tu nombre
Con letras doradas
Bajo las estrellas del
Sur...
Donde dejaste aparcados tus enseres
Donde un día fuimos felices...
Donde resides desde octubre
Donde nos reencontraremos pronto
Bajo el sol abrasador
Que deslumbra tus cuevas

Te quiero desde lo más profundo de los mares,
Desde lo más alto de las cimas
Allí donde no existe el tiempo
Donde no existen las palabras
Ni el rencor, ni el odio,
Ni el mal, ni los caminos...
Allí donde el fin llega
A su final...

Hasta siempre camarada...

BLANCA GIBERT
11 de maig del 2008

Miquel DescLOT

NOUS ESCRITS SOBRE MÚSICA

Martí Cormand, *Teixit de fulla*, 2007 (llapis i aquarel·la sobre paper)

universal de l'escriptura —i la interpretació!— per a tecla.

De tots ells, Carl Philipp Emanuel Bach és el que millor ens pot il·lustrar el canvi d'una música racionalment sàvia cap a una música del cor i per al cor. En un breu text autobiogràfic, ell mateix havia de deixar escrit, en termes semblants als de la posterior carta de Boccherini, el que podria servir com a lema d'aquest article: "Crec que, per damunt de tot, la música hauria de tocar el cor". Els seus estudis de dret (Johann Sebastian va voler que els seus fills tinguessin la formació universitària que li havia faltat a ell, encara deutor de la tradició menestrala dels compositors artesans) no van impedir a Emanuel una evolució que podríem anomenar "sentimentalista". O, més ben dit, no tan sols no la van impedir sinó que la van estimular, perquè la seva formació universitària justament el va posar en estret contacte amb els intel·lectuals de la Il·lustració alemanya, l'*Aufklärung*, que amb la seva crítica —racional, és cert— del racionalisme mecànic havien de propiciar l'adveniment del Romanticisme. En el fons, doncs, l'evolució "sentimentalista" d'Emanuel era un signe del seu temps, paral·lela a la d'altres autors europeus com l'anglès Samuel Richardson, el primer novel·lista "del cor", el també anglès Laurence Sterne, autor de l'emblemàtic *Viatge sentimental* de 1768, el suís Jean-Jacques Rousseau, el venecià Carlo Goldoni o els alemanys Gotthold Ephraim Lessing i Friedrich Gottlieb Klopstock, tots dos amics personals de Bach. Per no parlar dels músics esmentats més amunt o d'altres com el seus amics Johann Joachim Quantz, Karl Heinrich Graun o els germans Frantisek i Jan Benda, tots ells associats a la mateixa cort de Frederic de Prússia on Bach va treballar durant vint-i-vuit anys com a clavecinista del rei.

Ja des de la primera col·lecció de sonates per a tecla, les anomenades *Sonates prussianes* de 1742, Bach busca l'expressivitat autònoma de la música instrumental a través d'un decidit trencament de la unitat d'afecte, gràcies al qual els motius, o cèl·lules melòdiques, poden oposar-se amb sentit dramàtic a l'interior d'un mateix moviment: les portes de la sonata bitemàtica quedaven així obertes per a la imminent edat d'or de la música instrumental. Aquesta obsessió per l'expressivitat de la música instrumental culminaria romànticament, al final de la seva vida, amb una extraordinària

fantasia en fa sostingut menor per a tecla que ell mateix subtitularia "Sentiments de Carl Philipp Emanuel Bach". En el decurs de la seva carrera, la música instrumental, fins aleshores tinguda com a marginal, havia esdevingut no tan sols capaç d'una expressió rica i subtil, sinó que havia assolit allò que el racionalisme només havia reconegut a la paraula: la capacitat de comunicar les interioritats del cor de l'artista.

Però la gran influència contemporània de Bach es deu, més i tot que a l'obra creativa, a les seves qualitats de gran intèrpret, reflectides teòricament al seu fonamental llibre *Tractat sobre la veritable manera d'interpretar al teclat*, de 1753, on exposa amb gran claredat i sentit didàctic les seves idees sobre l'expressivitat de la interpretació de la música per a tecla. Naturalment, no és aquest el lloc per aturar-se en el contingut d'una obra adreçada als músics professionals, encara avui estudiada amb profit, però sí que ens paga la pena de rescatar-ne algun fragment de sentit general altament il·luminador. Per exemple, aquest passatge sobre l'actitud de l'intèrpret davant la música que ha de comunicar a la seva audiència:

"Com que un músic no pot commoure ningú si ell mateix no està commòs, cal que sigui capaç d'experimentar en ell mateix les emocions que vol desvetllar en els seus oients. Així, fa comprensibles les seves emocions al seu públic i els porta de la millor manera possible a sentir-les amb ell. Quan la música és lànguida i trista, el músic esdevé lànguid i trist. Hom se n'ha de poder adonar en veure'l i sentir-lo. El mateix ha d'ocórrer en els passatges on ell experimenta sentiments violents, jocosos o de qualsevol altra mena. Tot just si apaivaga una emoció que ja en fa néixer una altra, de manera que constantment fa alternar i canviar les passions."

Encara que no tindrem mai cap testimoni sonor de les celebrades interpretacions expressives de Bach al clavicordi, ens n'ha quedat l'impagable testimoni escrit de l'historiador de la música anglès Charles Burney, que va viatjar per tot Europa darrere les grans figures de la música coetània i en va deixar unes memòries que constitueixen un autèntic monument històric. Els passatges que dedica entusiàsticament a Bach suggereixen que les teories del segon fill del cantor de Leipzig eren producte de la seva experimentada pràctica, i no pas a l'inrevés:

"Quan, en un moviment lent i patètic, té una

s'encenen la nit de Sant Joan al Pirineu i que els "fallaires" fan córrer per boscos i prats com autèntics espectres de la nit màgica, arrossegant una cabellera de flames i guspires, amb la intenció d'espantar bruixes i mals esperits (al primer cant de *Canigó*, Verdaguer descriu la fantàstica processó dels fallaires amb tres estrofes magnífiques, de les quals extraïem aquests versos: "Les llums de set en set pugen i baixen, /cinyells de flama los monticles faixen, /i es veu entre fumades el bosc llampeguejar; /surten rius de guspires de tot caire, /com si es veiessin entre terra i aire /los llamps i los cometes en guerra sabrejar"). Doncs bé, Manuel de Falla, tornat de París, d'on l'havia foragitat l'esclat de la primera guerra mundial, es va posar a escriure el que ell en deia una "gitanería", una peça dramàtica sobre text de Gregorio Martínez Sierra, *El amor brujo*, que s'estrenava l'any 1915, tot i que no seria fins deu anys més tard que s'estrenaria la versió de ballet definitiva que coneixem avui. La *Dansa del foc* d'aquesta obra és una veritable penetració de la màgia del foc solsticial, ple de les forces obscures de la nit i del sexe. Escoltem-la, inclosa dins la suite d'aquest *Amor brujo*.

*

El foc, de naturalesa tan poderosa com fugissera i inabastable, ha fascinat sempre la humanitat. Per als nostres avantpassats més remots, el foc era una força tel·lúrica que es manifestava de tant en tant, terroríficament, en forma de llamps, d'incendis forestals o d'erupcions volcàniques. Una força temible, però alhora atractiva i desitjable: un objecte de fascinació astorada. La primera gran gesta de la humanitat va ser, doncs, conquerir aquella força d'aparença intractable. Conquerir el foc, dominar-lo, controlar-lo, encendre'l a voluntat: vet aquí la gran heroïcitat d'aquells primers homínids desvalguts davant els poders extraordinaris de la natura. La conquesta del foc és a l'origen de la cultura. Mentre va pensar només en les necessitats immediates de menjar, beure i guardar-se de la intempèrie, l'home no era més que un animal, un primat entre tants; però tan bon punt va començar a desitjar la conquesta del foc va esdevenir ja un animal diferent, una persona humana. Amb el foc a casa, l'home es va deixar dur per la invitació de les flames a la contemplació i al somieig. D'aquesta manera va cristal·litzar la mitificació de la conquesta del foc. En els estadis

més primitius de mitificació, els homes van imaginar —i després creure— que el foc els l'havia portat un ocell, que l'havia anat a robar al cel; no pas un gran ocell poderós i imposant, sinó per regla general un ocellic menut i fràgil; per exemple, el minúscul reietó, el pitroig o la cotxa; tots ells, marcats en alguna part del cos amb una taca roent que encara testimonia el seu agosarat contacte amb les flames. Però els grecs, en un estadi més madur de mitificació, van imaginar —i després creure— que el foc l'havia anat a robar als déus el tità Prometeu, que s'havia rebel·lat contra el poder de l'assemblea dels déus i havia volgut afavorir la humanitat amb el preciós do del foc. Tanmateix, aquest benefactor de l'home va pagar cara la seva gosadia, perquè Zeus el va condemnar a viure encadenat a la roca d'un cim del Caucas, on una àguila li anava devorant el fetge. Aquest heroi rebel i protector nostre, com és natural, ha estimulat sempre la imaginació humana, ja fos per la seva rebel·lia, per la feta del robatori del foc o per la creació de la nostra espècie (en efecte, Ovidi ens el presenta com a modelador, amb terra i aigua, del gènere humà). Entre els compositors que s'hi han interessat, ens fixarem avui en Ferenc Liszt, que va dedicar al tità heroic un dels seus dotze poemes simfònics, primers exemples d'un gènere orquestral característicament romàntic, on un argument literari suggereix les formes musicals.

*

Ensinistrat i tot, però, el foc no va perdre la seva reputació d'element poderosíssim, capaç d'infondre el pànic més extremat a través dels incendis, dels llamps o de les erupcions volcàniques, tots ells incontrolables per l'enginy humà. Per això el foc va esdevenir, també, un símbol del mal, d'allò que perjudica la humanitat. A diverses cultures, entre elles la nostra, l'infern és l'estatge del foc. Però no tan sols per l'esmentada associació terrorífica, sinó perquè alhora hem vist en el foc una qualitat purificadora, capaç de consumir el mal i netejar-ne les ànimes i el món. El foc, aquesta manifestació d'energia en estat pur, sembla tenir doncs una naturalesa paradoxal, en què coexisteixen la capacitat de perjudicar la vida humana i la de beneficiar-la. Així és el foc de l'infern: un mal temible i un bé desitjable.

L'infern, casa del foc, ha tingut també les seves traduccions musicals. Una de les primeres, espe-

cialment memorable, és el darrer moviment del ballet *Don Juan*, de Christoph Willibald Gluck, en què l'heroi condemnat és arrossegat a les flames infernals. És un dels primers exemples d'un ús particularment dramàtic de l'orquestra, que pocs anys més tard seria característic de la moda musical coneguda com a *Sturm und Drang*, per paral·lelisme amb l'esclat literari pre-romàntic d'aquest nom. És un arravatador passatge escrit en la tonalitat de re menor, que en certa manera esdevindria una tonalitat infernal, perquè pocs anys més tard també Mozart hi escriuria l'escena final del seu propi *Don Giovanni*.

*

La fascinació primera que ens desperta el foc és la seva pròpia inaprehensibilitat: una forma que no és forma, però que sembla que les contingui totes; una natura que és en realitat un esdevenir constant, una natura arrelada en el temps indestructible. És aquesta natura fugissera el que atreu la mirada humana cap a les flames i l'arrossega a la contemplació i al somieig.

Els compositors s'han aproximat sovint a aquesta natura esquiva del foc i, segurament encoratjats per la pròpia natura immaterial i esdevenidora de la música, s'han esforçat a descriure-la amb sons de manera naturalista.

Un dels exemples més característics el trobem al final de *La Valquíria*, primera jornada de la tetralogia *L'anell del nibelung*, de Richard Wagner. En aquesta escena final, el totpoderós Wotan, enfurismat perquè Brunhilda ha desobeït la seva prohibició d'ajudar Sieglinde, prenyada de Sigfrid, condemna a la fi la valquíria rebel a dormir indefinidament al cim d'una roca fins que un heroi "més lliure que el déu" s'atreveixi a desvetllar-la, sense por de la llança de Wotan. Per separar-la i alhora protegir-la, Wotan demana a Loge, déu del foc, que aixequi un cercle de flames inextingible entorn de la bella dorment. (El cercle de foc és, per cert, una de les constants a les celebracions solsticials, en imitació de la forma de l'astre solar.) Wagner orchestra amb gran efecte el moviment i fins i tot el crepitat de les flames entorn de Brunhilda.

*

Hi ha una manifestació del foc domesticat,

especialment característica de la Nit del Foc, que ha atret l'atenció de diversos compositors al llarg de la història. Ens referim als focs artificials: uns focs ensinistrats per dibuixar damunt la pissarra de la nit les cabrioles més capritxoses imaginades pels artistes pirotècnics. La contemplació d'aquests focs és molt lluny ja de la contemplació del misteri de les flames: es tracta ara d'una contemplació més aviat estètica, on la imprevisibilitat ingovernable del foc ha estat sotmesa a una forma. El foc ha esdevingut matèria artística modelable.

És ben coneguda la música que George Frideric Handel va escriure per a una nit de focs d'artifici. Però en aquest cas el compositor no tractava de contemplar o d'imitar el foc, sinó senzillament d'acompanyar-lo amb una música festiva.

És diferent el cas de Stravinsky, que al seus propis *Focs d'artifici* s'interessa pel fenomen en ell mateix, en una breu peça orquestral, espurnejant com els coets que esclaten al si de la nit.

*

Finalment, hi ha qui ha vist en el foc una força totalitzadora, capaç d'incloure-ho literalment tot. Entre 1908 i 1910, Alexander Scriabin va escriure una obra inclassificable, *Prometeu, El poema del foc*, en la qual no reunia ja totes les arts, com pretenia la teoria wagneriana de l'obra d'art total, sinó les arts, la filosofia i la religió, en una mena de nou evangeli, del qual l'autor era no tan sols l'evangelista sinó el Messies i tot. L'obra, doncs, se'ns presenta embolcallada en un robatge místic, d'arrel teosòfica, molt característic del seu temps (entre nosaltres, l'arquitecte i escriptor modernista Manuel Sayrach escrivia al seu torn l'heptalogia *Drames de la llum*, de sentit anàleg). Tot aquest embolcall simbòlic, que arriba a afectar fins el disseny de la coberta de la partitura editada, ens resulta avui una mica remot i indigerible, si val a dir la veritat, però en canvi la música, l'objecte així embolcallat, no ha perdut ni una engruna d'interès.

L'obra es presenta a la portada com a "Poema del foc per a gran orquestra i piano, amb orgue, cors i *clavier de lumières* (és a dir, teclat de llums)". L'orquestra requerida és, en efecte, de grans dimensions, amb les fustes quadruplicades, vuit trompes i cinc trompetes. El cor, que hauria d'anar vestit amb robes rituals de color blanc, canta a boca closa, o sobre diverses vocals, sense

text. En realitat, el mateix autor, preveient les dificultats que anava amuntegant en l'obra, ja s'avenia a prescindir del cor, si calia, mentre es conservés l'orgue, que al capdavant quasi sempre dobla la part prevista per al cor. El teclat de llums, un instrument que va dissenyar el mateix compositor amb l'ajuda de l'enginyer Alexander Moser, havia d'anar projectant a la sala rajos de llum de colors, d'acord amb la partitura, en una mena de sinestèsia significativa, en la qual a cada acord hi corresponia un color particular i una atmosfera semàntica particular. Aquesta obsessió sinestèsica, que ja trobem al famós sonet de Baudelaire *Correspondències*, era comuna a altres compositors del seu temps (sense anar més lluny, Schönberg demanava de muntar la seva òpera *La mà feliç*, contemporània de l'obra de Scriabin, amb efectes de llum anàlegs).

Més enllà de tota aquesta parafernàlia externa, però, la música manté un atractiu intrínsec que no ha envellit gens. Scriabin, preocupat com Schönberg per una organització musical que transcendís la revellida tonalitat, hi assaja un "mètode" nou, que malauradament no va tenir

temps de desenvolupar més tard, perquè va morir prematurament l'any 1915. Si Schönberg arribaria uns anys després a treballar en una sèrie horitzontal de notes que donaria direcció a cada obra, Scriabin enginya una sèrie vertical de notes, és a dir, un acord, que li serveix com a principi cohesionador de l'obra. L'acord generatiu d'aquest *Poema del foc* és format per les notes La, Re sostingut, Sol, Do sostingut, Fa sostingut i Si, que sentim ja al principi de la peça. El primer tema de l'obra, que al capdavant segueix l'estructura bàsica de la forma sonata, es basa en quatre notes de l'acord fonamental i el sentim a les trompes en sordina.

El programa del poema, que no detallarem aquí, conté tots els temes que ens han aparegut al llarg d'aquest concert de la Nit del Foc, i encara més: el Caos, l'Erotisme, la Passió humana, l'Èxtasi, el Principi Creatiu, la Dansa de la vida, la Dansa dels àtoms del Cosmos.

Per damunt de tot, però, *El poema del foc* és, com dèiem, una creació musical altament gratificant per ella mateixa.

Primavera del 2006

L'edat del cor en la música

Per al catàleg de l'exposició *Històries del cor*²

El cor és l'única víscera manifestament sonora de l'anatomia vivent dels vertebrats. El cervell, el fetge, els ronyons o la melsa treballen en silenci. Fins i tot els pulmons, l'estómac i els budells són peces relativament silencioses en un estat de funcionament normal de l'engranatge anatómic: el so que habitualment emeten és quasi tan eteri com la mítica música de les esferes, i si mai produeixen algun so més perceptible és més aviat a tall d'alarma per advertir que la maquinària no marxa prou correctament. Només el cor, doncs, treballa des del si matern fins a la mort en perpètua manifestació sonora fàcilment audible, tant si funciona bé com si té problemes. És, si se'm permet la hipèrbole, l'únic músic del

nostre organisme: és cert que el cos humà disposa de diversos instruments musicals, des del més sofisticat, com la veu cantant, fins al més elemental, com els palmells percussius, però dintre seu no hi ha altre músic autònom que el múscul cardíac. Un músic amb poca solfa, sens dubte, ja que en realitat es conforma a repetir un simple baix continu harmònic, un veritable baix obstinat sobre el qual la nostra voluntat construirà la melodia més o menys imaginativa que ens ha de definir en la nostra xacona particular. Però, tanmateix, es tracta d'un músic professional sotmès a unes lleis de ritme i de tempo que l'identifiquen tant en la normalitat com en la anormalitat. De fet, la medicina mateixa no ha pogut evi-

tar de parlar-ne en termes musicals: què són les arítmies sinó veritables pèrdues de partícels? Però, malgrat que els metges, com a científics, són prou seriosos a l'hora de distingir entre ritme i freqüència cardíaca, l'ús que es fa en la parla habitual de la paraula "ritme" referida al comportament cardíac és excessivament lax, perquè s'aplica tant a l'agrupació dels diferents batecs en unitats rítmiques, que seria la consideració musical correcta, com a la freqüència dels batecs, que ja no seria en realitat un tema de ritme;³ seria molt més apropiat, en aquest darrer cas, parlar de tempo cardíac: així, els metges melòmans sabrien reconèixer amb tota precisió quants batecs per minut corresponen a un presto agitato, a un allegro vivace, a un allegretto grazioso, a un andante con moto, a un andante tranquillo, a un adagietto, a un adagio ma non tanto, a un lento assai o a un larghetto sostenuto. Amb l'avantatge que aquestes precisions tan matissades de tempo advertirien dels contextos emocionals de les alteracions del moviment cardíac com no ho poden fer les simples dades numèriques dels batecs per minut ni el laconisme de paraules científiques com ara "taquicàrdia".

Però, naturalment, no és pas per les seves inequívokes qualitats sonores —evocades més d'un cop pels compositors— que el cor ens porta avui a parlar de música, sinó més aviat per la fantasiosa capacitat de dipositar de les emocions que li van suposar les edats passades. És en qualitat de tal que el cor ha tingut els seus moments de glòria en la història de la música occidental. Valgui com a il·lustració el següent fragment d'una carta de Luigi Boccherini a Marie-Joseph Chénier, germà del poeta francès André Chénier i representant del poble en temps del Directori, escrita el 8 de juliol de 1799: "Sé molt bé que la música és feta per parlar al cor de l'home, i és a això que m'esforço a arribar, si puc: la Música sense sentiments ni passions és insignificant".

Però la humanitat no sempre ha trobat que "parlar al cor" fos un títol de glòria, i aquesta circumstància ha comportat una història ben curiosa pel que fa a la consideració estètica de l'art dels sons. El paper fonamental que Pitàgores reservava a la música per la seva pura qualitat abstracta va quedar en no res després que l'estètica aristotèlica sancionés per a totes les arts la quimèrica missió d'imitar la natura. Amb aquest gir radical, no tan sols es privava l'art dels sons

de tot el seu potencial diguem-ne poètic, sinó que se l'estigmatitzava per la seva incapacitat d'acomodar-se a qualsevol interpretació racional del concepte d'imitació de la natura que no fos la mera imitació del cant dels ocells. L'èxit històric d'aquesta banalitat aristotèlica va fer que, mentre la humanitat continuava necessitant visceralment la música, fos per a l'amor, per al joc o per a l'adoració, els immancables vigilants de totes les ortodòxies la trobessin una art suspecta que no sabia parlar a la raó si no era a través de la paraula adjunta, perquè en realitat era evident que només sabia adreçar-se al cor, la víscera més folla, més incontrolable i, doncs, més perillosa.

Durant els temps del Barroc, la imitació de la natura per part de la música havia pres la forma d'una ambigua imitació de la natura humana, que a la pràctica es traduïa en una "imitació" musical de les emocions del cor humà. Com que en aquell moment la suspicàcia racionalista envers la música exalçava com a superiors les composicions amb text literari, aquesta teoria es reflectia primordialment a la gran creació barroca, és a dir, a l'òpera. Dins una rígida organització —d'arrel aristotèlica, de nou— de la tragèdia, amb sever control de les famoses tres unitats, així com de detalls constructius com ara la planificació de les aparicions dels personatges, el compositor s'havia de cenyir en cada moment —en cada ària— al "retrat" d'una única emoció, perfectament delimitada en el text del personatge implicat. Era una quarta unitat reglamentària, afegida a les de temps, lloc i acció: l'anomenada unitat d'afecte (en el sentit primigeni de moviment o commoció de l'ànima; del llatí *affectus*, forma passiva d'*afficere*, afectar, influir). Com es pot endevinar fàcilment, aquesta mena de música podia parlar al cor, però encara no podia parlar des del cor, sens dubte l'àmbit menys reglamentable, més imprevisible de l'ànima humana.

La gran revolta contra aquella rigidesa l'havia de protagonitzar la generació dels primers fills de Johann Sebastian Bach. La generació, doncs, de Christoph Willibald Gluck (1714-1787) i de Niccolò Jommelli (1714-1774), renovadors de la tragèdia musical, de Jan Stamie (1717-1757), renovador de l'escriptura simfònica des de la direcció de la famosa orquestra de Mannheim, i del segon fill compositor de Bach, Carl Philipp Emanuel (1714-1784), renovador d'influència

universal de l'escriptura —i la interpretació!— per a tecla.

De tots ells, Carl Philipp Emanuel Bach és el que millor ens pot il·lustrar el canvi d'una música racionalment sàvia cap a una música del cor i per al cor. En un breu text autobiogràfic, ell mateix havia de deixar escrit, en termes semblants als de la posterior carta de Boccherini, el que podria servir com a lema d'aquest article: "Crec que, per damunt de tot, la música hauria de tocar el cor". Els seus estudis de dret (Johann Sebastian va voler que els seus fills tinguessin la formació universitària que li havia faltat a ell, encara deutor de la tradició menestral dels compositors artesans) no van impedir a Emanuel una evolució que podríem anomenar "sentimentalista". O, més ben dit, no tan sols no la van impedir sinó que la van estimular, perquè la seva formació universitària justament el va posar en estret contacte amb els intel·lectuals de la Il·lustració alemanya, l'*Aufklärung*, que amb la seva crítica —racional, és cert— del racionalisme mecànic havien de propiciar l'adveniment del Romanticisme. En el fons, doncs, l'evolució "sentimentalista" d'Emanuel era un signe del seu temps, paral·lela a la d'altres autors europeus com l'anglès Samuel Richardson, el primer novel·lista "del cor", el també anglès Laurence Sterne, autor de l'emblemàtic *Viatge sentimental* de 1768, el suís Jean-Jacques Rousseau, el venecià Carlo Goldoni o els alemanys Gotthold Ephraim Lessing i Friedrich Gottlieb Klopstock, tots dos amics personals de Bach. Per no parlar dels músics esmentats més amunt o d'altres com el seus amics Johann Joachim Quantz, Karl Heinrich Graun o els germans Frantisek i Jan Benda, tots ells associats a la mateixa cort de Frederic de Prússia on Bach va treballar durant vint-i-vuit anys com a clavecinista del rei.

Ja des de la primera col·lecció de sonates per a tecla, les anomenades *Sonates prussianes* de 1742, Bach busca l'expressivitat autònoma de la música instrumental a través d'un decidit trencament de la unitat d'afecte, gràcies al qual els motius, o cèl·lules melòdiques, poden oposar-se amb sentit dramàtic a l'interior d'un mateix moviment: les portes de la sonata bitemàtica quedaven així obertes per a la imminent edat d'or de la música instrumental. Aquesta obsessió per l'expressivitat de la música instrumental culminaria romànticament, al final de la seva vida, amb una extraordinària

fantasia en fa sostingut menor per a tecla que ell mateix subtitularia "Sentiments de Carl Philipp Emanuel Bach". En el decurs de la seva carrera, la música instrumental, fins aleshores tinguda com a marginal, havia esdevingut no tan sols capaç d'una expressió rica i subtil, sinó que havia assolit allò que el racionalisme només havia reconegut a la paraula: la capacitat de comunicar les interioritats del cor de l'artista.

Però la gran influència contemporània de Bach es deu, més i tot que a l'obra creativa, a les seves qualitats de gran intèrpret, reflectides teòricament al seu fonamental llibre *Tractat sobre la veritable manera d'interpretar al teclat*, de 1753, on exposa amb gran claredat i sentit didàctic les seves idees sobre l'expressivitat de la interpretació de la música per a tecla. Naturalment, no és aquest el lloc per aturar-se en el contingut d'una obra adreçada als músics professionals, encara avui estudiada amb profit, però sí que ens paga la pena de rescatar-ne algun fragment de sentit general altament il·luminador. Per exemple, aquest passatge sobre l'actitud de l'intèrpret davant la música que ha de comunicar a la seva audiència:

"Com que un músic no pot commoure ningú si ell mateix no està commòs, cal que sigui capaç d'experimentar en ell mateix les emocions que vol desvetllar en els seus oients. Així, fa comprensibles les seves emocions al seu públic i els porta de la millor manera possible a sentir-les amb ell. Quan la música és lànguida i trista, el músic esdevé lànguid i trist. Hom se n'ha de poder adonar en veure'l i sentir-lo. El mateix ha d'ocórrer en els passatges on ell experimenta sentiments violents, jocosos o de qualsevol altra mena. Tot just si apaivaga una emoció que ja en fa néixer una altra, de manera que constantment fa alternar i canviar les passions."

Encara que no tindrem mai cap testimoni sonor de les celebrades interpretacions expressives de Bach al clavicordi, ens n'ha quedat l'impagable testimoni escrit de l'historiador de la música anglès Charles Burney, que va viatjar per tot Europa darrere les grans figures de la música coetània i en va deixar unes memòries que constitueixen un autèntic monument històric. Els passatges que dedica entusiàsticament a Bach suggereixen que les teories del segon fill del cantor de Leipzig eren producte de la seva experimentada pràctica, i no pas a l'inrevés:

"Quan, en un moviment lent i patètic, té una

nota llarga, ell [Emanuel Bach] sap extreure artísticament un emotiu to de dolor i de queixa del seu instrument, un to que només es pot crear en el clavicordi, i potser només amb les seves mans.”

Potser el passatge més conegut —i revelador— és aquell en què Burney ens descriu una visita a casa del compositor, un vespre d'octubre de 1773: “Tan bon punt he entrat, m'ha fet pujar cap dalt, en una sala de música espaiosa i elegant, decorada amb pintures, dibuixos i gravats de més de cent cinquanta músics eminents.

»Quan me'ls he ben mirat, el senyor Bach ha estat tan amable de seure davant el teclat del seu instrument preferit, un Silbermann, en el qual ha sonat tres o quatre de les seves millors i més difícils composicions amb la delicadesa, la precisió i l'ardor pels quals és conegut entre els seus contemporanis. (...) Després del sopar, servit elegantment i consumit alegrement, l'he convençut d'asseure's de nou davant un clavicordi, i s'ha posat a tocar quasi sense descans fins prop de les onze de la nit. Durant aquesta estona, s'ha anat engrescant i entusiasmant de tal manera que no tan sols sonava sinó que semblava talment un posseït inspirat. Tenia la mirada perduda i el llavi inferior caigut, i el rostre li destil·lava gotes d'efervescència. Ha dit que si tingués gaires ocasions de veure's forçat a treballar d'aquella intensa manera, es rejuveniria.

»La seva interpretació d'avui m'ha convençut del que ja havia apuntat abans a partir de les seves obres, això és: que no tan sols es tracta d'un dels més grans compositors per a tecla que hagin existit mai, sinó del millor intèrpret pel que fa a l'expressió; d'altres, potser, han assolit una execució tan ràpida com la seva: això no obstant, ell posseeix tots els estils; tot i que es limita sobretot a l'estil expressiu.”

L'estil expressiu representat antonomàsticament per Emanuel Bach va ser batejat a posteriori amb l'adjectiu *empfindsamer*, la paraula amb què Lessing va traduir el *sentimental* del títol de l'obra de Sterne damunt esmentada (tanmateix, per evitar les associacions negatives que avui té la paraula “sentimental” per a nosaltres, potser es podria traduir com a “hipersensible”). Al seu torn, aquell decisiu tombant d'inflexió estètica en la música nordgermànica és conegut arreu amb el nom alemany *Empfindsamkeit*, equivalent a “sen-

timentalitat” o “sensibilitat”. Aquella Edat de l'*Empfindsamkeit*, doncs, mereixeria perfectament el títol de l'Edat del Cor, si no fos que el periodisme actual ha degradat fins a l'impossible aquest noble apel·latiu.

Amb l'Edat del Cor protagonitzada en primer terme per Bach (a la segona meitat del segle divuit, el cognom Bach identificava Carl Philipp Emanuel), la música havia fet un pas decisiu cap a la seva autèntica Edat d'Or, representada pel Clasicisme vienès i pel posterior Romanticisme germànic. Sense la “sensibilització” de la música duta a terme per aquella brillant generació de transició, no haurien estat possibles ni la simfonia *Dels adéus* de Haydn, ni el *Don Giovanni* de Mozart, ni la sonata *Appassionata* de Beethoven (no és pas cap casualitat que tots tres músics sentissin la necessitat de deixar constància del seu deute amb Emanuel Bach).

Posteriorment, amb el Romanticisme, la música no deixaria de ser l'art del cor, però ho seria en un context més ampli que potser permetria parlar de la música com a l'art de l'ànima. Per als romàntics, la música —i, molt en particular, la música instrumental— va arribar a ser, ja més enllà de l'expressió sentimental i emocional, una autèntica forma de coneixement: aquella que permetia superar les limitacions de percepció imposades pels intermediaris de la raó i els sentits, i accedir finalment a l'inefable, al transcendent, a l'absolut.

Febrer de 1998

1 Per a un concert frustrat de la Jove Orquestra Nacional de Catalunya.

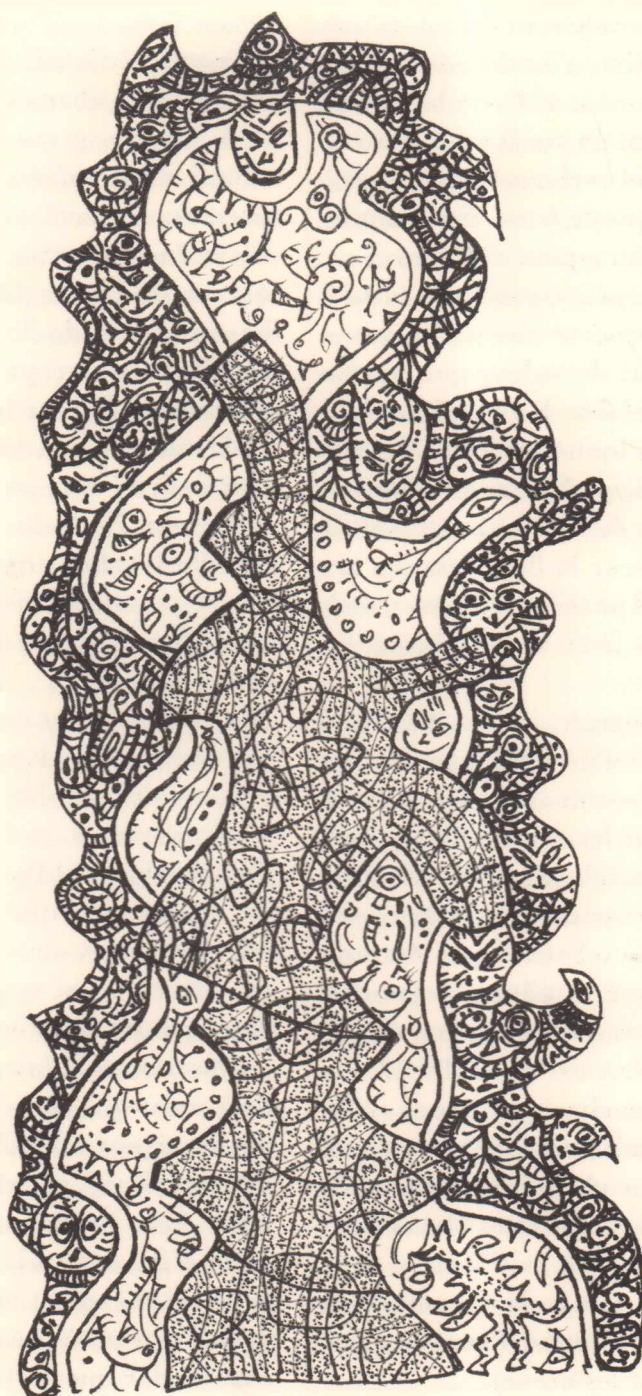
2 Va tenir lloc a Girona, l'estiu del 1998, simultàniament al Museu d'Art, al Centre Cultural Caixa Girona i a l'Hospital Josep Trueta.

3 Segons el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, per exemple, “taquicàrdia” equival a: “Acceleració del ritme del cor.” Que és una definició perfectament amusical. Al seu torn, “arítmia” hi equival a: “Variació de la regularitat o de la freqüència del ritme normal dels batecs cardíacs.” On ara es barreja la noció de freqüència amb la de ritme. Fins i tot la paraula “arítmia” és musicalment errada, perquè en realitat no designa una manca de ritme, sinó un canvi de ritme.

ALBERT JANÉ

Del "Quadern de Barcelona" (4)

(abril-juny 2004)

Albert.

Dijous, 1 d'abril de 2004

Ja som a l'abril, i abreleja i tot, bé que sense excedir-se.

A la tarda vaig a l'Institut, a la reunió de la comissió dels lexicogràfics. Avui només som tres: el doctor Miralles, el doctor Rafel i jo. Tractem, sobretot, dels problemes plantejats pel meu amic Cabeza, l'especialista de la indústria de la fusta —car el meu amic és mestre fuster de tota la vida. Explico als meus col·legues que en Cabeza, a més de ser el meu fuster, va ser qui va organitzar els primers cursos de català que jo vaig fer, l'any 58, al Cercle Sardanista de la Plaça del Pi.

Que un diccionari sigui coherent del tot, és més difícil del que sembla. Així, a la definició de *l'*, podem llegir “forma que revesteix l'article masculí *el* davant un mot començat en vocal o *h*”, però de les diverses definicions del verb *començar* cap no permetria d'usar-lo en aquesta frase. En Joaquim Rafel diu que de casos com aquest en té un sarró ple (de fet, ell diu una carpeta), però que és molt difícil d'evitar del tot aquesta mena d'inconseqüències. La multiplicitat de valors que agafen certs mots és gairebé diabòlica. Per exemple, *buscar*, que els diccionaris es limiten a remetre a *cer-car*. Segons el diccionari, podem anar a buscar una cosa que ja sabem on és? Quan jo era petit la mama em feia anar a buscar la llet. I encara ara molts dies vaig a buscar el pa. El diccionari només sembla que admeti, quan ja se sap on és, anar a buscar algú.

Hi ha el cas dels homògrafs, també. En Rafel creu que caldria agrupar en un mateix article tots els homògrafs que no presentin variacions morfològiques o gramaticals, com les de *bus* (*busos* i *busos*), o com ara *nou* (numeral, adjectiu i substantiu), criteri que faria agrupar, per exemple, *coll* (<*collis*) i *coll* (<*collum*) o *coma* signe de puntuació i *coma* terme geogràfic, perquè segons ell les diferències semàntiques sovint són poc definides. Però això és un parlar, car en Rafel ja s'ha resignat que el seu criteri no hagi prevalgut: explica que va ser justament amb *coma* que es va exemplificar una discussió i que els qui no compartien el seu criteri s'horroritzaven que totes “les comes” s'agrupessin en un article únic.

Pleguem. La setmana que ve la Carolina ens deixa fer festa. Ens veurem, doncs, d'avui en quinze, quan ja hauran tornat les orenetes.

Diumenge, 4 d'abril de 2004

Temps primaveral. Decididament, els talibans han dit que això és la guerra. El senyor de les Cebes ja no parla dels de l'ETA. Els autors de la bomba de Madrid, acorralats pels de la policia, en van matar un i ho van fer volar tot. Però, és clar, diuen que la cosa no acabarà aquí.

Haviem d'anar a dinar en una cafeteria que hi havia més avall de casa però, contradient la seva informació, és tancat. Anem a La dida. Tenen lloc de sobres. Però, a més de cars, són maimons. Demano una copa de marc de Xampanya. Em rectifiquen, perquè es veu que jo parlo malament: un xupito de marc de cava.

Dimarts, 6 d'abril de 2004

Ahir —o abans d'ahir— a l'Avui, Enric Sòria feia uns grans elogis de Feliu Formosa, i del recull de poemes, o recopilació de llibres de poemes, que acaba de sortir. Un poeta excel·lent, Formosa, segons Sòria —que segur que té raó. Ara: què en diuen, els exclusivistes? El mateix dia, hi ha un article de Txema Martínez Inglés en què glorifica quatre poetes: Forcano, Pere Rovira, Alzamora i Hèctor Bofill, que diu que fan un pas endavant, en una cultura com la nostra, més contemplativa i saberuda que activa i arrauxada, o arriscada. No li duré pas la contrària. Deu tenir raó. Però caldria que algú es dediqués a inventariar tots aquests comentaris, a veure si aconseguim de saber on som.

Divendres, 9 d'abril de 2004

Avui és divendres Sant. Encara és festa. Potser no durarà. No hi ha diari.

A primera hora fa un dia radiant. Carenes del Puigsacalm i del Bassegoda, cingleres del Berguedà, espereu-me, que ara vinc. Però a mig matí surten unes bones nuvolades. Després s'ennuola del tot, marceja, i al vespre cauen quatre gotes. Hauria hagut de ploure tot el dia.

Diccionari Fabra. Fabra, per exemple, ja ve a denunciar que els principis de l'astrologia són falsos, els signes del zodíac no corresponen a les constel·lacions del mateix nom. Em sembla sensacional. Així, jo, nascut el 13 d'agost però oficialment el 25, segons la realitat sóc teòricament Lleó però pràcticament Verge, i oficialment sóc teòricament Verge però pràcticament Balança. Ara ho veig clar, és clar que sí: jo no sóc ni Lleó ni Verge —ja m'ho semblava!—, jo sóc Balança, és clar que sí, un individu mesurat, prudent, caut, circumspecte...

Dissabte, 10 d'abril de 2004

L'abril té pressa. Que no acabi d'abrilejar li és igual. Encara marceja i ja n'hem liquidat un terç. Deuen estar a punt d'arribar les orenetes.

Avui és dissabte de Glòria —d'acord amb la vella terminologia, que un bon dia es van decidir a abolir. Quan jo era jove, el dol per la passió i la mort del senyor Jesucrist durava exactament de les nou del vespre del dimecres fins a les deu del matí del dissabte. Una vegada —l'any 49 o 50— el dimecres al vespre vaig anar a una ballada de sardanes. Els músics es van haver d'afanyar perquè calia, tant sí com no, que la festa no ultrapassés ni un minut les nou del vespre. L'autoritat hauria castigat severament aquella infracció. I el dissabte, a les deu, matàvem jueus. Això es feia fins i tot en un lloc tan seriós com el banc: a les deu en punt, tots els empleats, deixàvem la feina i davant l'astorament dels clients, començàvem a picar les taules i els taulells, que eren de fusta, amb regles i assecants. El dissabte de Glòria també era dia de grans estrenes en cinemes i teatres. El dissabte a la tarda, és clar. Però un any, potser el 55, al Tívoli, anunciat amb bombo i platerets, van estrenar la seva pel·lícula, *El tercer home*, a les deu en punt del matí. Les deu en punt, l'hora fixada amb tot el rigor de les ordenances.

Als nens sempre se'ls pregunta què voldran ser, quan seran grans. Als vells se'ls hauria de preguntar què voldrien haver estat. Les orenetes deuen ser a punt d'arribar. Ser a punt, no, banau, llanut, mussol... estar a punt. No, ser a punt; estar a punt. Ja ho sé, què m'hauria agradat haver estat: filòleg!

Tarda al casalot. La jurisprudència fabriana. Un mos. Un cafè a la guingueta d'en Fontenelle —que va viure cent anys (suposo que gaudint de bona salut).

Dissabte, 17 d'abril de 2004

Sembla que la llevantada d'ahir va ser valenta de debò. En Ramon Amigó, que venia de Reus, em va dir que no havia vist mai el mar tan salvatge. Avui la cosa es veu més calmada. No sembla que hi hagi de tornar —de moment. Però no se sap mai. Al matí ja veig unes quantes orenetes.

Dino a casa. Un cafè a la guingueta d'en Fontenelle del carrer Girona. Ona. En López Llaví, la Conxita. Trobo que hi ha molts llibres sobre la postguerra. Em sembla que en fan un gra massa. També no sé per què tenen llibres sobre Madrid. Que en Riera, a les seves velleses, s'hagi casat i

hagi anat a viure a Madrid perquè resulta que la nova parenta hi té el lloc de treball no li hauria d'haver dictat la idea d'oferir-nos un llibre sobre el seu nou hàbitat. Si les circumstàncies el fan viure a Madrid, el que hauria de fer és no dir-ho a ningú. I llibres sobre aquest personatge sinistre que ahir va deixar de ser el president dels espanyols! Quines idees. El que hem de fer és oblidar-lo. A veure el dia que ho fa el caricaturista de l'Avui. Jo em firo el *Serra d'Or*, que parla sobretot de Dalí, i un parell de llibres: *Els bestiaris medievals*, de Xavier Bellès ("Episodis de la història"), i *El tren de Bagdad*, de Manuel Forcano, que va guanyar el premi Carles Riba de l'any 3. Els crítics estan d'acord a proclamar que Forcano també és un dels millors poetes catalans actuals. Bé l'hem de llegir, donques. El dia que trobi un llibre de poemes que em sembli bo de debò, en regalaré un exemplar a la Maria Eugènia.

Enguany el senyor Maragall potser no em convidarà a esmorzar. Tant és. Esmorzaré al bar. Diu que no em vol convidar perquè ja sap que feia anys que no hi anava. Però fan córrer que quan el fill del rei s'haurà casat, la noia gran se'ls separarà. Es veu que és una noia feta a la seva, que no vol que la contradiguin. Si la seva futura cunyada es va separar, per què no ho faria ella?

Dimarts, 20 d'abril de 2004

Continua fent vent, com ahir.

S'ha mort l'escriptora Concepció G. Maluquer, l'autora de *Gent del sud* i *Gent del nord*, que li va publicar "El Club dels Novel·listes". Al diari hi ha l'esquela, però no hi ha cap nota a les pàgines de cultura.

Rebo una carta d'Ona, sobre el dia del Llibre. Una carta políticament correcta (suposo) però no del tot gramaticalment correcta. Jo m'hauria estimat més a l'inrevés, però no es pot tenir tot. Entre gent desconeguda, el dia del llibre tindran en Baulenas, la Simó, en Moncada, la Riera, el gran Ignasi Riera, en Josep Espar Ticó i la bella Molinera, l'il·lustre Jaume Cabré, l'illenc Baltasar Porcel, en Solsona i en Rendé.

I els meus llibres, què? No en diu res ningú, dels meus llibres. Sóc un autor fracassat, oblidat, menystingut, marginat, silenciats, rebutjat, menysvalorat, menyspreat. Però segurament amb raó. I això és la cosa més lamentable. Ara: no podria ser que em marginessin perquè m'he avançat al meu temps? Ah! Qui sap!

Dijous, 22 d'abril de 2004

Com que demà és el Dia del Llibre, avui, al diari, no hi ha el suplement de llibres, que cal suposar que, doncs, sortirà demà. Hi ha, en canvi, dues esqueles: la Maró Jané i en Roig Santacana. La Maró Jané era la filla del meu amic Jordi Jané, una noia joveníssima: el seu pare és molt més jove que jo. Ja feia uns quants anys que sabia que estava condemnada. Vaig parlar amb en Jordi, no fa gaires mesos. Em va dir que havia fet un esforç per acceptar la seva fi irremeiable. Personalment, no la coneixia, però l'havia sentida moltes vegades, perquè feia de presentadora a Catalunya Música. Quina tristesa! L'esquela del meu amic Roig Santacana és de l'Associació dels Escriptors, i l'han posada per indicació meua. Ahir vaig telefonar a la Montserrat i li vaig dir que, encara que feia dies que era mort, l'hauríem de recordar. Em va dir que en parlaria amb els de la junta directiva. I veig que m'han fet cas. L'esquela de l'escriptora Concepció G. Maluquer no era de l'AELC, sinó del Pen Club.

El dia es presenta núvol i aviat es posa a ploure. Vols i xiscles d'orenetes.

Divendres, 23 d'abril de 2004

De moment fa sol i hi ha una discreta presència de les orenetes. A cada cantonada hi ha una parada de roses. Àdhuc al supermercat me'n volien regalar una. On anirem a parar?

Passo pel carrer de la Diputació i em sembla que localitzo l'edifici on han d'anar a parar els d'Òmnium Cultural. Després, veig que els d'Ona ja instal·len la parada i m'hi acosto. L'Ensesa, en López Llaví, la Conxita, la filla de l'Úbeda, que feia temps que no veia i que saludo amb goig. Al capdavant em firo. Poesia, poesia: *El poema de la rosa als llavis* i el darrer llibre de Jordi Sarsanedas. Ara tenen ordinadors i tot, amb un programa sensacional, perquè alhora que et fa la factura resta els exemplars comprats de la indicació de les existències. Quina meravella! Llàstima que sigui més aviat lent, això no es pot pas negar. La dependenta s'hi ha de mirar molt a veure quines tecles toca, perquè un ordinador no és com un piano, que toques una tecla per una altra i no passa res. Els ordinadors són molt fets a la seva i si toques una tecla per una altra les conseqüències poden ser funestes. Per això la dependenta s'hi mira tant. Després, ja no cal sinó esperar. Com que veig que la dependenta ja ha

deixat de teclejar li pregunto quant és. Somrient amablement, la dependenta em diu que ens hem d'esperar, que l'aparell no és gaire ràpid, que va a la dula.

El titular del diari: "Primera topada entre govern central i Generalitat pel finançament autonòmic", naturalment. Ara: per molt precari que sigui el finançament, res no ens hauria d'induir a eliminar els articles de la frase. Qui podent dir el govern central i la Generalitat s'envileix dient govern central i Generalitat no té dret a doldre's d'un finançament escarransit. O potser és que no se'n dolen, que es limiten a informar-ne.

Com que tots els restaurants del rodal deuen ser plens i em faran esperar, faig un pensament: agafo el metro i me'n vaig al Diagonal. Uns acordionistes viscosos i barroers m'amarguen el trajecte de metro però, com deien Periandre de Corint i el pare Claret, en aquest món no es pot tenir tot. A Can Soteres dino bé i tranquil. Amb el cafè demano una copa de marc de Xampanya i tot. Me la serveixen sense dir res. A l'ampolla hi diu clarament "marc de Champagne". Però a la nota, que pago religiosament, hi diu "marc de cava".

A la tarda s'ennuvola. Cap a les sis torno a la parada de *Cavall Fort*, però abans d'arribar-hi descarrega un bon xàfec, i m'he de refugiar sota una marquesina. No dura. No ha anat gens malament. El carrer és un formiguer. Parada de *Cavall Fort*. Es fan algunes subscripcions i es venen molts números 1.000.

Un moment de migdiada al meu despatx —de vuit a nou. Faig cap a la llibreria Proa, de l'Enciclopèdia, que té un nom extragalàctic. Hi ha molta gent, i un quintet vienès amenitza la vetllada. Els protagonistes del dia; la Carme Riera, la del Sant Jordi, que ens diuen per la megalomania que és la lectora més venuda, en Jaume Cabré, amb qui comento la seva saga de Llessui, en Rendé, sempre tan elegant, la Pia Guindulain, l'Eulàlia Sariola, la Carme Peris, en Boada, en Joan Agut, que acaba de tornar de Trieste, els poetes Enric Casasses, Sebastià Alzamora i Manuel Forcano, que és un noi altíssim.

Enric Casasses és el germà de l'Anna Casassas, que darrerament excel·leix com a traductora. L'Agut, en les seves recensions, l'ha elogiada sovint. El poeta ens explica que la seva germana treballava en un despatx d'advocats dedicats especialment al moviment de diners, inversions i especulacions, i se'n va atipar. I es va posar a fer

de traductora i se'n surt molt bé. Això sí: cobra per hores de feina. Dit altrament: si no treballa no cobra. És un ofici una mica dur.

Dimecres, 28 d'abril de 2004

El dia comença una mica cobert. Grans vols d'orenetes, ara sí.

Passo pel banc a buscar caleri, que, d'acord amb la doctrina tridentina, sostinguda sense desmai pel Vaticà, són la sal de la vida. A la Catalònia compro *El Temps*.

Ja al meu despatx, llegeixo *El Temps*. Sempre em meravella la seguretat amb què el senyor Estapé contesta a les preguntes que li fan sobre temes econòmics. Que està ben informat, és indubtable. Ara: no hi ha un cert component d'arbitrarietat, o de gratuïtat, en alguna de les coses que diu?

També hi ha una entrevista amb el senyor Martí de Riquer, que compleix noranta anys. Diu que ja no llegeix llibres de la seva especialitat, com ha fet durant tants anys, amb el llapis a la mà, sinó llibres que el diverteixin. Com que si un no es mor abans s'arriba ineluctablement a vell, arribar-hi en les condicions del senyor Riquer, que ja no llegeix per obligació sinó pel simple goig de la lectura, no deixa de ser envejable. Però no deixa de fer una certa tristesa. El senyor Riquer parla, entre moltes altres coses, de l'edat de les heroïnes literàries. Les clàssiques, Carmesina, Julieta, encara eren nenes, no havien arribat a quinze anys. Però amb el temps això canvia. I així Balzac ja escriu *La femme de trente ans*. El que em fa gràcia, d'aquest comentari, és que l'any 57 vaig assistir a l'Ateneu a un curset de filologia romànica, en què ell va fer dues o tres lliçons, i ja ens va explicar això mateix (entre moltes altres coses, és clar). Fa prop de cinquanta anys. Quantes vegades ho deu haver dit, al llarg de la seva vida acadèmica?

S'ha mort l'actor Alejandro Ulloa. Ja era molt gran, tenia més de noranta anys. Durant un cert temps, cosa de deu anys, posem del 45 al 55, va ser un artista molt popular, el rei del teatre de vers i del Calderón, a la Rambla de Catalunya, que ja no existeix. Si és veritat el que recordo que es deia, va començar fent doblatge, i entre altres actors havia doblat Robert Taylor, i es veu que això, i un deix especial a la veu, que generalment agradava, li van permetre el salt al teatre, com a primera figura.

També s'ha mort el senyor Jaume Pastallé, que

fa pocs anys es va fer també famós i popular amb uns programes culinaris de la televisió. Fins i tot jo, l'havia vist! Diu el diari que tenia un restaurant a Castellbell i el Vilar.

Quan es discuteix de lleis és gairebé inevitable que els uns parlin d'allò que diu, exactament, la llei i els altres comentin obstinadament si la llei és justa o injusta. No és pas gens estrany que no s'entenguin.

Sembla que sí, que la nova consellera de Cultura no en sap ni un borrall, de la matèria del seu departament —de cultura. Les crítiques que rep són unànimes. Diuen que ara fa desaparèixer el KRTU.

El senyor Canosa, que avala la teoria peregrina segons la qual la Transició va suposar un pacte de silenci, cita Shakespeare en castellà, i se n'excusa dient que li ho van ensenyar així. Quina indignitat. Potser també la Transició va comportar el pacte segons el qual en català no es podien fer citacions sinó de Maragall i de Pompeu Fabra. El pacte del silenci, doncs, exclouria el senyor Canosa, que sí que pot parlar d'allò que es va pactar que se silenciaria, a canvi, però, de citar Shakespeare en castellà.

En Rafel diu que és cada any que la Segarra, el mes de maig, és d'una verdor esplèndida, cosa que sorprèn la gent que té de la comarca una idea de país eixut i gris. Probablement. Ara, quan ha plogut... No solament els sembrats sinó els petits tossals, els pujols coberts de matoll, són d'un verd esclatant. Hi té una casa, a Granyena. Quina sort!

Divendres, 30 d'abril de 2004

Ve-t'ho aquí: ja se'ns ha acabat l'abril. I també s'ha acabat el quadrimestre. Un terç de l'any. D'aquí a quatre dies la tarda ja es començarà a escurçar. I començaran a caure les fulles dels arbres. I també s'han acabat altres coses, com la Mary Land i l'altra. Què hi farem. A més, em fa mal al peu, no sé si és dolor, reuma, artritis o gota. Potser estic malalt del cervell i per una d'aquelles coses rares, una mena d'antinòmia fisiològica, em fa mal el peu. Em fa mal el peu o em fa mal al peu? Què diria, em fan mal els peus o em fa mal als peus? Quins terribles dubtes existencials, no, vull dir gramaticals.

Avui escric. El temps és irregular. Sembla que vulgui ploure però no s'acaba de decidir. Vaig a dinar a Can de les Moles. Sóc el primer comensal. El segon és el meu amic, el poeta i editor Toni

Clapés, que em diu que un cop al mes dina aquí amb els seus germans, que vénen després. Són quatre. Quin goig, quatre germans que dinen junts.

He sortit a prendre un cafè. Desistint de la intenció inicial, el vaig a fer a Ca la Mary. Avui pleguen. Veig que hi ha la colla de contertulians habituals. Hauran de buscar un altre indret. No em cobren el cafè. Saludo el dependent (l'Hilari) i l'amo, i els desitjo bona sort.

Dissabte, 1 de maig de 2004

Les manifestacions de la diada. Les dels grans sindicats es veuen molt ordenades i tranquil·les, amb algunes reivindicacions més o menys generals. El comú denominador potser són les bandes de timbals i altres instruments de percussió, que fan molt de soroll. Els agrada, fer soroll! Com es belluguen, els joves!

Després, ronda enllà, com si anessin a la Universitat, passen els de la CNT. Aquests són molt pocs i més aviat circumspectes. No sé si reivindiquen res en concret. Potser no. És difícil de dir. Potser només es tracta de dir: Ei, que som aquí!

He rebut el butlletí del Pen Club, amb la notícia dels escriptors que han estat alliberats. Molt bé. La llibertat és el bé més preat.

O la salut, és clar.

Els del Congrés de Cultura Catalana m'envien una carta molt curiosa. En la primera part em tracten de vostè i en la segona em tracten de vós. Encara que hi ha un signant únic, podria molt ben ser que la carta tingui dos redactors i com deia el gran Barrufeda, quan no deixava parlar els altres, cadascú el seu estil. M'envien un opuscle que es diu *Benvinguts! Identitat Nacional i Diversitat Cultural: El repte de la immigració als països catalans*. Intento endevinar quin criteri han seguit per a l'ús de les lletres majúscules i minúscules però no hi reïxo. És ben clar que la immigració no és cap problema, és un repte.

Al vespre hi ha una altra manifestació. Vénen de la plaça de la Universitat i tiren Via Laietana avall. Deu ser un aplec heteròclit de radicals, anarquistes, independentistes, marginals, immigrants i trinxeraires. Arrossegueu molts elements parafernàlics més aviat de mal gust. Trenquen alguns vidres. Pinten. Una bona senyora, amb un coratge exemplar, priva que dos o tres trinxeraires trenquin els vidres d'una oficina de la Caixa. Clou la manifestació una dotzena de cotxes de policia.

Mato el cuc a Can H. Del Berg. Tinc el goig de

saludar la filla dels meus amics Faulí, gentilíssima com cap, que va acompanyada dels seus.

Dilluns, 3 de maig de 2004

Avui fa un dia una mica estrany. No és, certament, allò que en diem un dia primaveral. Em fa mal el peu. La ufanor dels arbres ja no em deixa veure la torre del gas.

Baixo a l'Ateneu. Amb el metro. Llegeixo. El butlletí del PEN català. La presidenta, Dolors Oller, diu que el PEN ha demanat a poetes, assagistes i novel·listes una breu reflexió..., i que són ells i elles qui millor poden... Suposo que és el tribut indefugible, la quota inevitable a la carallotada insigne del llenguatge no sexista. Fora d'això, s'imposa el bon sentit: els delegats, els escriptors, els autors qualificats, els editors i traductors, els escriptors empresonats (per exemple, l'escriptora turca Asyşe Guzel), els gitanos, els nazis, els crítics... També pot ser, naturalment, que no hi hagin pensat, i potser valdria més no fer saltar la llebre. És ben clar que, aquestes coses, quan no s'hi pensa, surten bé i no hi ha ningú que les trobi malament. Antoni Tàpies va fer un cartell de convocatòria a la conferència internacional "el valor de la paraula". Diuen que té moltes dimensions i lectures. No sé pas si és gaire clar, que tingui diverses lectures i diverses dimensions. Ja admeto que no sempre se sàpiguen veure. També diuen que Daniel Baker és un pintor romaní. La paraula *romaní* encara no surt als nostres diccionaris generals. L'extraordinari *Diccionari de les llengües d'Europa*, d'Ignasi Badia i Capdevila (nom que no figura a la coberta del llibre: quines coses tenen, aquesta colla de monstres de dissenyadors!) dedica dues pàgines ben bones a la llengua dita romaní, que és pròpiament la llengua dels gitanos. Ara: *romaní* vol dir també "gitano"?

Dimarts, 4 de maig de 2004

No sembla que vulgui tornar a ploure, de moment.

S'ha mort en Xavier Vela, que fins ara era Síndic de Comptes. No sé ben bé com el vaig conèixer, però els darrers anys l'havia vist al restaurant de l'Ateneu, al d'abans. Era un home molt cordial. I em sembla que valia de debò. Devia ser un dels bons elements de Convergència. Quina pena.

Fins ara, els de la Direcció General de Difusió (difusió de què?) m'enviaven les coses per duplicat, però com que devien veure que no en feia

gaire cas, ara me les envien per triplicat. No sé qui em diu que això és cosa de l'ordinador. Ah, ja ho entenc. Bé, doncs: m'ho hauré de mirar. El dia 30 d'abril hi ha (o hi havia) "Osona cuina", i el dia 11 de juny "Cuina de l'Empordanet". Quina diferència hi ha? Ja us la diré jo, la diferència. En el primer cas no s'ha sabut resistir la temptació d'un esnobisme mimètic i estúpid que no ha afectat el segon. És el mateix cas de "Catalunya Propostes" o "Catalunya propostes". En el cas en què llegim "Al marge Jardí", què deuen voler dir? Una d'aquestes "Catalunya propostes" duu un títol més específic "Triumvirat mediterrà". I el dia 8 de juny el senyor Josep M. Serriñana ens desvetllarà (*sic*) la personalitat de Gala Helena D. Diakonova. Molt ben fet: no s'hi val a dormir. (Alberet, estàs ben carregat de romanços. No és gens estrany que et faci mal el peu i que els teus amics no vulguin saber res de tu.)

Es molt difícil de sotmetre's a la disciplina dels bons propòsits.

Necessàriament, les coses es veuen diferent amb salut i sense.

Ser injust és una temptació gairebé permanent.

Els uns m'atribueixen mèrits que no em corresponen, i els altres em retreuen que me'ls atribueixo jo.

Per sort, un maldecap en fa fora un altre.

Encara n'hi ha que escriuen les metàfores entre cometes.

Es pot saber que la *a* sempre duu accent greu sense necessitat de ser llicenciat en filologia catalana.

Explicar un fet concret no vol pas dir voler demostrar res —fer una tesi.

Dimecres, 5 de maig de 2004

A la nit deu haver plogut. Hi ha els carrers molls i està núvol.

No en tinc prou de rebre per triplicat, al meu despatx, programes de les activitats d'aquesta misteriosa Direcció General de Difusió, que també me n'envien a casa. Ah, sí, els ordinadors, ja no me'n recordava.

Ahir, a l'*Avui*, hi havia un llarg article de Xavier Barral, que parla de coses d'art, dedicat al centenari d'*En Patufet*. Parla sobretot, és clar, de la part gràfica, i es diu "Il·lustrar *En Patufet*". Em sembla un article una mica acrític. I diu algunes coses sorprenents. Per exemple, que Junceda, si bé ocupa el lloc que li correspon a les

enciclopèdies, encara no ha estat historiat en continuïtat. No sé exactament què vol dir "historiat en continuïtat", però tinc ben present l'estudi que li va dedicar Montserrat Castillo. O l'ignora o potser aquest estudi no correspon a aquest concepte, "historiat en continuïtat". Per cert, el dibuix que li reproduïx, de Junceda, no és precisament un dels que li fan més favor. Tot el que diu de Lola Anglada, que està molt bé que sigui dit, s'aparta molt de la idea guiadora de l'article. Ara: el final és gloriós. Diu que ha volgut sobretot parlar d'*En Patufet* perquè ara se celebra a l'Estació de França el Saló del Còmic, del qual la revista *En Patufet* d'una certa manera es pot considerar predecessora al nostre país. Mare de Déu!

Acte de comiat de la despulla de l'amic Xavier Vela (es deia Francesc Xavier Vela i Parés) a Sanxo d'Àvila. Em diuen que va morir d'accident, tornant d'Andorra. De fet, es veu que un altre cotxe el va envestir. Hi ha molta gent, encara que en veig poca de coneguda. Saludo Joan Ten, Oriol Panyella, Jordi Vila, Emili Civis, Josep Vallespi, que amb el seu esperit de sempre porta una bandera, la família de l'Àngel Teixidor (de l'Ateneu), el senyor Vilalta. També ha vingut el president Pujol. Veig Francesc Cabana, Cirici, Josep Espar, Jordi Morera... Els passadissos plens de gent. Ens diuen, per la megafonia, que guardem silenci, però això és demanar préssecs de vinya al xiprer. Omplim la capella. Una cerimònia sense cantúries. Els capellans han llegit textos del Nou Testament, els han comentat i han fet l'elogi del difunt. No feia pas gaires dies que l'havia saludat al bar de l'Ateneu, mentre ell esmorzava. Pobre Vela.

Divendres, 7 de maig de 2004

Dia clar, encara una mica fred, amb grans moviments de núvols, sense la presència de les orenetes.

Com que em fa una mica de mal el peu agafo el metro. Els tètrics acordionistes se n'han fet els amos. Un altre flagell. N'hi ha tants, que potser el dia que els talibans destrueixin mitja ciutat ja no ens sabrà tant de greu. Bombes a Atenes, on han de celebrar els Jocs Florals d'aquí a tres mesos. Diuen que ho tenen tot controlat. La vigilància anirà a càrrec de la policia, la guàrdia urbana, la policia secreta, la gendarmeria, la guàrdia nacional, els mossos de l'esquadra, els duaners, els guardes rurals, l'exèrcit (especialment la infanteria, la cavalleria, els enginyers, els artificiers, els ofi-

cials de complement, els paracaigudistes, els comandos d'acció immediata, les patrulles de control), la marina, l'aviació, els escoltes i el servei de seguretat del gremi de revenedors a la menuda. A més, han demanat reforços a la Unió Europea, a l'Otan, a l'ONU, al Pacte de Varsòvia, als Estats Units, a Mònaco i a Andorra. Calculen que per cada participant hi haurà dinou persones fent vigilància. Em sembla monstruós. Si la por d'una talibanada indueix a tanta vigilància, la cosa més assenyada i prudent seria suprimir els jocs. Sembla elemental. Però els deixebles del gran S. Ranch no en volen ni sentir parlar.

Dissabte, 8 de maig de 2004

Fa un dia clar però no sé veure ni una oreneta. Fa una mica de vent i durant el dia passaran algunes nuvolades. Ens diuen que ha plogut i tot, al nord del país.

Llegeixo *Corint*, de Manuel Forcano. Consideren que també és un dels grans poetes actuals. Però d'aquesta poesia no es pot pas dir què en quedarà. D'aquí a cinquanta anys, llegirem, encara, Forcano? No se sap. Per si de cas, en salvo un vers: Vivim només el temps d'una sageta/ des de l'arc tibat fins a la carn ferida.

Es veu que la promesa del fill del rei es fica la gent a la butxaca amb la seva gentilesa i la seva simpatia. Ara fan córrer, gent que se les dóna de ben informada, que, en realitat n'havia tingut tres, abans, de marits (però no simultanis, sinó successius). I ell què? Sobre aquest punt, fins i tot moltes dones, i àdhuc feministes, fan diferències, és a dir, són masculistes. Els acudits que fan córrer són d'un mal gust reprovable. També propalen, els ben informats, que un cop casats la germana gran d'ell es separa. Si és així, li costarà de trobar-ne un altre.

Dijous, 13 de maig de 2004

El dia del casament del fill del rei mobilitzaran desenes de milers de policies, miquelets i individus del sometent. Mare de Déu! Potser que no es casin, que ho deixin córrer, si hi ha d'haver tant d'enrenou!

Avui vaig a dinar al col·legi dels arquitectònics.

Institut d'Estudis Catalans. Comissió dels lexicogràfics. Hem votat els termes proposats pels d'Andorra, processaran les nostres votacions i en parlarem el dia vinent. Discutim, entre altres coses, si hem de definir, per exemple, *germanística* di-

ent "estudi científic de la llengua..." o simplement "estudi de la llengua...", perquè ja se suposa que aquest estudi és científic, talment com ho suposem quan diem *Estudis Romànics* o *Institut d'Estudis Catalans*. Per cert, ens donen un volum de l'anuari. Llegeixo, en veu alta, el que diu a la portada: "Institut Memòria d'Estudis 2002-2003 Catalans. És veritat que davant 2002-2003 hi ha la paraula *curs* però és pràcticament il·legible.

Inauguració d'una exposició de Cesc, a la sala Castellví, del carrer del Consell de Cent. És una sala petita, esquifida, amb una mena de coll d'ampolla: no hi cabem. En Cesc em sembla que ha tornat, en un cert grau, a la idea, si es vol, a l'anècdota. Com si s'hagués adonat que l'abstracció a què el duia el camí claretià potser no era ben bé el cel. Alguns coneguts: en Joaquim Molas, que hi és sempre, l'Aurora Altisent, la Roser Capdevila, que em diu que ja en comença a estar tipa, de tantes bessones, en Joma, amb el cap com una bola de billar. S'ha ennuolat i cauen gotes. Però no passa d'aquí. Retorn al meu vell casalot. Després tinc gana, no reïxo a vèncer-la i me'n vaig a enganyar-la a Can Poca Fe.

Dimecres, 19 de maig de 2004

Diu en que sí, que fa calor. Les noies ja ensenyen dels tatuatges que els decoren les parts més inversemblants del cos.

Ateneu. Associació dels escriptors. En Joan Rendé. Signem el manifest "Prou!". Explico que ja fa més de quaranta anys que signo manifestos, i en tots ells es produeix el mateix fet: que n'hi ha que diuen que ho haurien fet diferent. És clar, que sí: tots ho hauríem fet diferent. Dic a la Montserrat que a veure si fem saltar la consellera imposada per la quota sexual. No li agrada pas gaire, no.

Institut d'Estudis Catalans. Presentació del llibre *Tipotext: una tipologia de textos de no ficció* (però a la invitació diu *de no ficció*, sense guionet, cosa que invita a treure'n una conclusió positiva o negativa, segons el gust del consumidor), publicat per EUMO Editorial (*sic*: un esperaria, més aviat, Editorial EUMO), de Rosa Artigas, Joan Bellès i Maria Grau (cosa que, sorprenentment, no es diu a la invitació), acte en què el president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans pronuncia la conferència "Noves metodologies per al coneixement de la llengua". El presi-

dent de la Secció Filològica és el doctor Joan Martí i Castell, però la invitació no ho diu. De fet, sembla que hagin evitat qualsevol nom personal, car un dels qui conviden és el secretari de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, el senyor Antoni Mir, però tampoc no és anomenat en la invitació.

La conferència de Joan Martí, magistral de forma, és, com ell mateix ha anunciat en la introducció, un conjunt de reflexions sobre l'ensenyament del llenguatge que es fa actualment, sobretot als instituts. En Martí sembla que advoqui perquè se suprimeixi teoria lingüística i un cert excés de terminologia. També parla despectivament dels arbrets —aquests arbrets de què va fer un ús tan gran en la seva *Gramàtica catalana* d'EDHASA.

Eusebi Coromina parla breument d'EUMO (Escola Universitària de Mestres d'Osona), que enguany compleix el seu vint-i-cinquè aniversari i que ja ha publicat més de mil títols! Rosa Artigas parla en nom dels autors del llibre, en què han treballat gairebé vint anys, i Antoni Mir clou l'acte com a secretari de Política Lingüística. Mir és mallorquí, i sala sense complexos i diu *pensam i parlam*, i tothom ho troba tan natural.

A l'altra ala del pati ens serveixen una copa de xampany, xampany de Sant Sadurní, on hi ha xampanys de primera que molts voldrien tenir, i unes pastes. Com que coincideixo amb el secretari general, crec correcte donar-m'hi a conèixer. Parlo amb en Solà, que ha rebut i llegit el meu article. En Solà diu que Coromines era més conseqüent, en el seu llenguatge, que Fabra, però jo dic més aviat el contrari.

Dimarts, 25 de maig de 2004

El temps és indecís i poc brillant. Els arbres han arribat al punt màxim de la seva ufanor. Aviat començaran a caure les fulles.

Al diari, ahir, hi havia la notícia de la mort del senyor Ramon Margalef, un dels nostres savis més il·lustres, el nostre primer especialista en qüestions d'ecologia i del medi natural, respectat per tothom. En vaig sentir parlar per primer cop ara deu fer trenta anys, quan vam dedicar, amb en Nuet i en Llaudó, un número de la revista *Muntanya* al tema de la conservació del medi natural. Era membre de l'Institut, però no havia tingut mai l'ocasió de parlar-hi. Sempre em sap greu, quan se'ns en va una figura així.

L'altre dia, en un gran banquet que van fer, servit per cuiners de primera, per postres els van donar xocolata. Xocolata?! Sí, com si fossin nens, per berenar. Em diuen que és que agrada molt, la xocolata. Doncs que parin a qualsevol botigueta o parada de no res, i els en serviran tanta com vulguin, de xocolata.

Llegeixo *Estudis Romànics*. Les picabaralles dels indoeuropeistes són molt divertides. Quants anys fa, que els gossos viuen amb els homes? Perquè d'aquest fet de civilització poden dependre diverses interpretacions sobre les arrels indoeuropees dels mots clàssics per a designar aquest animal. Hi ha una extensa nota necrològica de Badia i Margarit sobre el senyor Pere Bohigas, el seu antecessor en la presidència de la Secció Filològica. També n'hi ha del senyor Joan Bada sobre el pare Batllori.

Diumenge, 30 de maig de 2004

Ahir vaig veure, a l'hora d'esmorzar, la Mònica Serrat Franquesa, que ara treballa a l'Ateneu, i li vaig demanar si sabia res de Jordi Sarsanedas. Diu que li han de fer sessions de químioteràpia. Sí, una cosa de tipus cancerós, és clar. Té mala peça al teler, l'amic Sarsanedas. Em sembla que puc dir que sort que vam perdre les eleccions.

Totes les notícies del diari són negatives. Si no fos perquè l'*Avui* continua essent, malgrat tot, el nostre diari, desistiria de la premsa diària i diria que ja s'ho faran. Bé, és igual: per quatre dies que hem de viure. Es veu que els talibans han fet una degolladissa de primera a l'Aràbia Saudita. Però aquests, com molt bé feia observar Vicenç Villatoro, són el terrorisme abstracte, o genèric, o natural, com si fossin un moviment sísmic, o un diluvi, o un huracà, que és molt de doldre, molt lamentable, que fa que un compadeixi les víctimes innocents, però que no suscita cap reprovació. Què hi farem. Per quatre dies que hem de viure. (Potser ja ho havia dit, això.)

Ja fa prop de cinc mesos que escolto la música religiosa de Mozart i encara no me n'he cansat.

Aquest dia (27.V.04), el senyor Gerard Horta parlava a l'*Avui* (p. X), d'un personatge que es deia Andreas Faber-Kaiser. Explicava que havia mort a l'hospital de Can Ruti. Havia nascut a Barcelona el 1944, i era, segons Horta, llicenciat en filosofia i lletres i rigorós investigador de camp. Però no ens diu quin camp. Si continuem llegint, deduïm fàcilment que es tracta del camp dels

extraterrestres. Faber-Kaiser hauria postulat fins i tot un origen extraterrestre dels actuals habitants de la Terra. També ens explica que Faber-Kaiser era fill de Will Faber, un alemany que ja el 1932 va fugir dels nazis i es va instal·lar a Barcelona. Diu que Will Faber era autor de gravats igualment increïbles i de grafismes magnífics per a publicacions diverses. Jo hauria dit que era pintor. El cas és que el recordo molt bé, Will Faber, perquè ara fa cinquanta anys, o més, jo era un visitant assidu de les exposicions que es feien a Barcelona, i havia vist moltes exposicions seves. És veritat, que em semblava magnífic, esplèndid de debò. Si em feien posar una etiqueta a la seva obra diria "abstracció màgica". Tant és. El cas és que el recordo amb molt de goig, i que, pobre de mi, em feia l'efecte que era un artista reconegut per tot-hom. Per això em sorprèn que Horta, parlant dels seus treballs, digui "reclosos al mateix pou de l'anestesiament col·lectiu a què s'han marginat tant de temps obres com les de Joan Ponç (molt influent sobre l'obra de Will) i de l'altre gran avantguardista Francesc Garcia Vilella." Potser sí. Ara no recordo qui era Garcia Vilella, però es pot dir que Ponç hagi estat marginat? No és un cas més a afegir a aquesta temptació irresistible de parlar de marginació, que sovint voreja la ridicleusa? Ponç, marginat? En lloc de Ponç podria dir el mestre de Taüll, el Borrassà, Ferrer Bassa, Jaume Huguet, Viladomat, Jacint Rigau, Fortuny, Damià Campeny, Arístides Maillol, Martí Alsina, els Vayreda, Ramon Casas, Nonell, Joaquim Mir, Sunyer, Durancamps, Picasso, Miró, Tàpies, per exemple, i quedar-se tranquil, com si s'hagués pres un aperitiu, segur que després d'haver-ho dit no passaria res. Tots marginats, oblidats i silenciats, condemnats al pou de l'oblit, a l'avenc del silenci, per aquesta societat de benpensants, de conservadors i d'immobilistes, i jo, que sóc l'únic net de clatell del meu esbart, com que a més sóc valent de mena, ho denuncio sense por, peti qui peti i passi el que passi. Perquè sé molt bé que no passarà res. L'única cosa que pot passar és que no cobri, però això tant pot passar si diu que Joan Ponç i Will Faber han estat oblidats com si diu que la nostra societat, petita i mesquina, els valora com si fossin déus. Una altra cosa és que Faber-Kaiser denunciés els efectes nocius d'uns productes de la Bayer i que això li hagués creat uns enemics poderosos que no li van perdonar mai la seva actitud. Potser sí. Ens ho podem creure que,

de fet, va morir assassinat (a causa d'una malaltia inoculada)? De fet, Horta no diu pas, si es vol, "silència", que Will Faber fos pintor. L'Enciclopèdia sí, que ho diu. Li dedica un article que signa el meu amic Corredor Matheos.

Dijous, 3 de juny de 2004

Ens hem begut l'enteniment. A tot arreu maten gent, amb aquella alegria, els suixinites, els ulamites... El president dels americans vol anar a París, i a Roma, i han de destinar desenes de milers de policies i de miquelets perquè l'ordre no s'alteri del tot, i a limitar la circulació de la gent, dels avions i dels patinets, i a revisar i controlar l'aigua, el gas i l'electricitat, perquè no hi hagi cap boig que hi canalitzi les seves idees de bomber. Tot això s'ho podrien estalviar, quedant-se cadascú a casa seva. Però la gent no té remei. Aviat, al món, de cada dues persones una estarà dedicada al servei d'ordre.

Reunió de la comissió dels lexicogràfics. Hi som tots. Però hi ha un moment en què l'amic Joaquim Mallafrè s'ha de posar dret, perquè no sé quins músculs, o nervis, no li permeten seure. En Mallafrè, que, físicament, feia un efecte de tanta solidesa!

Pel meu compte, faig afinar els noms científics dels ocells de nit. En Miralles, en matèria d'ocells, investiga l'ocell solar, del sol, que, al capdavant, no seria l'àguila sinó el gall, que fa com el sol, ens desperta.

Ara hem de discutir quina forma ha de tenir una paraula àrab, *kaima*, *khaima*, *haima*...? No hi ha cap solució satisfactòria. Però em diuen que aquesta colla de beneïts del Poblenou han fet una gran instal·lació, on cada dia hi ha algú o altre que fa la mona, i en diuen així, la *haima*. Per què no en deien l'envelat? Perquè el seu acomplexament voreja l'acolloniment. És així. No sé pas què hi fem, doncs, aquí, nosaltres!

I els del golf, que no solament es beuen (o es mengen) tota l'aigua, sinó que dels bastons en volen dir pals. Com podem anar bé! Més termes de química. Els famosos àcids. En Rafel exposa el concepte de la definició amb restriccions. Les definicions que començaven dient "Dit de..." van ser suprimides. Però substituir-les no ha estat fàcil. També: "Cridar el cavall" (*renillar*, DGLC) ha passat a "El cavall, cridar". D'una manera o altra hi ha de sortir *cavall*, sense que formi part de la definició.

Diumenge, 6 de juny de 2004

Fa sol i calor. Els primers indicis, molt lleus, de la primera caiguda de la fulla (dels plàtans de Barcelona).

Els diferents es fan els amos de Barcelona. Ocupen la catedral i el Pi. Què dirien, els moros, si mai nosaltres tinguéssim la idea d'ocupar una mesquita? No dirien res. Ens tallarien el coll. Sigui com sigui, és el que faran, al capdavant. Es veu que no hi ha res a fer. És una llei històrica. Segurament.

D'avui en vuit hi ha eleccions al parlament dels europeus. Els del Partit Popular parlen clar: ni papers robats de Salamanca, ni seleccions catalanes, ni català a Europa ni res que s'hi assembli de lluny o de prop. Els únics drets que importen són els seus, els dels espanyols. Com que són els vots d'aquests, que van a buscar, la lògica del seu discurs és clara. A vegades envejo els jueus i els palestins: els jueus són jueus i els palestins són palestins, i com que coincideixen en una mateixa terra estan a mata-degolla. D'aquí a cinquanta anys, els jueus continuaran essent jueus i els palestins essent palestins i continuaran estant a mata-degolla. D'aquí a cinquanta anys, en canvi, què serà de nosaltres? El senyor Vidal Quadras no en té prou, que al govern de la Generalitat no hi hagi catalanistes. No en té prou. Vol que vinguin de Madrid, a formar el govern de la Generalitat. Si això, aquest traïdor, ho pot dir impunement, ves si els jueus i els palestins no són envejables.

Ara, els de la Diputació de Barcelona, es fan dir Diputació Barcelona, sense preposició. A cada bugada es perd un llençol, i a cada imprès una partícula. La secta sinistra dels dissenyadors gràfics hi deu tenir alguna cosa a veure. Un banc es pot dir Banc Sabadell, talment com es pot dir Banca Nogués, o Banca Mas Sardà, però la Diputació de Barcelona no es pot dir Diputació Barcelona, talment com la Generalitat de Catalunya no es pot dir Generalitat Catalunya. Però potser que no cridem el mal temps. Ja vindrà tot sol.

Dimecres, 23 de juny de 2004

Ja hi tornem a ser: la revetlla de Sant Joan. Vols i xiscles d'orenetes. Fulles seques pels carrers.

El meu dietari. Em menja massa temps. Però no se sap prou bé què cal escriure. Què quedarà, d'aquí a cinquanta anys, dels intocables? Ens es-

tan reduït, imparablement —això sí que sembla imparable— a la reserva índia. Cada cop més, fer servir el català és discriminar els altres. Tal com van les coses, una bona catastrofeta nuclear, una hecatombe de primera, no aniria malament, no. Com deia el meu avi, o juguem tots o esquinçem les cartes.

A mitja tarda surto a prendre un cafè al cafè d'en Xesc. Torno al meu casalot i ja no en torno a sortir fins a l'hora d'anar a dormir. Em fa mandra haver de pensar on anar a matar el cuc. No menjaré res. Un dia és un dia.

Agafó el metro cap a quarts d'una. L'estació del bisbe U, anant avall, s'omple tant que fa angúnia i tot. Són joves, que es deuen voler divertir. La veritat és que malgrat els focs d'artifici no em costa gaire d'agafar el son.

24 de juny de 2004

Diu que ahir van sortir mig milió de cotxes de Barcelona. Millor. El dia és tranquil, amb un cert moviment de núvols. Tot el matí, vols i xiscledissa esbojarrada de les *Apus apus*. Esmorzo a la guingueta d'En Fontenelle. Dino a Cal Mussol. Avui em permeto una grappa a Cal Xesc. La correspondència entre Pla i Cruzet. Una mica intemperant sí que ho era, en Pla. Fa gràcia llegir en Serrahima (*Del passat...*) allò que només s'insinua, a la correspondència, dels actes sobre Pla a la Casa del Llibre. En Foix em deia una vegada que en Pla deia que escrivia tal com parlava la gent del seu rodal però que no era veritat. Sí, sobretot els adjectius. Jo també escric, és clar. Però avui no em veig amb cor de no menjar res, al vespre. I surto a prendre un cafè i una magdalena al cafè d'en Xesc. És curiós que al vespre no es veuen ni se senten les orenetes del matí. Cruzet i Pla no parlen gaire de Solevicens. En un altre lloc, Pla diu que va morir alcoholitzat. Eduard Artells, en canvi, en fa un gran elogi. El món és plural, és clar.

Diumenge, 27 de juny de 2004

D'aquí a mig any ja haurem passat Nadal i Sant Esteve. Avui fa un dia esplèndid, en el sentit de lluminós, sense núvols ni filagarses. També fa calor, naturalment. Cada vegada la gent va pel carrer amb més poca roba. Arribarà un dia que aniran amb vestit de bany. Al matí, les orenetes

(*Apus apus*) volen i xisclen d'una manera gairebé frenètica. On deuen anar, al vespre?

Quan al Montnegre, per exemple, cauen doscents cinquanta litres d'aigua per metre quadrat en poca estona, forçosament les rieres han de sortir de mare i hi ha d'haver inundacions. L'aigua ha de passar per un lloc o altre, i tant és que risquis com que rasquis perquè tant en trauràs, com deia mossèn Llorenç. Però la gent no ho vol entendre, no admet aquesta mena de fatalisme, i atribueix els estralls de l'aigua a la imprevisió de les autoritats. En canvi, fan un partit de futbol amb un equip anglès, vénen deu o dotze mil uligans i el fet s'accepta resignadament, com un mal inevitable. Que les autoritats municipals es neguessin a autoritzar la celebració d'aquell partit que comporta l'arribada d'aquell exèrcit de vándals, és una possibilitat que a ningú no li passa pel cap, com si aquella celebració fos un fet astronòmic, ineluctable.

Vivim, desgraciadament, en un món d'enveges, d'intrigues, de maniobres. Però potser sí que l'editor Cruzet en feia un gra massa quan es considerava la víctima d'aquelles conspiracions. Realment, els qui van idear i tirar endavant El Club dels Novel·listes anaven contra ell, precisament? No tenien dret a intentar, també, la seva aventura editorial? No es va arribar a creure, potser, que tenia l'exclusiva d'editar en català? Llegint les seves cartes, potser sí que un s'explica, fins a cert punt, la seva fi, tan trista i lamentable.

Els de Grècia, que han de celebrar els jocs olímpics d'enguany, han demanat reforços als mossos de l'esquadra, a la policia muntada del Canadà, a una legió estrangera, a Scotland Yard, als miquelets i a la guàrdia municipal de la Sentiu de Sió. Ja s'ho trobaran. Sort que el Partenó no és combustible. De moment, ja els envien la teia encesa. Avui ha arribat a Barcelona per avió, en un vol chàrter, i aquesta colla d'animals de casa nostra, que no tenen sentit del ridícul ni de la vegonya, l'han passejada tot el dia pels carrers de la ciutat. Com és possible que es pugui arribar a ser tan pallasso?

Fins a quarts de nou, el sol ha entrat de ple al meu despatx. A les nou, naturalment, ja no n'hi havia ni una llepada enlloc. L'hora era quieta i tranquil·la. Sí, he vist tres o quatre orenetes, perquè no sigui dit, que no feien pas gaire gatzara ni renou.

He anat a enganyar la gana a Can del Berg.

Dimarts, 29 de juny de 2004

Ara sí que fa calor. Fa molta calor. Hi ha moments en què suo a raig fet.

Parlo amb en Jordi Quera. El meu llibre s'ha entretingut. Què hi farem. No crec que passi res. N'hi ha tants, de llibres, que ningú no trobarà a faltar el meu. De moment, acabo de llegir la correspondència entre Cruzet i Pla. Això em mena a rellegir algunes coses de Pla, i de Miracle. Pobre senyor Miracle! Deia que els membres de l'Institut s'havien begut l'enteniment, que volien fer un diccionari que tenia cinquanta milions de mots. En Pla parla, gairebé sempre, del senyor Miracle amb respecte. Em sembla que el senyor Miracle, però, no li va arribar a tenir mai gaire simpatia. Què s'hi pot fer.

Vaig a dinar a Ca la Laia.

A la tarda truco a la Rosalia. Feia dies que no parlàvem. Em diu que a finals d'any es queda sense feina. Urbiferias plega. L'amo ja en té prou i es retira, a gaudir de la bona vida. I sembla poc probable que algú vulgui comprar l'empresa. Es veu que és, sobretot, perquè la gent reserva hotels i bitllets d'avió per Internet que la feina ha disminuït.

Dimecres, 30 de juny de 2004

Té, mig any de panxa enlaire. Calor, potser no tanta com ahir. Fulles seques. Xiscles d'orenetes. Fotocòpies: del dia de la Son, del diari meteorològic del 81, amb l'estrella de la tarda, i de les observacions sobre els rèptils, per a la comissió dels lexicogràfics.

El capítol de Joan Solà dedicat a *per i per a*. S'ha de llegir detingudament.

A la tarda truco a la Maria Eugènia. No hi és. Hi ha el seu noi. Em diu que el seu pare es troba una mica millor, que a la clínica l'han revisat a fons. Quina sort! I demà sí, se'n van a Tamariu, tal com tenien projectat. Els metges aproven l'operació. No ho hauria dit pas.

Teatre Romea. *El rei Lear*, que vaig llegir a dotze anys, potser la primera obra de teatre que vaig llegir. Segons el muntatge apocalíptic, psicològic i, sobretot, excessiu del senyor Bieito. No ens estalvia pas res. Sobretot calçotets. A mi no m'agraden, els calçotets. Però ara el teatre és així. I el cas és que hi ha gent. També cal dir que, a la segona part, hem vist moltes cadires buides: amb mitja part molts n'han tingut prou.

Josefina Llauradó

Tres a les fosques

Era un capvespre de mitjan setembre, la llar de foc de la sala estava encesa. Ella anava vestida amb un pijama vermell de tirants i pantalonets curts, i llegia estirada sobre el sofà verd. Ell duia un pijama de màniga curta de color gris, i llegia estirat sobre el sofà vermell. Darrere del sofà vermell un llum de peu escampava pel sostre la claror que permetia la lectura. Els dos sofàs estaven davant per davant, separats per una catifa blanca de pèl de xai que cobria el terra de parquet. Entre el sofà verd i la llar de foc hi havia la senalla del gos de la parella: la Jaia, una dàlmata molt juganera.

Les flames grogues de la llar de foc dansaven. A la lleixa de fusta hi havia dos platets amb restes de pastís de poma i un pot de mel de romaní. Les finestres que hi havia darrere del sofà verd tenien els porticons oberts i, pels vidres, si no fos negra nit, s'hauria de veure el bosc. Darrere del sofà vermell hi havia la fotografia d'un llop emboscat.

Ell i ella llegien en silenci com feien cada nit abans d'anar a dormir. Cadascú repenjava el cap en un braç del sofà i els peus reposaven de cara al foc. Mentre ells llegien, la Jaia jeia.

Quan el cucut del rellotge va fer "cucut" deu vegades, ell va cloure el llibre i va mirar la noia. Ella també el va mirar i va somriure. Va deixar caure el llibre damunt de la catifa i es va estirar fent la coqueta: era l'hora de jugar. El somriure d'ella el va engrescar i es va abocar damunt el cos càlid i encisador de la xicota. Quan ell ja tenia els llavis gairebé damunt la pell, ella se li va esmunyir. Va lliscar com una serp i es va estirar sobre la pell de xai. Ell li va caure al damunt i amb suavitat, sense deixar de menjar-se-la amb ulls de llop, començà a acaronar-la i a fer-li molts petons: petons menuts, petons petits, petons de joc. Petons que anaven des de sota mateix del lòbul de l'orella fins arran de la clavícula. Li feia petons mentre les mans jugaven a despullar-la. Ella va cloure els ulls, assaborint cadascuna de les sensacions que ell li regalava. Va enlairar els braços en adonar-se que li estava traient el cosset del pijama pel cap.

Els pits rodons i plens van quedar al descobert. Els mugrons vermells i eriçats tenien ganes de gresca. Ell els va besar i els va xuclar, i ella li feia present de tot un seguit de murmuris i gemecs petits i bonics. Els llavis van anar baixant pel cos, resseguint-li la pell amb més petons. Li va tocar les cuixes amb les mans ben obertes, acariciant-les-hi per la part de dins. Després va fer córrer els dits amunt, deixant que se li enfilessin per sota els camals dels pantalonets. Va fer lliscar les mans cap als malucs i cap ensota, fins que li va engrapar el cul amb força. Ella va xisclar perquè li premia fort.

Es van mirar tots dos als ulls i ella va alçar el cap per trobar la boca del noi. Ell es va fer una mica enrere, només una mica, només la mica que calia perquè els llavis no es poguessin tocar. La noia glatia. Ell va treure les mans de sota els pantalonets i els hi va engrapar per la cintura. Després els hi va tirar avall, avall, traient-los-hi, a poc a poc, per les cames. Ara la tenia nua als ulls i al tacte, i la va besar. Es va treure el cos del pijama pel cap. Es va posar dret per treure's els pantalons i va tancar el llum. Van quedar a les fosques, abrigats per la claror daurada de les flames.

Li va palpar la pell del cos suaument, besant-la allà on l'acabava de tocar. En arribar a l'entreuix s'adonà que estava ben xopa i lliscosa, plena de desig. La noia es va incorporar i va estirar els braços per agafar-li el penis calent, lluent, viu! Li va llepar i besar una vegada, una altra i una altra, i li va mossegar una miqueta...

—Quin penis més gran que tens...

—És per f...

Ella li va fer un petó a la boca i li va dir:

—Calla...

Ell només va poder mormolar:

—Millor...

Va seure escamarlada damunt del xicot per entaforar-se'l ben endins del cos. Va sospirar de satisfacció en sentir aquell tros de carn ferma que l'omplia tota. Ell es va tornar boig en veure fins a quin punt ella el desitjava. Va començar a empènyer i a furgar mentre la noia se'l mirava amb els ulls llents i els llavis vermells i inflats. La xicota sentia que ell estava a punt d'arribar i el premia fort amb el ventre. Volia alentir el moviment continu de vaivé que ell s'entossudia a accelerar.

Quan ell es va escórrer, ella es va sentir feliç, notant la força de l'energia amb què l'envoltava. Es van ajaure abraçats i amb les cames entortolligades damunt la catifa. Després, quan ja feia una estona que la tenia als braços, li va fer un petó al front, un altre al nas, un altre als llavis, la va mirar i...

—I tu?

—Ara.

I ella també se'l va mirar i, per la manera com el mirava, ell s'adonà que en duia una de cap: amb els ulls li va fer un signe cap a la senalla. Ell va mirar la dàlmata i va somriure. Va besar la xicota als llavis i va cridar la Jaia que va fer un saltiró per anar a jugar amb ells dos. Li va assenyalar el sexe obert de la noia, la gosseta el va ensumar i començà a llepar-lo. Ella va sentir primer el buf del musell olorant-la, i després els cops de llengua de la dàlmata: els cops d'una llengua ample, humida i destra, els cops d'una llengua adelerada.

Ell va agafar el pot de mel que hi havia damunt la lleixa, el va obrir i se'n va untar els dits. Va apropar els dits, que regalimaven, als llavis de la noia. Ella els hi va xumar i va treure la llengua per llepar-los-hi. Ell va tornar a ficar els dits dins del pot de mel i li va emmellar els llavis de la vulva i el botó de carn, i xalava jugant a aquells jocs. La Jaia cada vegada llepava amb més delit. Li agradava aquella barreja de gustos: la carn sucosa i la mel dolça amb un punt d'amargor.

La noia gemegava, el noi esperonava la gosseta, i la Jaia llepava i llepava.

—Sí, sí, sí... —cridava ella.

—Au va, va, va! —deia ell.

—Clap, clap, clap —feia la Jaia amb la llengua.

La noia va arribar a l'èxtasi, es va tocar la vulva amb una mà i va tancar fort les cames. Ell, en adonar-se'n, li va acariciar el ventre que batejava. La Jaia va fer un lladruc i va anar a llepar el rostre de la noia. Ella va obrir una mica els ulls i li va fer una carícia al cap.

—Com us estimo a tots dos —va dir—, i el rostre reflectia el goig que sentia.

Va fer un petó al xicot i ell li'n va fer quatre.

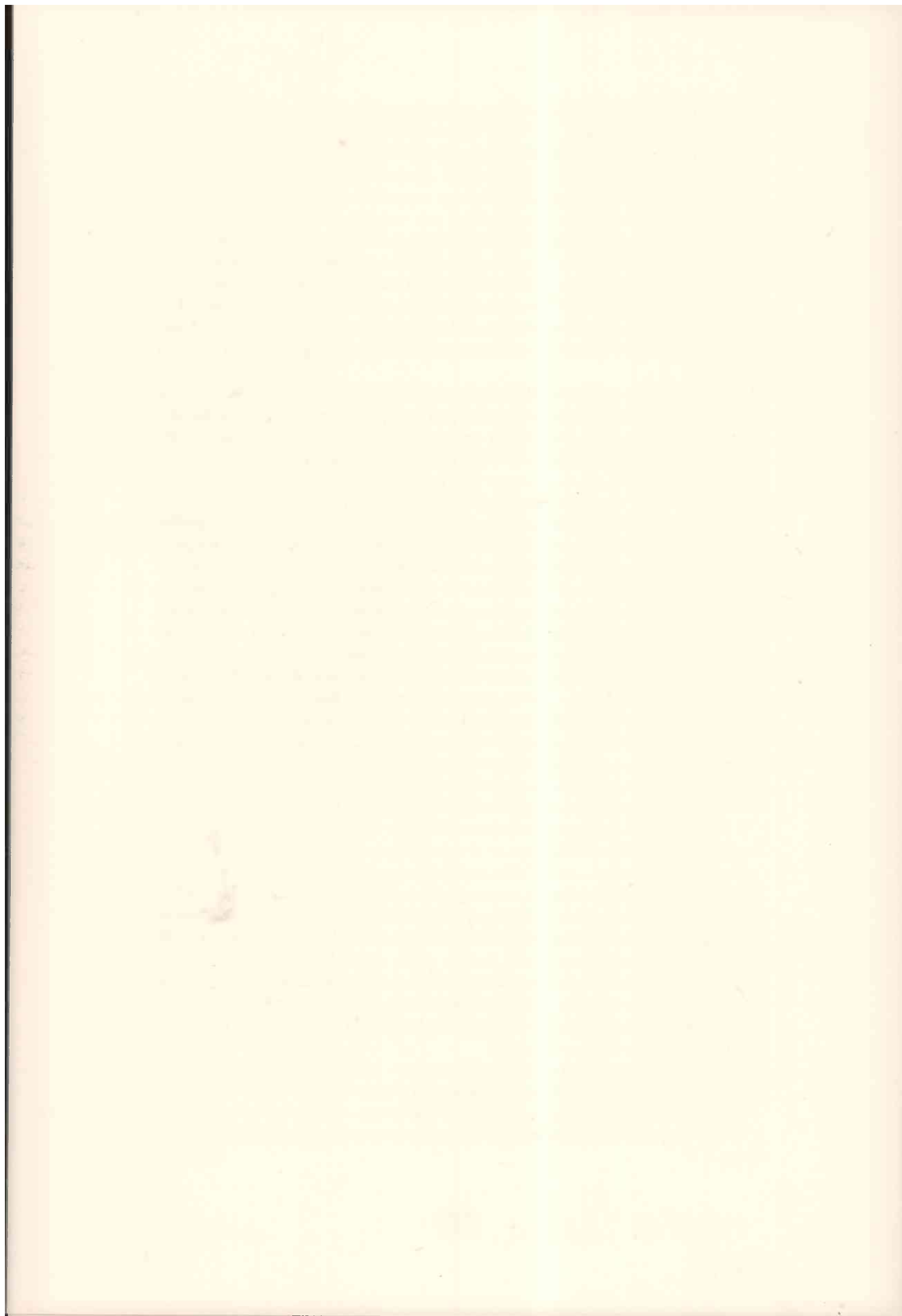
—Gosseta, bonica —va dir ell abraçant el coll de la Jaia i li va fer un petó al cap. Després va mirar la seva xicota.

—Torno a tenir-ne ganes.

—Tu en tens ganes i ella em sembla que també.

—Vols que t'estimi, Jaqueta, bonica?

La dàlmata va fer un lladruc de content, i tots tres van continuar jugant a les fosques.

Josep Lluís Badal

Cal·ligrafies

(Cal·ligrafies tretes de sèries més llargues que es donaven certa conseqüència —en la fugida de consecutivitat—. Van començar als quaderns: meditació de la cal·ligrafia com a dansa, llençatge en ritme, riallada, fulgorant no-res on es dilueixen pronomes i queden ritme, fulgor. Després van continuar en papers casuais, troncs, guixos, pedres, sobretot, fulles i aigua, finalment. Contemplació de casuais grafies vegetals i animals, minerals. D'on tornaren a ciments (de pedra tosca) i, un temps, de nou, paper i tinta, aquarel·les, ceres, pastels, carbons, grafits, i de nou quaderns. I de nou a l'aigua. Nodes. Durant l'estació de les tintes i aquarel·les algunes van adoptar l'aparença d'allò que no volen ser: objectes per a la contemplació. En el gest —la o— de mostrar-les hi ha una defecció i una incoherent vanitat. I un altre traç gràfic: fer espai, vacuïtat, entre traços i mà o consciència. Entre ells i el poema que, un instant, va ser escrit —ja il·legible?—. Adéu, adéu. Hola, hola (a la perfecció que sigui, al blanc que sigui).

* * * *

Aquí hi jeu la cal·ligrafia d'un nom escrit a l'aigua.

* * * *

Cossos com cal·ligrafies: trèmules, pesants, ampul·loses... On, el significat? On el significat de la pedra rodona —a causa d'explosió, sedimentació, erosió, abrasions—. Com la o —en morrena casual, de sedimentacions, albúmines, arquetipus geomètrics universals, similars a l'arquetipus del pla en la possibilitat de l'escriptura sobre paper.

* * * *

Néixer. Cal·ligrafia. Els morts que (inconseqüentment i entranyablement: com és inconseqüent i entranyable un tall de ganivet al canell, al fetge) anomenem nostres.

Trencar la closca de l'ou. Separar sí i no sobre l'oli calent. Amb l'estructura de la gota d'oli, del remordiment i de la consciència del temps, cau la cèl·lula. Temperatures en líquids.

L'anella cruixent, fregida. Nansa per a una

partícula d'univers, un grapat fulgorant d'energia. La sal. Clares, rovell tebi. Univers.

Abusaïd Abuljair: "Sóc ningú, fill de ningú", diu. "Diem jo i nosaltres en comptes d'Ell només perquè s'entengui la paraula." "Ell" és un còdol, el cant del cucut, el buit, el sol.

Ha vingut d'hora i es mirava l'ou ferrat amb avideses infantil: "Té". Tot s'ha esdevingut amb l'estructura de rovell i clara caient a l'oli. Porc fregit i pa, vi. Olis i aigües en vetes, en ara, en conjuntives. Perquè en una galàxia... o perquè un zero cru de dins fa forat entre dos llocs negres, entre un telescopi i l'espai existent a causa del seu desig. Ou. O u. En la caiguda, descansar.

* * * *

El perill és el significat? Sí i no.

És a dir, per boca de Hölderlin, "Pallaksch": no vol dir res, i alhora vol dir sí/no, vol dir Hölderlin, el seu vol, la seva bogeria, l'atzur i l'atzur opressiu de "L'azur" de Mallarmé, la tristor de l'habitació de Tübingen, Tübingen i la Conferència de Wannsee —definitiva decisió d'extermini del poble jueu— i Paul Celan i l'alegria del riu Neckar i el Ripoll (rius cal·ligrafies de la mateixa aigua) i Pallaksch, blanc.

El significat com una pedra. No la seva pretesa ànima mercant, sense cos. Una pedra es pot agafar, llançar, vernissar... no posseir.

* * * *

El sol com Diògenes de Sínope.

Sol en els ossos. A través de la carn. És el que fa la llengua. Duu el sol als ossos a través de la llengua. A través de la carn. El moll de l'os, ah! La cal·ligrafia, cap a quin os. No: sense cap.

* * * *

Cal·ligrafia: tot és a la superfície. I en el dins-fora del moviment de l'univers (ver o aparent moviment, és igual des de l'univers).

Un art per amagar-se de l'univers en l'univers (Zhuang Zi). No amagar-se, fer univers en l'uni-

vers (dir-ne cosmos o caos ja no seria cal·ligrafia. Fóra gnosi, moral, pronominalització. L'homicidi efectiu, cruent, que això comporta indefectiblement)

* * * *

La traça: el dins i el defora de la o. I la tinta? El dins i el defora de la tinta, en tinta inscrit.

* * * *

Grans trossos de cel blau corren sobre el sostre. Hi va haver una tempesta, n'hi haurà. Nus sobre el fang esperem. Cos fa lletra per al blau que corre, corre sobre milions de morts, sobre casuals conjuntures minerals, sobre si mateix —i en l'acumulació fer-se blau, en l'acumulació de l'oxigen que vam respirar, cossos que respiraran; respirant-se.

Neva cap al llibre. Cap a la pàgina.

“Com podria trobar jo un home que hagués oblidat les paraules, per poder parlar amb ell?” (Zhuang Zi).

* * * *

Aigües al cel, sense caure. Saturades. Cal·ligrafies degoten que degoto.

No, no, no.

Així ha de ser. És.

Nit. L'energia negra que separa els planetes. La bellíssima, i negra, energia negra dita.

* * * *

Apunts, que no caiguin en l'ampul·lositat, el subratllat del pronom (en comptes de deixatar el suc de les vesícules del pronom), l'engolament savallia: quina gran gorgera pretesament d'època o de fil, feta amb tot de ges trenades, amb es i os (e-g-o).

No hi ha humor, en la cal·ligrafia?

A l'inrevés: és que tot ha de ser-hi dansa i riallada?

* * * *

El gat de Schrödinger pot ser viu o mort alhora. La galàxia pot dibuixar una o (una a, una e) viva o morta alhora. En l'espai, durant el perible físic d'una vida, un cos dibuixa la petita cal·ligrafia de la lletra, del gest i del pas, i alhora la granminúscula circumval·lació entre astres (durant tants anys a tanta velocitat, o durant tant d'espai a tant de temps): lletres vives o mortes. La mà pot fer, escriure, esgrafiar una o viva o morta, “o” o gest casual (o determinat, prescrit per la roda i la física; i després causal: amb conseqüències morals, religioses, polítiques, axials). El tot del cercle (la circumferència Ch'ang) i el no-res. Quina altra lletra, quina altra o jutjarà (com entre “viu o mort” —paraules fetes d'altres os—), serà observador, serà el gat, serà Schrödinger. Cap, és clar, que no sigui una cueta, una sanefa cal·ligràfica (conjuntural) de la o i el seu estil. Només hem d'afegir-hi la humilitat i l'alegria del silenci sorprès? De la hac? Oh.

Grafiar, grafiar sense pregunta.

* * * *

Ai de qui miri cal·ligrafies com “art”, o de qui les admirés un instant. Qui les pengés en una paret. Qui les —amb un nom autoral, altra casualitat gràfica— recollís, dugués a la impremta, publicqués. Aquest, prepara i serveix el te a l'honorable convidat amb el dit gros —l'ungla acabada d'es-maltar a la moda de l'últim petimetre i encara molla— dins la infusió. Uix.

(L'honorable convidat et recordarà, en la seva saviesa, llavors, que carn, esmalt, te verd, li han recordat peònia, i pronunciarà malament el teu nom. Que tot torni a la mineral cal·ligrafia de l'ara —el buit al reliquiari mentre no sigui dit—).

* * * *

“L'art de les paraules buides en poesia no rau tant a fer-les servir efectivament, com en la seva absència, que preserva tot el seu poder virtual (Yuan Peng-Lin, dinastia Qing. Dins F. Cheng, *La escritura poética china*).

La buidor de totes les paraules d'un poema:

ventricle buit d'un instrument. On les possibilitats circumstancials de la trobada d'instrument, ull, cor, ravenissa blanca, nostàlgia de l'energia negra entre planetes o de la pedra, morts, mots, explotin en la seva harmonia-inharmonia-harmonia... Voler fer *aquest* lloc en el poema. Com quotidianament os i massa encefàlica proven de fer lloc en la coordenada d'espai i temps per al seu petit pronom de primera persona, per a la seva qualitat germinal per a les coordenades d'aquell espai i d'aquell temps.

Shitao (1641 - 1707) diu que els antics pintors proposaven com a models de la natura determinats ideogrames, o fulles d'arbre. Els ideogrames, per la seva banda, havien nascut d'una imitació sovint icònica de la natura (Shitao, que s'allibera contínuament, vol altres models, canviant: "els punts són vius i d'una infinita varietat!", diu. "Ah, la regla verdadera no té cap orient fix! Els punts es formen portats per l'alè!"). En aquestes anades i retorns, aquàticament, moltes cal·ligrafies xineses —i japoneses— aboquen al traç quasi il·legible o il·legible, i són de nou traços, traços que naixien

de natura, la imitaven, li donaven forma, s'hi reconeixien de nou, feien espai, lloc buit per a la trobada. Com el místic busca buidar-se fins de Déu per fer el lloc on la trobada amb un Déu, amb un palet, amb un mot, sigui possible. En veneració, traç pur que mig diu mig és (diu essent i és dient; aquesta és la seva manera de només ser). I per això res de tot això que es pugui dir.

* * * *

El místic Hussein Mansur al-Hallâj (857 – 922) (citat per J. A. Valente a *Variaciones sobre el pájaro y la red*).

Amb l'ull del cor vaig veure el meu Senyor
I li vaig preguntar: Qui ets Tu? I Ell em respongué

Tu!

Que per a Tu "on" no és cap lloc

I allà on Tu ets no hi ha "on"

De Tu no té la imaginació cap imatge

Per poder saber on Tu ets

Tu que contens tot "on"

(Sami-Ali, el traductor de Hallâj al francès, diu que, en Hallâj, la poesia és “la forma suprema que, provisionalment, just abans del silenci darrer, pren el pensament quan ha de sobrepassar-se en allò insobrepassable” —encara Valente—).

També la tradició del haikú japonès (la cal·ligrafia com una increïble filargassa malgirbada al vent de Bashô!), tant de cant arcaic, bona part de l'esforç artístic dels darrers dos segles, fins a l'últim Víctor Sunyol (*No On*), per exemple. Inclosos els esforços, els cims lluminosos de la prosa... Però no, no. Tota escriptura que, per a mi, ho és, i doncs tota literatura (que fóra molt menys voluminosa que la que cabria en una història de la literatura; i suposo que no més important —com jo sí que la hi considero— per a la societat —jo inclòs— que crea i necessita d'aquella Història, d'aquella faula de la història).

* * * *

El nen de quatre anys, menjant-se una llesca de pa amb mel: “Papa, mira, cargolo la crosta i és lletra lligada. Si la deixo anar ja és una altra cosa.” “Quina cosa?” “No sé... pa...”

Tornada a cargolar, la crosta torna en una conferència (a Tübingen, a la corporació farmacèutica pertinent), una riallada, el fred d'una fulla d'acer dins qualsevol carn animal, argiles vermelles, blaus romanins, ametllers i ravenisses en els seus esgrafiats fulgurants, aquest marc, en el camí a peu de Barberà cap a Pira per anar a buscar el pa. O, d'una mena de misticisme, de nou pa, ditet de nen que estireganya el pa (aigua, farina, sal i la “pastilla”, que diu la fornera de Pira) per poder-lo menjar.

Els entorcillaments de l'aigua sobre si mateixa. De la i conjuntiva de l'onada a la o del pronom, fins al zero del temps, la seva líquüefacció momentània, líquid lluminós en pes i descens, cap a ell, de nou, cap al no-res d'on naixia (“no-res” és un altre dels noms de l'aigua, que només pot dir “aigua”. En mar o ocell, mà, mot o silenci, paisatge o pa, però aigua, onada i “abans-i-després”, “sí-no”, “no-res-i-res”).

Cal·ligrafies: no etimològicament. La bellesa no hi té lloc, en la intenció de la grafia. L'ús que se'n faci, ja momificada, és tan aliè a ella com l'ús que es fa del fang és aliè a l'avantbraç de la minyona que va ser. En canvi, cal·ligrafia com escriptura que s'escriu a si (sense si: univers s'escriu), amb el canemàs, l'instrument del poema que s'escriu mentre s'escriu, ja mai més llegible com a poema més enllà d'aquesta grafia que l'encarna —alguns borralls floten en la memòria; es fondran del tot?—. Amb l'arc del poema que es va escrivint: un arc que es parteix en el moment de llançar la fletxa. Però la fletxa, ha anat a parar a? O ja només queda en l'altre arc que, un temps, es llegeix en el cel? O tot plegat només és un exercici muscular, salt, guita del cavall que tenia una mosca a la part sensible de la cuixa?

* * * *

No “significa” així, com una cal·ligrafia així, un cos? Un arbre? La melsa d'un cos, la seva por química, la “verruja do sofrimento”, l'estremiment de l'amígdala, la paraula i la seva floració conceptual? Abans de confraries i corporacions. Llavors l'avantbraç i el cabell voldran dir això, el prepuci allò, la sang i el semen allò altre, i un gest així, així, etc., (ah, l'extermini vivent que conté aquest etcètera!).

La lectura del Bosch (Hieronymus, “nom sagrat”, que procedia —segons A. Chastel— a una “fugida deliberada de l'objecte a què es pot donar un nom”) que fa M. de Certeau: cossos com cal·ligrafies sense sentit, que trenquen l'aliança entre *sermo* i *ratio*. “Hi ha frase però no sentit (...), diu Certeau. “[El quadre] interroga menys sobre allò conegut o allò real que sobre la indicibilitat de la seva significació o sobre la desaparició subreptícia d'allò que faria creïble la intel·ligibilitat”. Cossos humans que “formen una bella escriptura però il·legible”. Escriuen sense “parlar”. Com si el quadre digués a l'espectador: “Tu, què dius del que ets, creient-te dir el que sóc jo?”

Com l'escriptura busca el límit de la dicibilitat, de l'escriptura, on comença la possibilitat del

punt des del qual s'alçapremaria el possible sentit del món. Per, ni que sigui en negatiu, amb la simple forma dels límits tatuada en ferida contra ells, indicar, signar una cosa així: "Aquí — sense aquí— hi ha la possibilitat de qualsevol sentit o manca de sentit, d'existència o manca d'existència, de tot aquest jardí de les delícies on fone-ma i albúmina s'alçapremen mútuament i en cercle."

Com en aquesta escriptura quequejant (que cerca d'alliberar-se de la parla i l'escriptura fossilitzades, utilitàries, utilitzades per mantenir un petit ròdol com les despulles de troncs afaïçonats serveixen per atermenar una cleda per al bestiar a peu guanyat del bosc, per atermenar un ordre-com-ja-existeix, un psitacisme volgut per a la paraula en oració prec i do memoritzats i infinitament repetits) hi germina la metàfora, els fragments del sentit, el ritme... i a vegades la seva cal·ligrafia.

Aquest camí han agafat aquests poemes. Encara ho són? Íntimament, no els hi considero, ja. Però no sé què veig, quan els miro. En el procés hi ha hagut els poemes escrits i després submergits en aigua, els poemes literalment escrits a l'aigua. Després de l'epitafi de Keats: "aquí hi jeu la cal·ligrafia feta per un nom que fou escrit a l'aigua".

* * * *

Llum. No s'hi pot escriure? El teu cos, la intercessió, és l'escriptura.

I l'ombra? El significat possible? Només per a qui vol llegir la seva cal·ligrafia.

* * * *

El te com a canal. No, no! El jo com un còdol en el canal del te. I doncs, canal inexistent, inco-negut. El còdol només coneix te i base. Respira el líquid, quan somnia que respira, que és viu, diferent del te.

La cal·ligrafia com a canal. No, no! Etcètera.

* * * *

Labbé, un dels "exclosos de la raó" (Deleuze): "Que el poeta es negui a dir o escriure "lluna" fins que la ceguesa provocada per l'extenuant

contemplació de la lluna no li permeti de dir "lluna" d'una manera tal que faci llum (lunar) i que, finalment, la lluna es desprengui de la terra i existeixi d'una vegada."

"Mots, us conjuro per tenir un conjur, prémer-lo contra el pit fins que em dolgui i del dolor neixi la creença que serveix per a alguna cosa."

"No diguis res. Semblarà alguna cosa. [dues línies il·legibles] Així la meva cal·ligrafia?"

* * * *

Hi ha, en confluència, el Michaux de *Idéogrammes en Chine, Saisir, Par des traits...* (Aquí una traducció de *Par des traits*, i una reproducció dels seus pseudoideogrames, traços, grafies...).

"Une langue sans prétention, pour des hommes sachant qu'ils ne savent pas", etc.

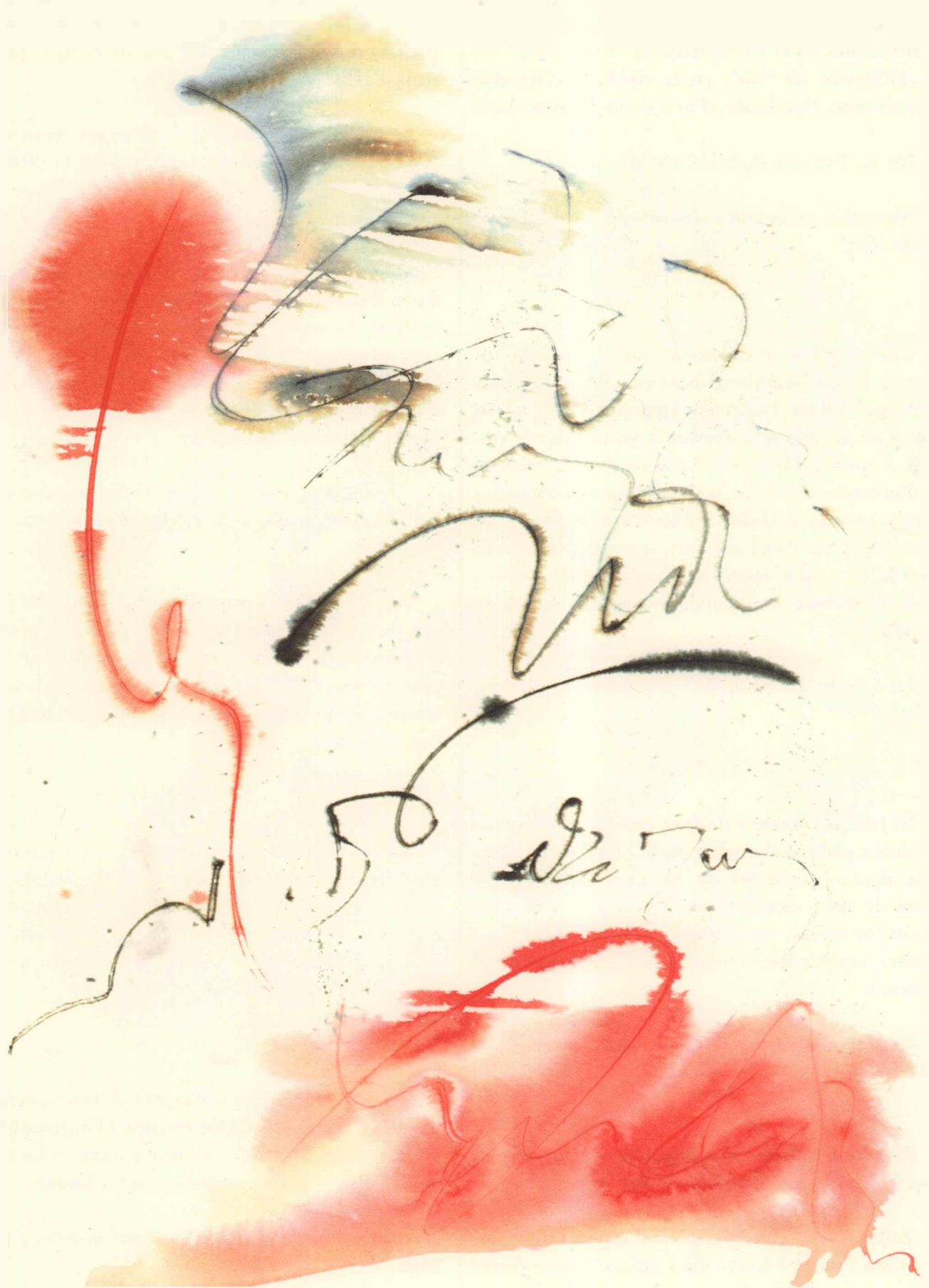
O el Michaux de "Lignes" (a *Moments*):

D'aucune langue, l'écriture-
Sans appartenance, sans filiations
Lignes, seulement lignes.

* * * *

Ploma esgratinyant paper saturat a l'atzar d'aigua: deixa traça, a vegades una petita part de la tinta inscrita en la ferida, en l'obertura practicada en el nucli de la cel·lulosa. Darrere d'aquest univers, què hi ha? Bona part de la tinta se'n va, en taques, corpuscles, gropuscles de cola seca o esfuminades oxidacions (segons la tinta i les barreges a l'aigua). Exercici escolar: com què? Com la paraula dita a una oïda: quina ferida esgratinya i quines taques generarà. Com l'ideograma de l'esquelet del mamífer en l'instant. Com llum en aquesta casual retina. Com la cal·ligrafia en qui la fa —que cada vegada és qui la contempla—. Com una sola de les flors filamentoses de la mimosa, una sola de les flors de la glicina o tot el raïm. Com la vocal repetida per la dona que no gosa explicar, per telèfon, que l'ha deixada el marit. Una gota de qualsevol líquid. Estampat, en la caiguda, com un àster o com la paraula "ametlló".

* * * *

Nit: cal·ligrafiada pel mar, pel mar després de la nostra consciència. Mateixa a tu, entre galàxies? No és una pregunta, és una repetida cal·ligrafia-onada, amb l'estructura d'ona, de nebulosa galàctica, de llibre, de queixal del seny, de cor de mamífer, de dona, de malenconia. Estructura de la nit només en la cal·ligrafia de "estructura", en la cal·ligrafia de "nit", en la vibràtil cal·ligrafia arborescent, lluminosa, d'una dendrita neuronal.

Nit en l'anvers de la cal·ligrafia solar.

Nit només en l'ombra obscura de la cal·ligrafia. Calla, cor!

* * * *

Com es refan en formes semblants (a l'ull d'aquesta forma semblant) minerals, vegetals, animals, pols i llum d'estrelles. Com tija d'ordi escriu sobre terròs alfabets sencers. I gotim i cap de núvol. A quina fàcula solar s'assembla aquesta a. Quina implosió o nova, quina falla submarina han escrit *aquesta* a. Quina mà amb taques blaves de dona que tremola a l'autobús, la maneta de la néta dins la seva, que no sap si s'ha passat de parada, que, un instant, no recorda, esglaiada, el nom de la néta.

La a ho fa. Ho és, que és la possibilitat del seu saber.

* * * *

El teix es regenera de fora endins. Són difícils de datar, perquè el nucli ja no és el que era a l'origen, alguns passen dels dos mil anys. Des d'aquest punt de vista, immortals? El verí letal dels seus fruits (la taxina, un alcaloide). Però de les fulles, petites, fastigiades, el taxol (s'usa per combatre el càncer).

Grafia es regenera de fora endins, etcètera.

* * * *

Esriptura física: dos objectes conflueixen en espai i temps. Conflueixen els deu mil éssers.

Entre nucli i electró, cent mil espais buits. Entre tinta i paper? Entre mà i ploma? Entre respi-

ració i poema? Entre fulla de teix i la seva arrel mil·lenària?

No hi ha un punt de fuga (com tampoc en la perspectiva "a cavall", de la pintura xinesa). I doncs, el lloc, el punt fix, el dona el signe (cal·ligrafiat) d'interrogació. Allí ens trobem, toquem, creix l'arbre.

La interrogació natural de falanges, metacarp, carp, radi, cúbit i húmer quan agafen la ploma.

* * * *

La mà violàcia, havejada de l'adolescent: li tremola davant la boca mentre plora. Grafia de l'infinit. La mare, llavis blancs (la intoxicació de la pregunta sense formulació), el masseter com els forcalls dels ceps on s'incrusta una pedra fent queixal, es mossega les dents. Mandíbula i esquena fan la muda cal·ligrafia d'ai.

Si professor només sap escriure "professor"? En el signe postís, amb cal·ligrafia de "cuadernillo"?

On, els cent mil buits entre nucli i electró? L'aigua on grafies es gradin, s'oxidin juntes en arèoles crepusculars, s'hi facin companyia un instant: "No pateixi, dona". El lloc on germini una faveta de temps. Temps per a la mà, la mandíbula, la llàgrima, l'aigua.

* * * *

La cal·ligrafia de la mentida mesquina. La cal·ligrafia dolorosa, pueril, de "indignació" (avui a l'avaluació de batxillerat): sortidors de paraules. Arrugues en el professor es pensen que es cal·ligrafien. Cucut fa "cu-cut". Professor diu "Noi, ho sento, però això és així".

Blanc.

No res on no on, però al ventre de la o, al ventricle del cor, a la pedra. Què respira. I l'antimatèria? Ni tan sols lluminós el seu rastre —la seva cal·ligrafia— si fora d'ella no hi ha foscor.

Fulles cauen (o ja havien caigut la tardor passada).

Qui diu? U e

nit blanc plou

* * * *

És igual parlar del silenci. Parlar-ne o fer-lo, sentir-lo. És una paraula més del nostre petit vocabulari. Com “avellana”, “no-res”, “tot”, “josep”, “ase”. Es pot menjar i beure. Una esfera, un lema més al jardí de les delícies.

Dins, quina alegria fer-lo, grafiar-lo.

En aquesta possibilitat, perfecte.

* * * *

En el vas canopi de la cal·ligrafia, vísceres en vasos eferents. Cor, cal·ligrafies tu, rodona o, o

a? No et trencaràs, només paraula serà un do ja menor.

* * * *

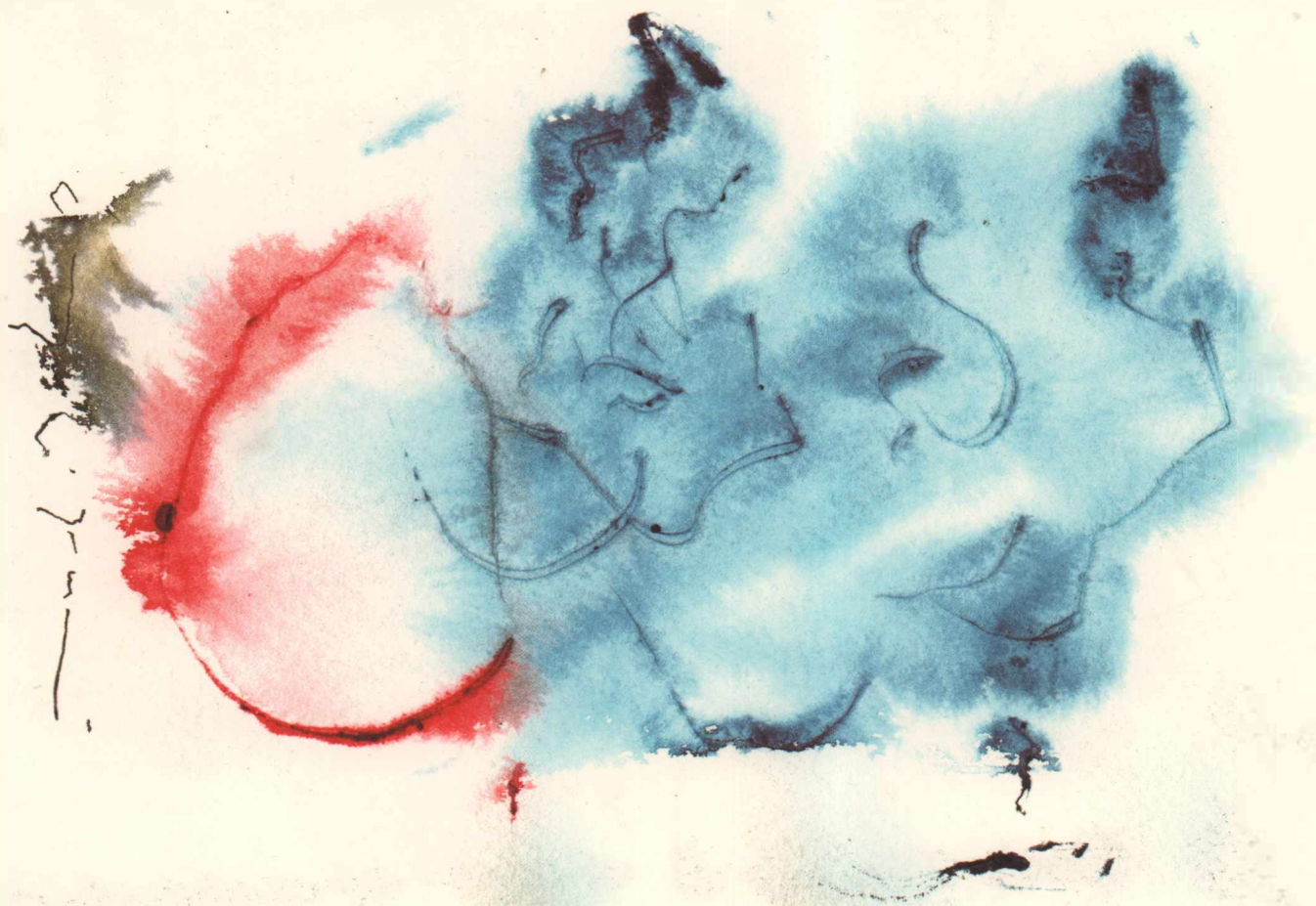
El vent sentit gràcies a les persianes, a les capçades dels arbres. Als epitelis.

* * * *

Aigua! Del salt del rorqual, només la lletra involuntària, cal·ligrafiada en humitats, venera. Rorqual lliure, tot llum, tot crosta, tot aigua.

Cal·ligrafia. Ah, tota d'aigua!

Text i il·lustracions (cal·ligrafies)
de Josep Lluís Badal

Robert Ramos (Avui)

Entrevista a Marta Pessarrodona

Marta Pessarrodona (Terrassa, 1941) és poeta, narradora, assagista, dramaturga i traductora. El seu primer llibre va ser de poesies, *Setembre 30* (1969) i també ho ha estat l'últim que ha publicat, *Poemes 1969-2007: Antologia* (2007), ja que tota la seva obra poètica es troba exhaurida. És possible que durant aquest any 2008 aparegui algun llibre nou de poesies segons em va explicar en aquesta entrevista.

Abans de publicar l'antologia poètica esmentada, Marta Pessarrodona ens ha ofert dues obres excepcionals, una biografia de Mercè Rororeda, a qui ella va conèixer personalment i va acompanyar en els seus darrers dies a l'hospital de Girona, i l'altre llibre és *Donasses*, un llibre de retrats breus a vint-i-tres dones de la Catalunya contemporània.

Marta Pessarrodona també és una excel·lent traductora, sobretot de Virginia Woolf i Doris Lessing, entre molts altres, i una brillant columnista al setmanari *El Temps* i a l'*Avui*. Els seus articles són sempre una gran lliçó d'humanisme i de bona literatura.

És de tot això que vaig anar a parlar un dia de novembre de l'any passat a la seva casa de Valldoreix. En l'agradable conversa ens va acompanyar tothora la Mont, una gosseta simpàtica i entremaliada.

Tu ets una escriptora totterreny perquè has escrit poesia, teatre, narrativa, assaig, biografies i també moltes traduccions. ¿Quin gènere prefereixes?

Prefereixo la poesia perquè m'agrada la condensació. En poesia amb una paraula pots dir tantes coses com amb tres pàgines. Jo no m'he proposat mai ser novel·lista, i no és que em faci por el repte ni la feina, ja que n'he traduïda molta, però em sento més de gust amb la narrativa curta, l'assaig i la poesia.

El primer llibre que publiques va ser '7 poemes', quan tenies 23 anys. Després n'has publicat deu més entre ells algunes antologies. ¿Quin t'ha deixat més satisfeta?

Bé, jo considero que el meu primer llibre de poemes no és *7 poemes* sinó *Setembre 30* (1969), editat ja per una editorial seriosa i amb contracte. Jo la veritat és que m'estimo tots els llibres que he escrit i no en tinc cap de preferit, tots m'han deixat molt satisfeta. A més, jo no tinc una obra poètica gaire extensa, cosa que vol dir que tots els llibres han estat molt meditats.

Has dit que estàs treballant en dos llibres nous de poesia, 'Animals i plantes' i 'Variacions' (sobre la Bíblia). ¿Quan preveus que es publiquin?

Mira, ara estic molt esgotada precisament perquè he acabat de preparar una antologia de la meua obra que es publicarà el mes que ve. Inclou poemes des del 1969 al 2007. N'hi haurà alguns d'*Animals i plantes* i també de *Variacions*. El primer trimestre de l'anys que ve, el 2008, apareixerà el llibre *Animals i plantes*, que ja el tinc acabat. En canvi, *Variacions* va per llarg ja que encara no l'he enllestit del tot. La veritat és que no es troben llibres meus de poesia, tots estan esgotats, per això publicaré en primer lloc l'antologia.

També has escrit diverses biografies sobre escriptores catalanes com ara la Montserrat Roig. ¿Quin record en guardes d'aquesta escriptora?

«En poesia amb una paraula pots dir tantes coses com amb tres pàgines»

He escrit cinc monografies per a l'Institut Català de la Dona, sobre Montserrat Roig, Maria Aurèlia Campmany, Frederica Montseny, Mercè Rodoreda i Caterina Albert. Són unes monografies il·lustrades amb nombroses fotografies de la Pilar Aymenrich. El crític literari Sam Abrams les anomena *Pictografies*. Pel que fa al record que tinc de la Montserrat Roig, és extraordinari perquè es tracta d'una gran novel·lista. Precisament ha estat ella qui em va fer adonar que jo no estava dotada per a la novel·la. Jo tinc un poema molt breu, d'un sol vers, titulat "Colom a una finestra de Barcelona" del llibre *Homenatge a Walter Benjamin* que diu: "Tenia exactament els teus ulls. Què volies dir-me?" Quan la Roig el va llegir em va dir: "Jo hi veig una novel·la". És clar, és que ella tenia esperit de novel·lista, cosa que jo no tinc.

A mi em va agradar molt la teua biografia sobre Mercè Rodoreda, 'Mercè Rodoreda i el seu temps' (2005). Tu la vas conèixer força, sobretot durant els seus darrers anys. ¿Creus que era una dona 'secretive' com en deia Josep M. Castellet?

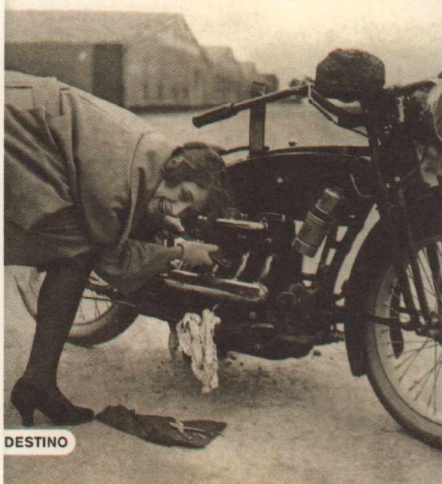
Sí, era una dona que sabia preservar molt bé la seva intimitat, però també era generosa i explicava moltes coses. La redacció de la seva biografia em va portar moltíssima feina de documentació, vaig haver de llegir moltíssimes cartes. Vaig escriure el llibre perquè les biografies que hi ha sobre la Rodoreda a mi no m'agraden. Una de les moltes conclusions a què vaig arribar, després de tractar-la durant uns quants anys, és que la Rodoreda era una dona molt tímida. Potser hagi sigut la persona més tímida que he conegut.

Un dels retrets que se li fan habitualment és que en les seves obres és mostra molt dura, fins i tot cruel, amb els homes en general.

I ara! On ho has vist això? Les novel·les de la Rodoreda tenen la crueltat de tots els grans escriptors, però jo crec que els retrats que fa dels homes acostumen a ser extraordinaris. Penso en el notari Riera, de *Mirall trencat* o bé en l'Eladi Farriols, un nen de casa bona... Però és que en aquesta novel·la, la Rodoreda mentre ens descriu els personatges està llegint Proust... Per altra banda, el personatge del Quimet de *La plaça del Diamant* és la d'un ximplet inconscient i immadur. Per altra banda, ¿quants homes hi ha que deixen embarassada una dona i l'abandonen per una altra?

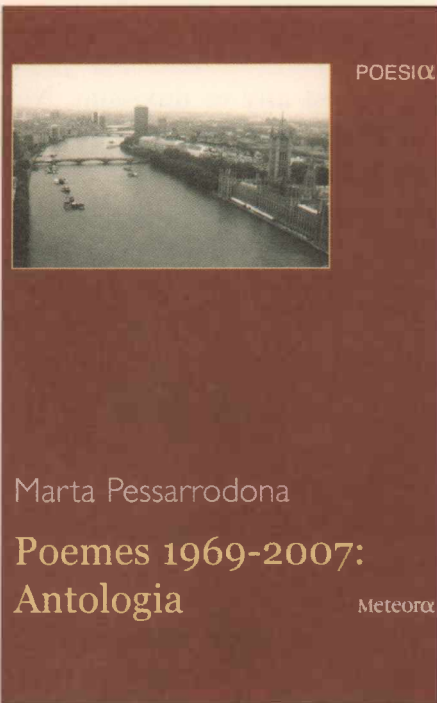
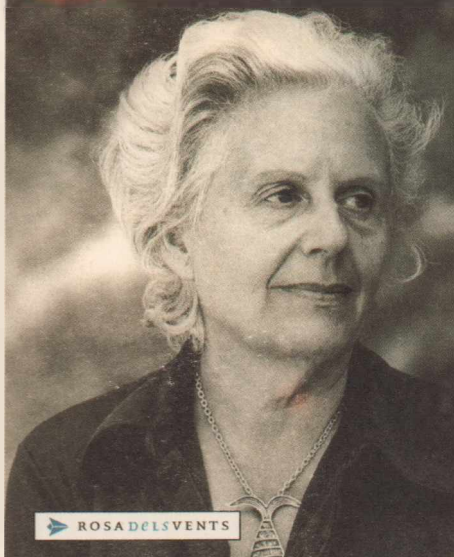
Marta Pessarrodona Donasses

PROTAGONISTES DE LA CATALUNYA MODERNA

Mercè Rodoreda i el seu temps

Marta Pessarrodona

Tres de les darreres obres publicades per Marta Pessarrodona

Els crítics actuals diuen que 'Mirall trencat' i 'La plaça del Diamant' són les grans novel·les de Mercè Rodoreda.

Jo abans d'escriure la meua biografia també ho pensava, però ara crec que d'aquí cent anys es dirà que la gran novel·la de la Rodoreda és *Quanta, quanta guerra*, precisament l'última que va escriure. El que passa és que molta gent no l'ha llegida. En un acte en què vaig coincidir amb l'Oriol Bohigas li ho vaig dir, i em va confessar que no l'havia llegida però que ho faria. Doncs bé, quan ens vam tornar a veure, em va donar la raó. *Quanta, quanta guerra* és una extraordinària elegia sobre la guerra, gairebé com una explicació homèrica.

Fa poques setmanes s'ha concedit el Premi Nobel de literatura a Doris Lessing, una escriptora que tu coneixes prou bé perquè l'has traduïda diverses vegades. ¿Creus que la Rodoreda té una qualitat similar a la Lessing i per tant hauria pogut guanyar el Nobel?

I tant! Si l'ha guanyat Öhran Pamuk, amb més raó el podria guanyar ella. Ara, el que no crec que s'hagi de fer és comparar la Rodoreda i la Lessing per veure quina és millor, perquè són dues escriptores molt diferents i també ho és l'altra Premi Nobel austríaca, Elfriede Jelinek, una

dona amb un món literari i artístic molt personal.

A part de la Doris Lessing has traduït moltes altres escriptores i escriptors. Recoma'ns alguns d'aquests llibres.

In America (Cap a Amèrica, en català) de Susan Sontag. També és la seva última novel·la. És extraordinària i no hi vaig escatimar hores i hores de traducció. A més, és una escriptora molt metículosa que em va arribar a passar 80 pàgines de notes i referències literàries perquè en pogués fer una traducció ben acurada.

També he traduït la Virginia Woolf, i tot i que molts crítics consideren que *Les onades* és la seva millor novel·la, jo prefereixo i us recomano *Mrs. Dalloway*.

«D'aquí cent anys la gran novel·la de Mercè Rodoreda serà 'Quanta, quanta guerra'»

Recomana'ns també algunes novel·les que hagi llegit últimament i que t'hagin agradat.

Uf, aquest any és duríssim. No tinc gaire temps per llegir novel·les perquè estic preparant un estudi sobre el primer exili català i he de llegir obres de l'època. Tanmateix, una de les últimes novel·les que he llegit i m'ha agradat molt és *Les benignes* de Jonathan Littell. La vaig llegir fa temps en francès, la seva llengua original. Crec que marcarà un punt d'inflexió en la narrativa actual com fa uns anys va passar amb *Austerlitz* de Georges Sebald.

També us recomanaria *Saturday* d'Ian MacEwan, tot i que *Expiació* és la seva millor novel·la, aquesta també és excel·lent. La vaig deixar llegir a una amiga, que és metgessa, per saber si hi trobava algun error i em va dir que no. I és que MacEwan fa un treball d'investigació previ a la redacció de les seves novel·les senzillament extraordinari. Una altra novel·la per recomanar és la de la Zadie Smith, *Sobre la bellesa*. Jo hi trobo alguns paràgrafs comparables als de *Howards End* de Forsters. És curiós que els escriptors de les colònies britàniques segueixin fidelment la tradició.

Llegint els teus articles periòdics a l'Avui sabem les teves preferències per grans ciutats com ara Londres, Berlín, Buenos Aires, Jerusalem...

Sí, Londres m'agrada molt, la trobo molt diferent a totes les altres capitals europees, i crec que la conec força bé, tot i que s'ha anat fent gran. Pensa que ara té 74 km de diàmetre! Compara-ho amb Barcelona... Tanmateix, per a mi la millor ciutat del món (que jo conec) és Jerusalem. Hi vaig estar de nou la setmana passada en un recital de poesia, el setè, com el de Sant Cugat. M'agrada molt la ciutat perquè tota ella és plena de racons curulls d'història. També crec que la part antiga i la moderna són molt atractives i interessants.

Parlant de Jerusalem, en els teus articles sempre reivindiques la cultura jueva i l'Estat d'Israel en detriment del palestí. Això no està gaire ben vist a Catalunya...

Jo em sento totalment identificada amb la causa jueva. Com et deia, la setmana passada vaig anar a un festival de poesia a Jerusalem en el qual era

possible la convivència entre poetes jueus i palestins. A més, em va fer molt il·lusió trobar-hi poetes drusos, cosa que només recordava de petita i que ara veig que segueix sent una realitat. N'hi havia un que escrivia poemes socials en hebreu, i era traduït a l'anglès de Nord-amèrica, i els poemes més espirituals els escrivia en àrab, i aquests eren traduïts al francès.

Amb la perspectiva que et dóna el fet de viatjar a tants països, ¿com veus la Catalunya actual? ¿Creus que encara som lluny d'Europa?

Sí, encara que en dolgui reconèixer-ho, la veritat és que sí, sobretot en educació i cultura la diferència és molt gran. També crec que ara estem passant uns moments molt difícils des del punt de vista social i polític. La nostra classe política dirigent és d'una gran mediocritat. Jo crec que els catalans no ens els mereixem. No crec que Catalunya estigui tan malament per tenir els polítics que tenim.

¿I que me'n dius del Frankfurt 2007?

Estic molt d'acord que s'hi hagi anat, però la meva valoració és negativa. Hi havia més polítics i artistes que escriptors catalans. Jo sempre vaig dir que la literatura catalana existia abans de Frankfurt i que seguiria existint després. A més, Frankfurt és una fira on es venen i compren drets d'autor, i aquest any hi he vist menys gent que mai. La meva agent literària m'ha dit que aquesta era l'última vegada que hi anava, i és que ara amb Internet cada vegada és menys necessària la presència física en aquesta fira.

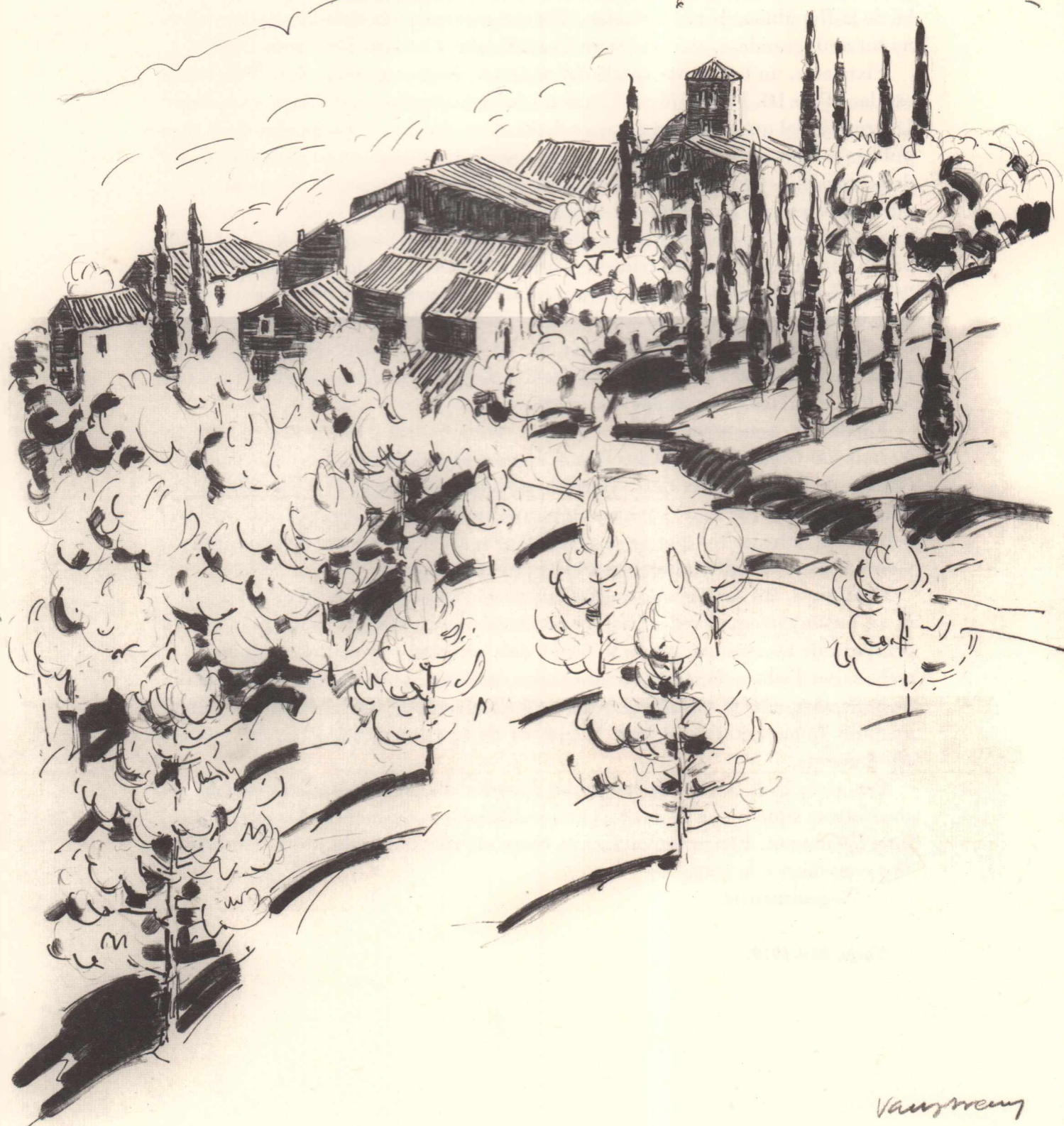
'Donasses', el teu retrat de 23 dones catalanes, ha tingut un gran èxit. ¿Tindrà continuïtat?

Sí, encara hi ha un bon grapat de dones catalanes de les quals voldria parlar però aquest llibre s'haurà d'esperar perquè ara estic molt enfeïnada preparant un llibre que es titularà *França 1939* i que parla del primer exili català. Abarcarà un període que anirà del 1939 fins al 1945, quan la majoria d'escriptors catalans ja han tornat o bé han deixat el país veí per instal·lar-se en un altre.

JOSEP RAMON RECORDÀ
Valldoreix, 7 novembre 2007

Jaume Rafanell

Articles a "Forja", 1979

Vauymeng

Regir la cosa pública

No hi ha ofici millor que ordenar els afers públics. Ordenar la societat, promoure el bé comú, sentenciar la justícia, crear la pau entre els diversos estaments.

Pot ser útil de llegir uns llibres de molta vàlua: *El príncep*, de Maquiavel; *El regiment de la cosa pública*, d'Eiximenis; *Notícia de Catalunya*, de Vicens Vives. Tres llibres que són a l'abast de tothom.

Maquiavel, un conseller de naixement humil, però enlairat pels seus propis mèrits a la diplomàcia de la República florentina, va escriure un breu llibre que dedicà al príncep Llorenç de Mèdicis. La forma de regir un estat cercant el bé de la República de la Florència. "Els qui governen s'hauran d'esforçar a fer-ho tot amb grandesa, evitant sempre la fluixedat i la indecisió" (cap. XXI).

Eiximenis, un fra menor català del segle XIV, de gran prestigi davant dels reis catalans Pere III, Joan I i Martí l'Humà, i de les institucions catalanes, va escriure *Lo crestià*, del qual el llibre dotzè és destinat a comentar "el regiment de la cosa pública", i que el bisbe Torras i Bages exposa magistralment en el capítol quart de *La tradició catalana*: "El dotzè llibre del Crestià o Regiment dels prínceps..., mirall perfet per a conèixer la il·lustració de l'època i del país en què vivia l'autor". Per alleugerir aquesta nota i assaborir el gust medieval de l'esplèndid passat català anotem com Eiximenis afirma les coses de major dignitat i que són: "entre els ocells, l'àguila major; entre les feres, el lleó; entre les bèsties, brutes, el bou; entre els rèptils, el basilisc; entre els animals, l'home; entre pedres, el carboncle; entre fruits, la figa; entre els colors, el verd; entre els metalls, l'or; entre les herbes, el romer; entre els licors, el vi; entre elements, el foc; e entre tots los ciutadans, los consellers e lo jutge".

Finalment, esmentem un llibre que tot català hauria d'haver llegit i rellegit: *Notícia de Catalunya*, del professor Jaume Vicens Vives. Si volem conèixer l'ànima de Catalunya, la dels moments inicials de la nostra història, i la d'avui i de sempre, ens cal llegir atentament aquest petit llibre. L'autor resumint el seu pensament, afirma: "A Catalunya, el mòbil primari és la voluntat d'ésser. Aquesta voluntat és indefugible, indeformable i impercaçable..."

Catalunya, tan malmenada durant tants anys, no pot arriscar-se en la frivolitat ni en ensonyaments fàcils. La reconstrucció de Catalunya passa per la vida pròspera de les entitats, per la fe ferma dels creients, per l'entesa austera en el treball, per l'educació joiosa en les escoles catalanes, per la normalització plena de la llengua catalana, per una ordenació eficaç del territori... Però creiem que un punt fonamental és el bon "regiment de la cosa pública" en els nostres ajuntaments.

Per això, i en contra de les pulles frívols d'alguns ciutadans, afirmem i encoratgem aquells que s'han ofert honorablement al regiment de la cosa pública. Intel·ligentment, Eiximenis col·locava entre els més honorables dels ciutadans "los consellers e lo jutge".

Nogensmenys!

(Forja, 24-I-1979)

Presència de Verdaguer

Hi ha un personatge en la història de Catalunya que és un model d'humanitat. Ens referim a mossèn Jacint Verdaguer, que, a mesura que el temps corre, la seva figura pren relleus que se sobreposen a altres figures brillants que, com meteors fugissers, s'apaguen i tornen a l'oblit. Verdaguer fou omnipresent al llarg de la seva generació. Va néixer el 1845 i morí el 1902. I malgrat els vuitanta anys de la seva mort, resta encara entre nosaltres. És, mossèn Verdaguer, un il·lustre exemplar de la nostra vida nacional.

El poeta català sofrí incomprendiments i per això va conèixer fins la més fina entranya de l'ànima humana. El seu tremp de camperol de la Plana, fou ungit per la pietat i la tendresa. Es diu que el contista Andersen, lleig com era, maldava per fer les delícies dels infants, i oferia rams de flors a les persones lletges i deformes per endolcir-los l'existència (si bé, per no passar per lletjos, fugien del contista i del ram).

En aquests temps d'incomprensió entre generacions i ideologies, Verdaguer ofereix el ram de l'amor a tots els homes d'avui. I nosaltres, com les noruegues menys agraciades, no li prenem el ram a les mans obertes.

Verdaguer, en els anys de juvenesa, volia ser franciscà, com ho explica bellament i emocionat en el pròleg del poema "Sant Francesc". Mes els camins tenen molts tombants. I en aquells anys d'adolescència ja va compondre uns versos que va guardar en carpetes i folis. Hauria d'arribar el crepuscle de la seva vida amarada d'incomprensions, de tristesa i soledat, quan la seva ànima era a punt, per a completar el volumet "Sant Francesc" que donà a la llum el 1895, set anys abans de la seva mort a Barcelona. Una obra modèlica ungida de pietat i profundament humana.

L'home modern, atrafegat per la supèrbia i la lluita, oblida la font de profunda humanitat en la qual tots hauríem de beure. L'home modern oblida l'esperit d'on provenim. L'home modern, oblida que fou extret de l'entranya de la terra. Per això Verdaguer, com sant Francesc, ens alligonen en els punts fonamentals per esdevenir el que som: homes de la terra, homes d'esperit.

El Dante, en el cant onzè del Paradís, descriu amb sobrietat l'obra i la vida de l'home més prego-

nament humà, el "poverel·lo" d'Asís, escriu:

"Quan el ramat dels pobrissons creixia
darrere aquell, la vida edificant
del qual, millor en el Cel es cantaria..."

Nosaltres, pobrissons, malgrat tanta cendra de vanitat inútil, seguirem les petjades d'aquell que un dia fou un model d'humanitat: Jacint Verdaguer.

(Forja, 3-III-1979)

"Una nova terra..."

Sovint sentim parlar de l'amor, de la felicitat, del plaer, la benaurança.

Tot vénen a ser matisos d'una mateixa cosa: satisfacció o afecció viva, tendra, apassionada vers una persona o cosa, o dels nostres sentits.

Tots aquests sentiments que ens mouen, ens dominen i ens defineixen. Potser hauríem de dir que el plaer es busca quan no tenim accés a la felicitat o a l'amor, i recorrem a una simulació de la veritable felicitat o a un estrafer l'amor. Un gran savi, Descartes, va dir que la ciència ens tornaria senyors i posseïdors de tot. Però la felicitat no la fa ni el posseir, ni el dominar, ni ser prepotent.

La felicitat és un art de viure les relacions espontànies vers la naturalesa, o vers l'home, o vers el futur, o vers la transcendència. La felicitat és més enamorament que una dominació. Volem dir que l'home cada vegada més s'identifica amb la natura del nostre medi més proper.

¿No heu observat que us sentiu més a la vora de vosaltres mateixos quan camineu per la muntanya, que no quan deambuleu per les cruïlles de les ciutats? Per això els atuellers africans o xinesos o peruans, o una ceràmica de terra cuita al forn dels nostres terrissaires les sentim més a prop que no pas les grans construccions clàssiques. ¿No heu reparat que la música concreta o el cant pla ens són més propers que les grans concepcions harmòniques? Tot allò que ens envaeix en el nostre entorn natural, s'identifica espontàniament amb els

nostres sentits amb el nostre cos i en constitueixen la veritable felicitat.

En un futur, aquest futur de l'home que la ciència va forjant, són de preveure noves relacions, que ja no seran individuals ni totalitàries, sinó fetes de comunitat i d'amor. Avui en tenim una mena de presagi en les petites i escampades comunitats de base, que neixen i moren, que s'expandeixen i creixen, que es fan i es refan, com una aspiració encara poc definida però que perfilen un futur de felicitat en l'amor vers l'altre. Una plenitud que té la seva forma més bella en la relació entre l'home i la dona. Un futur que està construint-se i que tindrà poc de tècnica sinó d'invenció de futur, de descobrir nous futurs.

La felicitat de l'home nou, aquest "nou cel i nova terra" bíblics que va fent-se en una suprema aspiració de felicitat, serà la construcció d'un món més humà. Aquest "home nou" que aspira a un mes enllà feliç i que tots portem, com una sembra, al bell mig de la nostra vida.

(Forja, 24-III-1979)

.....

La passió de cada dia

En un país de cent cinquanta mil quilòmetres quadrats al nord del Brasil, entre els rius Chingu i Araguanya, tributaris de l'Amazones..., el bisbe català Pere Casaldàliga anota en el seu diari: "Un sol camí intransitable, sense metge, ni correus, ni telèfon, ni telègraf..." "Què serà aquí l'Església? Hem arribat a un país sense retorn". Arribava com un missioner perdut, després de sis dies de camí, al Mato Grosso, un migdia d'octubre del 1968. La població és pobra, i més que pobra, miserable. I, amb tot, té la impressió que arriba a la Terra Promesa on els pobres són oprimits, maltractats, menyspreats. Una terra on tothom va descalç:

"Les hawaianes en un racó
com closques de ronya oblidades.
Peus d'indis cisellats.
Colrats al sol.
Peus que no retornen,
peus lliures

per la selva i esbarzers.
Harmoniosament resignats
sobre l'arena que crema..."

Des d'allà la seva lluita serà el sofriments de cada dia. Els grans hisendats tenen el suport dels poderosos. Però els pobres tenen un bisbe que no es resigna i clama a tots els vents per la dignitat del seu ramat, malgrat les amenaces, els trets i les tortures. Des de la seva situació de marginat, com qualsevol dels seus pobres, no podran fer-lo callar:

Aquesta és la Terra nostra:
La llibertat, germans!
Aquesta és la Terra nostra:
La de tots, germans!
Maleïdes siguin
les cledes i les tanques!
Maleïdes tantes
propietats privades
que ens priven
de viure i d'estimar!
Maleïdes tantes lleis
apanyades amb poques mans
per emparar cledes i bous
i fer la Terra esclava
i esclaus els humans!
Una altra és la Terra nostra,
oh homes!
La humana, la lliure Terra,
germans!

El bisbe Casaldàliga, es manté en l'esperança. La misèria que veu en cada racó, li dona una consciència de la Fe, i l'experiència de l'esperança: "Jo, que he estat torturat per l'angúnia de salvar tots els homes, avui crec amb esperança de Déu salva al seu ritme i per camins ignorats..."

Es fia de Crist i crida cada dia: "Veni, Senyor Jesús!", però afegeix de seguida: "Fem el necessari perquè el senyor vingui!"

Pere Casaldàliga és un testimoni de la Passió del seu poble del Mato Grosso, com ho eren aquells testimonis que seguien a Jesús pels carrers del divendres sant. Ell sap que, malgrat les seves limitacions, fa possible la plenitud de vida per aquells indis colrats pel sol com closques de ronya oblidades...

(Forja, 11-IV-1979)

Holocaust

Diumenge passat, uns noiets d'uns deu o dotze anys s'entretienien a desfer a cops de roc, un niu d'orenetes de dessota el balcó. Era la tercera vegada que aquelles orenetes reconstruïen, en una setmana, el seu niu. Tres vegades els l'havien estripat, i els ouets llençats per terra, i tres vegades el reconstruïren moguts pel meravellós instint, sense escarafalls ni ploramiques.

Ara el niu està refet, pacientment i lenta, en una perfecció admirable. La "vella" cova, i el mascle vola adelerat per a mantenir-la. I arribarà el dia que la niada, amb les seves goles insaciabls, formaran un cosset de plomes llises i ales esveltes i fines.

No pretenem pintar un quadre de fàcil poesia. L'actitud d'uns noiets, gairebé uns infants, destruint la vida d'uns animalons, ens va commoure íntimament. Aquests dies hom està sensibilitzat amb la sèrie "Holocaust", que s'està projectant arreu del món. El menyspreu de la vida d'uns homes, d'unes dones, portant a la mà uns infants que corren i juguen alegres camí de la fossa, on serien crivellats per uns altres homes que assistien, impàvids, organitzant la matança de centenars i miler d'innocents.

La nostra generació recorda viu encara el terror de 1936, el retruny i el dolor de les serres de Cavalls i de Pàndols, les represàlies de la postguerra, les corrues enllà de les fronteres, la fam dels anys quaranta...

La vida és bonica, la vida és bella, la vida és amable. Tal vegada ho és més perquè a l'ombra de la por i de la mort que ens envolta, ens la fa estimar més aquesta fràgil guspira de vida que portem bategant dins nostre.

Aquella vida novella, tendra, nua encara, dels quatre renocs informes, sota les ales tèbies de la "vella" oreneta que cova, i que unes mans i uns cors en mala hora, gratuïtament, destruïren un diumenge a la tarda...

(Forja, 30-V-1979)

La paraula

Diuen que "nord enllà, la gent és neta, noble i culta, rica, lliure, desvetllada i feliç". Ho diuen potser per oposició a la gent d'aquí, que no som ni cultes, ni lliures, ni feliços. Ens diuen que els bars i els hostals, les fondes i els restaurants, estan a vessar de dinars i sopars de força duros. Tant se val! El que sí podem constatar és que les llibreries a penes hom hi compra llibres de cent, dues-centes, tres-centes pessetes. I que les llargues hores per l'autopista o per fer barrila, bé es podrien invertir en la lectura de la paraula.

Constatem que el llegir, saber llegir, voler llegir, no és sant de la nostra devoció, perquè llegir no és fàcil. Fins i tot els escriptors actuals són excessivament fàcils. Potser val més així. Perquè la paraula exigeix recerca, esforç, lluita, per aconseguir-la. Creiem que és bo i raonable que l'home esmerci temps i hores, i fins i tot arriscar-hi la vida per posseir la "paraula".

Tota paraula és una comunicació de vida, construeix la vida, canvia i transforma la vida. Hi ha llibres, hi ha paraules, que tothom les anomena i assenyala, però no arriben a l'entranya del lector o de l'oient. Potser sigui una sort que la paraula que construeix la vida i dona unitat a la raça humana, quedi velada, a l'ombra, amagada i oculta. Podríem assenyalar la *Divina comèdia* del Dante, el *Paradís perdut* de Milton, o els humaníssims diàlegs de Sófocles. Però evitem les cites d'erudits. Bastin les "paraules" sintetitzades dels pensadors mil·lenaris xinesos, grecs o del poble israelita: "Quant més dones als altres, tant més posseeixes" (Lao-Tse); "No he nascut per odiar, sinó per estimar" (Sófocles); "Hi haurà més joia per aquell moment del pecador que es converteix, que per noranta-nou justos que no tenen necessitat de convertir-se" (Jesús).

Al rotlle de la sardana tots podem entrar-hi, però no tots hi entren. Així, també, tots som cridats a la unitat del gènere humà fins arribar a posseir la paraula de veritat. Perquè només la paraula ens farà lliures. Ens cal un gran respecte per la paraula. Els que l'escriuen, els que la prediquen i els que l'escolten amb cor senzill.

En un temps que tot vessa paraules, ens cal escoltar "la paraula".

(Forja, 7-VII-1979)

La bona olor

La gent del poble s'ha trobat amb una sorpresa: un grup de noies i nois francesos, alemanys, bascos, castellans, catalans..., anaven pels carrers i per les cases recollint ferro vell, com aquells passavolants que, amb el sac a l'esquena, cridaven amb una tonada que molts encara recordem: "Hi ha cap pell de conill?"

Aquestes noies i nois en plena joventut florida han passat les seves vacances pels carrers i pobles, com un corrent d'aire fi, en una tasca que ha commogut el veïnat: "Qui són aquests nois? Per què recullen les deixalles? Tan galants, i carregar-se l'esquena de neveres espatllades!"

Un dia d'hivern del 1949, un capellà, l'Abbé Pierre, va ser elegit diputat per al parlament de París, amb l'objectiu de resoldre l'habitatge de tanta gent dels afores de la gran ciutat que no tenien aixopluc en els dies freds de l'hivern. Així començà la campanya dels "sense sostre".

De seguida, s'ajuntaren voluntaris a l'"abbé Pierre" i començà a funcionar la primera "Comunitat d'Emaús", en memòria d'aquells dos deixebles que caminant desesperançats Jesús els increpa llur pessimisme.

Han passat 30 anys, i milers de nois i noies van per places i carrers recollint les desferres que no volen ni els drapaires.

Per Castellar ha passat un aire fi, la bona olor dels "drapaires d'Emaús".

(Forja, 25-VIII-1979)

El bon nom

Un nom no és una cosa menyspreable. Napoleó destruï mig món per fer-se un nom, un gran nom. I ho aconseguí. Fou un home inimitable que ningú no ha pogut substituir. No li fou regalat, el conquesta. Per a tenir un nom, fer-se un nom, és necessària una vida interior, una riquesa i altesa d'ànima, perquè si no tot es torna va i flor d'un dia.

El nom és important, és una perla delicada i fina. Hi ha gent que no els preocupa i ho dissimulen. Hi ha força homes i dones que tenen l'obsessió de posseir un nom: els artistes, els escriptors, els polítics, i fins la gent senzilla que remena la cua per les sales i camins del poder o de la fama. Hi ha qui sense adonar-se'n els ve el nom, l'anomenada, per un fet de no res. Altres, amb força més mèrits personals, porten obscur el nom.

Hi ha qui es preocupa del seu nom, del seu bon nom. I fan bé: el nom és el fruit d'un esforç, d'un talent, d'unes qualitats, d'una bondat al servei de la comunitat.

Tothom hauria de preocupar-se del seu bon nom; si més no, ningú hauria de macular el bon nom d'altri.

Llegint periòdics o contemplant revistes ens adonem del lleu tremolor amb què tants persegueixen la recerca d'un nom. Només cal mirar i veure com se senten cofois alguns poetes de veure publicat, en lletra d'impremta, els seus immortals poemes: se senten, amb raó, del tot satisfets.

Per contra, si estem atents ens adonem de moltes persones, sovint discretes i obscures, de les quals no sabem ni el nom. Potser per això adreçant-se a tants constructors de la societat, tants homes i dones que van deixant trossos de llur vida pel camí, Jesús els diu aquestes paraules: "Benaurats vosaltres quan us insultaran i diran tota mena de mal contra vosaltres: alegreu-vos, perquè els vostres noms són escrits al cel".

Alguns no sols no vetllen pel seu bon nom sinó que s'esforcen d'esquitxar el bon nom d'altri. Més encara, el bon nom, el "sant nom" de Déu.

(Forja, 8-IX-1979)

La visita

El divendres passat anàrem al cementiri. O com diu el poble “a visitar el cementiri”. Era una tarda serena, lluminosa, daurada pel sol d’un ponent que irisava els núvols i encenia carenes.

La gent coneguda, lenta, seriosa, transitava reverent. Aquí i allà llegíem els noms coneguts: “Aquí l’Empar Bernabeu”, aquí reposa Mossèn Josep Maria Esteve, *Hic jacet* Josep Pujol i Quer i la seva germana”, o els noms familiars dels Escalfets, dels Girbaus, dels Piñots. O la desoladora llegenda: “La gran llar en família...” Caminàvem conversant amb veu reverent i hom col·locava un record de flors o una pregària pels avis i els amics d’altres temps. Ens emocionà de veure, davant la làpida de Mn. Esteve, que unes mans delicades i atentes havien posat una bonica corona de semprevives.

El lloc dels vells amics i parents és un bell jardí, endregat i polit, que convida a reviure un instant la vida i el record dels pares, dels fills, dels germans, dels amics. Reposin en pau aquells cors que estimaven la vida, els llavis que cantaven l’amor, els fronts que bastien pensaments i fantasies, les mans que plantaren les ombres del arbres, els ulls que portaren tristeses, el cos ajupit a la terra, els homes amagats en la seva vida discreta... Són ara aquí que reposen en aquesta gran llar en família.

Un bell jardí —“jardí desolat...”— vestit de verds i de blanc. Al cim del turó més elegant de Castellar, els ulls s’obrien a la immensitat, la que en Martí i Pol, en un bell poema, desitja ésser col·locat a la terra amb els ulls foscos de la mort fits a la llum clara del sol del migdia. De retorn d’aquella “visita” recordàvem els versos d’un poema entranyable de Ricard Permanyer:

I un fantasma prop teu passarà com una ombra,
I, marrida, una veu per l’enyor i el pesombre,
Sentiràs com murmura:—te’n recordes?

Llavors:

—Tu ets aquell...? —respondràs amb un fil de veu prima.
—Sóc aquell que ja és mort i encara t’estima,
i que plora en silenci quan escolta els teus plors.

Enllà dels núvols arrissats d’or esclataven les vermellors tardorals. Era una tarda assossegada en la companyonia entranyable dels que estimen i esperen, en Déu, el repòs de l’eternitat.

(Forja, 10-XI-1979)

Ahir... Demà...

“Era gent com jo mateix. Gent que dormia, que potser somiava, que patia; alguns segurament morien. No tenien res... cap lloc on anar, probablement cap conegut a qui acudir. Gent que no tan sols havia perdut la seva guerra, sinó el país, la família, la casa, i que després de caminar, derrotats, desfets, tot el que se’ls oferia era una platja solitària, freda, hostil. ¿Qui els havia adreçat una mínima paraula de consol, d’esperança? Només aquella ordre glacial, inhumana. “*Allez, allez...*” Però i els qui havien passat carregats amb els diners, on eren? ¿On eren els nostres, els qui tenien l’obligació d’ajudar-nos? “Fes-los un nus a la cua!”, havia dit en Vilalta. D’en Vilalta no en podies fer gaire cas: era pessimista, sarcàstic, així que et distreies et plantava la llufa, i es feia la festa sol...” (pàg. 179)

Argelés..., el Voló..., Saint Cyprien..., Cotlliure..., Barcarés..., Agde..., i els “camps”... “camps”... “camps”...

Aquests dies passats llegíem, rellegíem, el llibre document de Xavier Benguerel *Els vençuts*, 1939, un llibre de 641 pàgines. En aquella ja allunyada adolescència fórem una mica protagonistes i encara tenim a la retina els ulls amarats de les corrues de gent que passaven, passaven..., pels camins i dreceres del Masnou, Premià, Vilassar, Argenton...

Els nostres ulls adolescents contemplaven en silenci un joveníssim soldat que venia perdut i amb l'ànima derrotada des dels penya-segats de l'Ebre, mig arrossegant el fusell, amb els ulls apagats, aquells ulls tristíssims que encara reveig, i el gest de la mare quan el va fer seure i li posà el plat a taula amb totes les poques lleties que havia cuit per als quatre germans, aquell migdia del 25 de gener del 1939.

La gent, força gent, fugien no sabien a on. També aquell soldat fugia, i on aniria a parar? El Voló? Saint Cyprien? Argelers? Barcarés? En un camp qualsevol vora una platja solitària, freda, hostil...?

Davant d'uns records inoblidables de tanta grandesa —de tanta misèria—, què són els nostres conflictes i picabaralles de cada dia?

(Forja, 29-IX-1979)

L'arrel

La setmana passada, hom es referia a Cesare Pavese i al seu llibre *El company*. Per gratuïta coincidència aquells dies rellegíem els fulls d'un altre llibre del mateix autor: *L'ofici de viure*, on anota, en els anys 1935 al 1950, frases, retalls, observacions i experiències. La vida interior de l'autor i el bagatge dels estudis i les lectures és apassionant. Notes breus com “Avui he enraonat massa”; comentaris suggestius, “la poesia consisteix a donar a la pàgina aquella senzillíssima esgarripança que dona la realitat”; resums de lectures, “en la litúrgia —diu, comentant Romano Guardini— triomfarà aquesta posició plàcida, encalmada, contemplativa, indiferent, no parenètica, no educadora, joc”.

En una nota del 24 d'abril del 1944, escriu: “Els pobles que han tingut una mitologia rica són pobles que després han filosofat més aferrissadament: índics, grecs, germànics”.

Catalunya no té mites, com tampoc no en tenen altres pobles de la nostra història col·lectiva: Itàlia, França, Espanya, Estats Units, Rússia. Aquests països s'han adreçat en un context històric determinat i conegut. Hi ha pobles que es perden en la fosca del temps: l'Índia, la Grècia, l'Egipte, la Germània. El nostre país, però, no té les arrels enfonsades en la llunyania del dies, que donin un sentiment profund de nosaltres mateixos, per més que arribem a destriar les venes i les arrels dels pobles prou civilitzats.

Ens cal beure les aigües vives i clares d'aquells corrents i d'aquelles deus clares que donaren saó, maduresa i nervi al nostre poble, i que forjaren la nostra ànima col·lectiva. I ens preguntem: qui beu en la fontana de Ramon Llull? Qui contempla Borressà i els gòtics catalans? On són els estudiosos d'Eiximenis, d'Almirall, de Torras i Bages, de Vicens Vives? Qui recita, en la intimitat o a la plaça, l'Ausiàs March, Jordi de Sant Jordi, Verdaguer, Maragall, Carner i Espriu? Qui venera i imita i segueix els camins dels sants Claver, Nonat, Calassanç, Horta, Oriol, Ferrer, Cervelló, Claret, Nolast, Penyafort, Jornet...?

Entre feina i feina, és bo i fins i tot necessari, cercar els descans i el repòs. Però ens cal conèixer les arrels, i no tant la dels arbres com la dels nostres homes. El nostre melic col·lectiu.

(Forja, 24-XI-1979)

Antoni Costa, 80 anys

Antoni Costa i Romeu va néixer a Castellar del Vallès el 5 de març del 1928, en la mateixa casa on viu en l'actualitat, al carrer Nou.

Cap al 1937, va començar a dibuixar amb Víctor Masriera Vila. Passada la Guerra Civil va seguir el seu aprenentatge artístic amb els pintors Joan Gibernau i Alfons Gubern. A partir d'aquí la seva pintura va anar evolucionant fins assolir el seu estil tan personal, una mena de neoimpressionisme amb ressons no volguts de Van Gogh.

No hi ha dubte que l'Antoni Costa és un dels

grans pintors que ha donat Castellar i també un dels artistes més estimats pel seu caràcter tan bonhomíós. És per tot això que els qui fem la revista ARTILLETRES —de la qual ell és subscriptor des del primer número— li hem volgut retre un petit homenatge, amb motiu del seu vuitantè aniversari, amb aquestes pàgines que són un petit recorregut per la seva trajectòria artística.

Per fer-ho, ens hem valgut d'unes assenyades paraules escrites, ja fa anys, per l'artista Esther Miñana:

L'Antoni Costa verbalitza que el fet de pintar, dibuixar, crear, és molt més que un gaudi personal o que un llenguatge profund i intens, ja que també arriba a ser un gran patiment des del moment que hom pretén exterioritzar tota la bellesa i encanteri que per si mateix capta de tot el seu entorn, de la natura en totes les seves més consolidades manifestacions.

Sempre ha seguit la via de la llum i del color, sense trobar límits a l'hora d'intentar reflectir la bellesa amb la qual identificar la vida, sense perdre de vista en cap moment la perfecció de la natura de la qual es confessa ser un fidel i apassionant amant: manté callats diàlegs amb aquells entorns que sovint freqüenta amb llargues i plàcides passejades, nodrint-se dels canvis constants d'un celatge seductor i a la vegada deixant-se portar per la màgia d'una solitud serena que només comparteixen els camins i els arbres, els paisatges que s'obren davant dels seus ulls sense pudor per tal d'oferir-li constantment la inspiració que espontàniament el porten a omplir aquelles teles en blanc que esperen passives ser el testimoni de la seva creativitat.

Té un llarg i intens currículum i un munt d'apassionants anècdotes i relacions amb personatges que d'alguna manera han estat força vinculats a la seva vida i trajectòria tant humana com artística: el poeta Joan Arús, Manuel Anglada (crític d'art andorrà), Rosa Ten, Trini Sotos, Ramon Noé, Molins de Mur, Caballé Juanico..., sense oblidar a Víctor Masriera, Joan Gibernau, Alfons Gubern, Xavier Caba...

[...] La persona d'Antoni Costa ens apropa a un home bo i absolutament allunyat de la pretensió i la vanitat. Més aviat hi podem reconèixer, a través del seu tarannà habitual, a l'home modest i sobretot humil que rebutja, amb amabilitat fins i tot pueril, tota mena d'afalagament o de consideració entusiasta de la seva obra per part d'aquells que tenen oportunitat de contemplar-la i admirar-la.

[...] Obrir les pàgines del seu acurat procés o història artística ens confirma, sense cap mena de dubte, una existència amb arrels profun-

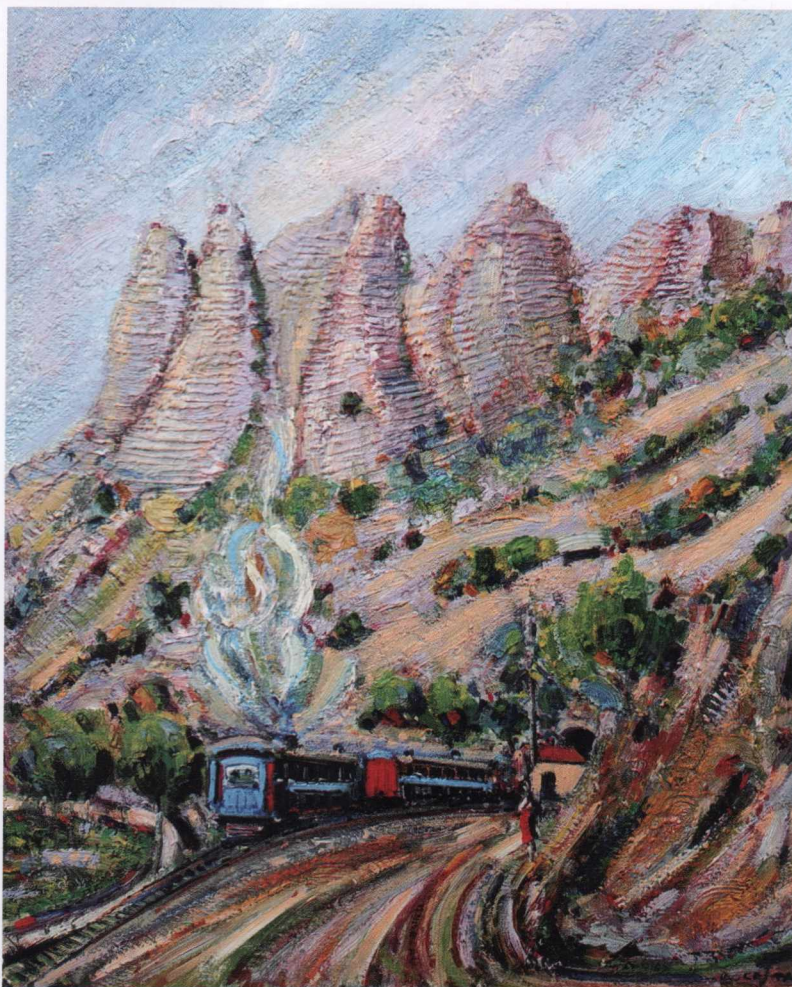
des endinsades en un terreny fèrtil que consolida en tot moment una riquesa espiritual difícil de definir en poques paraules. Els anys han anat enriquint el potencial creatiu de l'Antoni Costa i cada vegada més el va conduint al reconeixement més considerable d'aquells que es poden considerar entesos i crítics en la matèria.

[...] En el seu cor no hi ha tingut mai lloc l'ambició, l'egoisme, la cobdícia... Totes aquelles coses que solen ser ingredients habituals en la gent del nostre temps. La senzillesa, fins i tot innocent, li dóna una aparença gairebé mística. Podria passar per un personatge bíblic no només per la seva imatge aparent, sinó sobretot pel seu contingut moral, espiritual i artístic.

Camí de Can Quer (Castellar)
oli sobre tela, 50 x 61 cm (1956)

Carrilet de Montserrat
oli sobre tela
65 x 81 cm (1959)

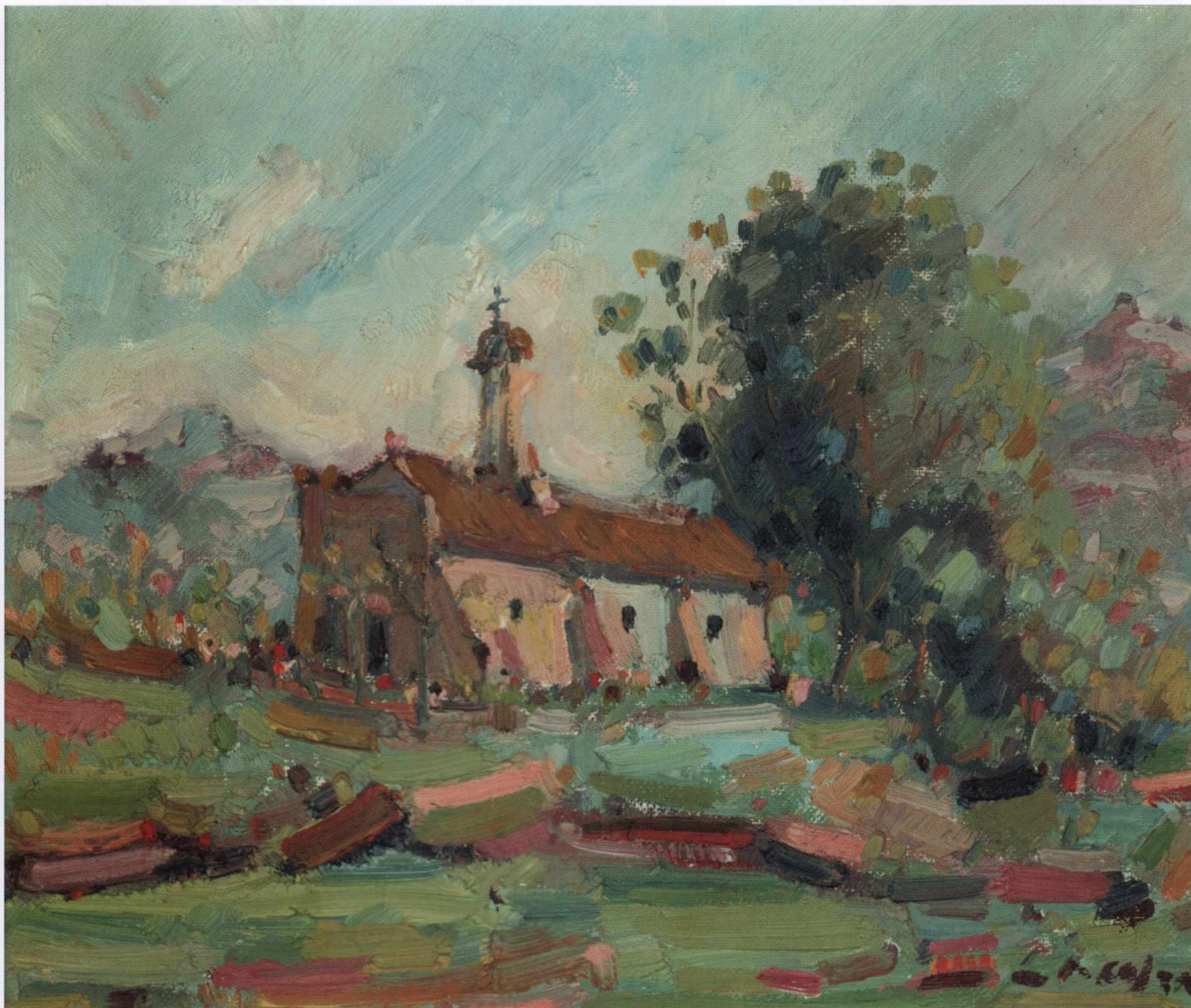
El Puig de la Balma
pintura amb pols de marbre
65 x 92 cm (1963)

Església de Castellar i el Brunet, oli sobre tela, 97 x 162 cm (2004)

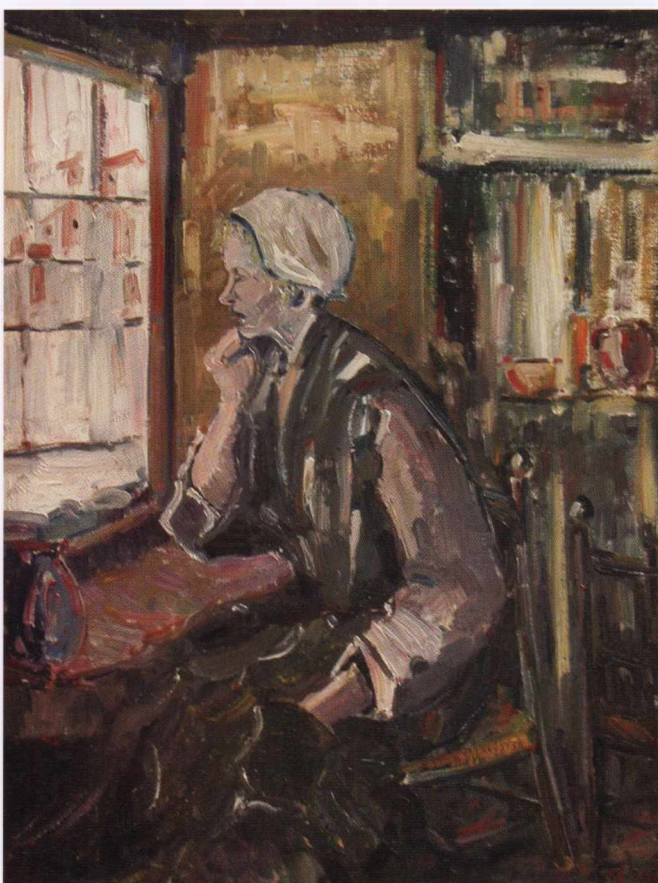
Ermita de les Arenes, oli sobre tela, 31 x 40 cm (1983)

Prullans (Cerdanya), oli sobre tela, 81 x 116 cm (1992)

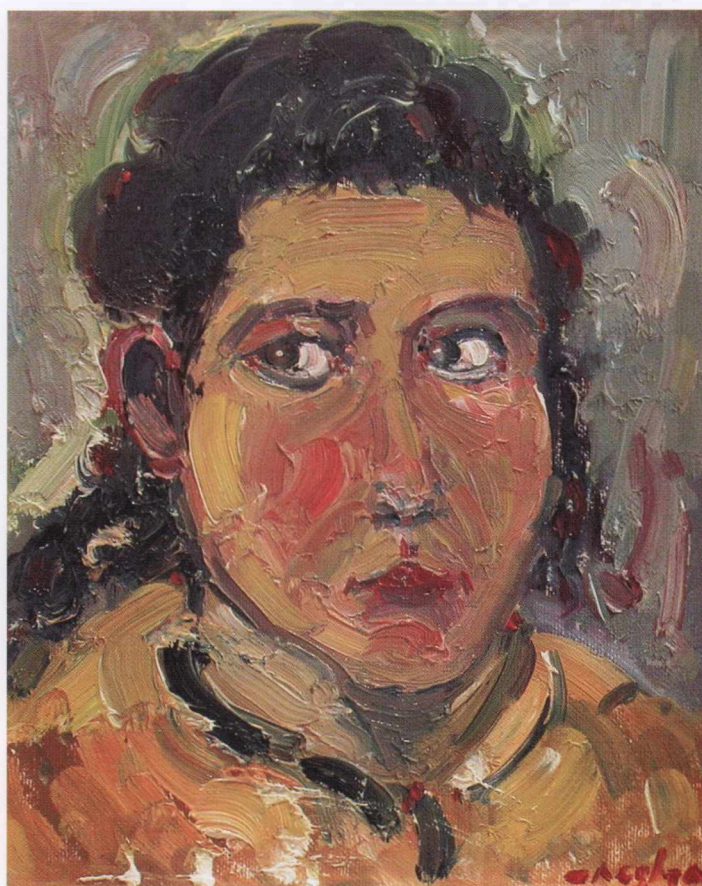
Convent de San José de Batuecas (Salamanca)
oli sobre tela, 73 x 116 cm (1995)

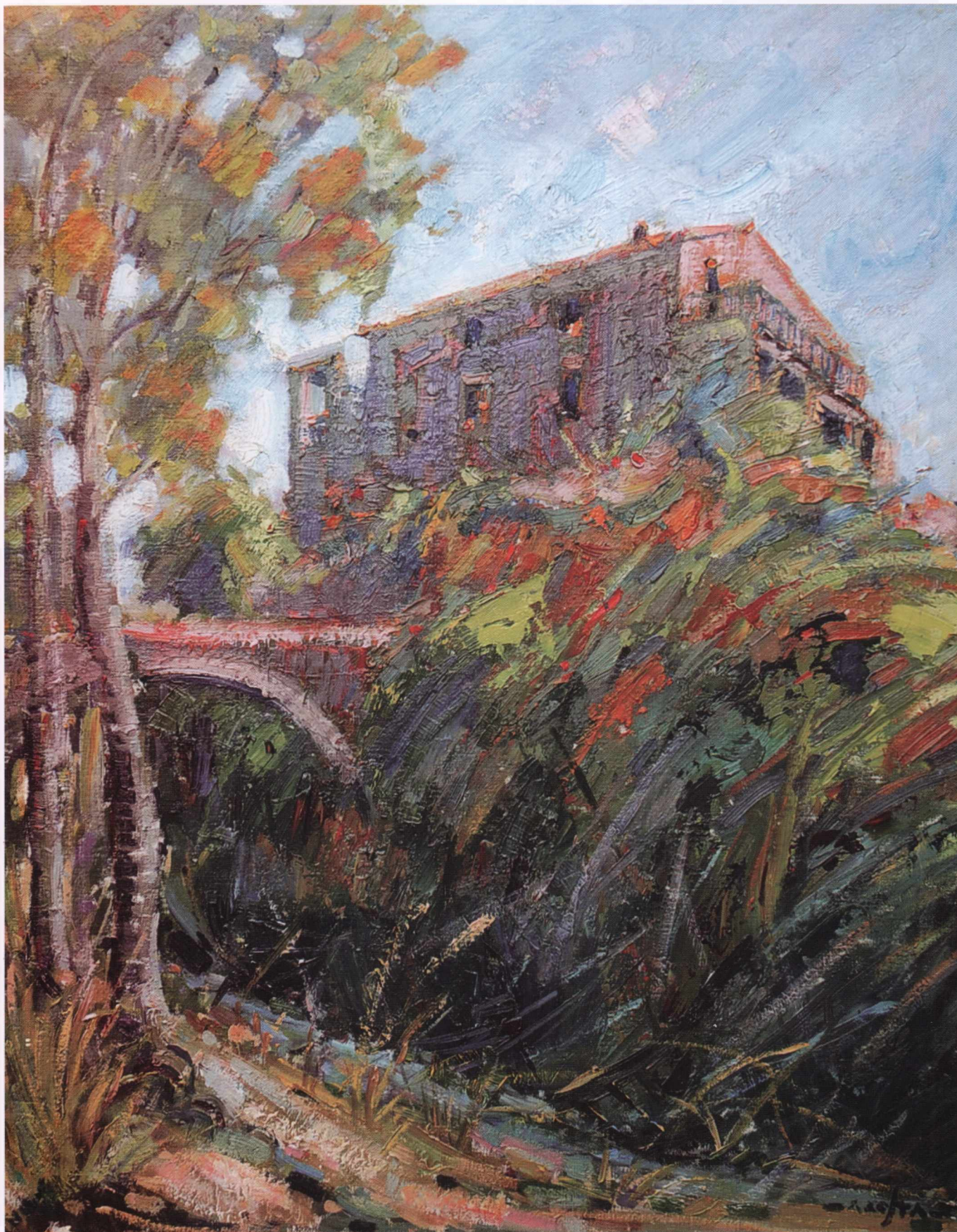
Dona mirant per la finestra
oli sobre tela, 65 x 50 cm (2001)

Cadaqués, oli sobre tela, 65 x 92 cm (2002)

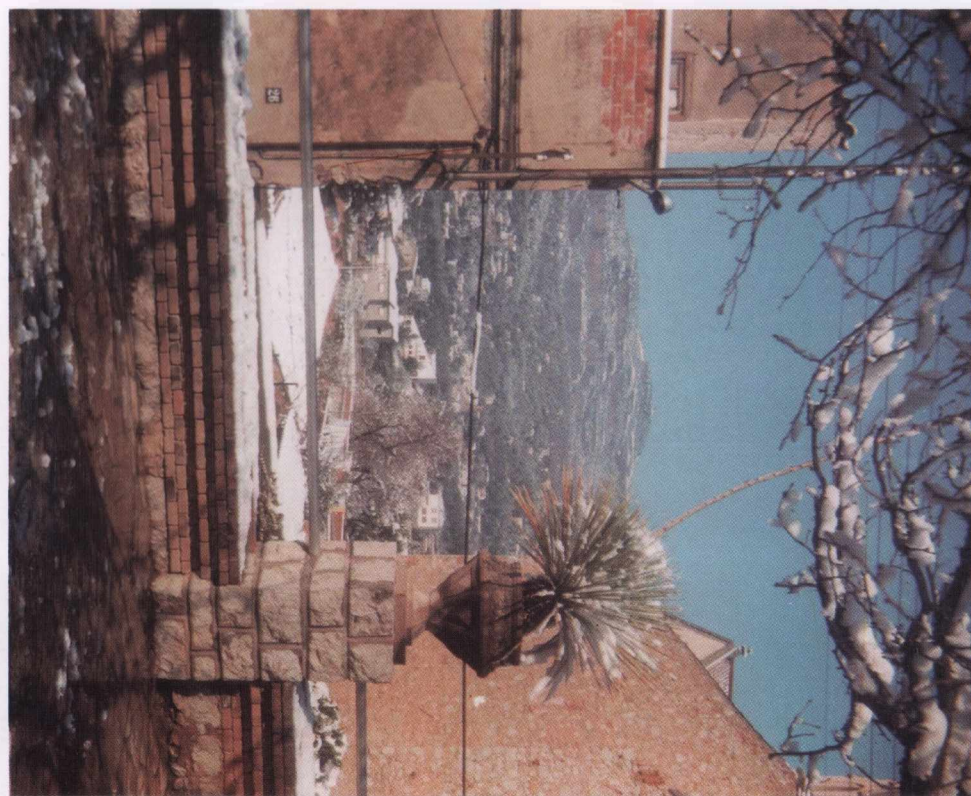
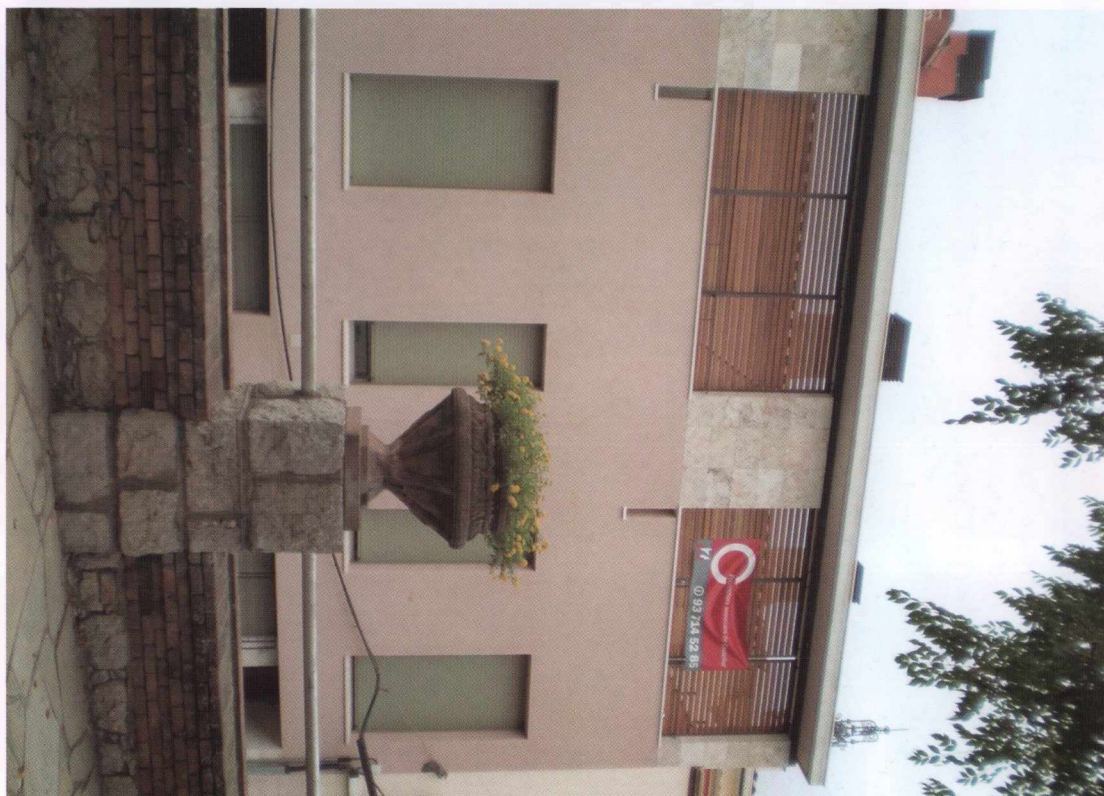

Noia
oli sobre tela,
30 x 23 cm (1993)

El Brunet, oli sobre tela, 92 x 73 cm (1985)

Castellar abans i ara

Fotos: **Jordi Garròs**

Textos: **Jordi Garròs i Albert Antonell**

Castellar abans i ara (3)

Novament ens trobem en la confecció d'un recull de les *Postals d'ahir* que, gràcies a la ingent tasca fotogràfica i a les dades que ens proporciona l'amic Jordi Garròs i Sampere, ens és possible i fàcil de realitzar.

L'objectiu d'aquest treball ja el coneixeu: deixar constància gràfica dels canvis constants que van fent les cases, els carrers i les places de la nostra vila. Uns canvis tan ràpids que moltes vegades ni ens n'adonem de com s'han produït, i la imatge antiga se'ns ha esborrat de la memòria, ja no la tenim de referència perquè ha estat substituïda per una altra a causa del ritme tan frenètic dels darrers anys, que qui sap si ara iniciarà una cadència més pausada.

Crec que és bo fer-ne un balanç històric i visual per deixar-ne constància. Ens situa a tots plegats en la realitat i ens ajuda a entendre millor aquesta faceta de la vida dels pobles i ciutats que hem triat per viure-hi.

Estic convençut que viurem millor en aquests llocs si els coneixem més, els acceptem, i ens hi adaptem als canvis i novetats, no pas seguint el tòpic tronat que els temps passats eren millors, sinó amb l'esperit crític que faci falta però acceptant-los com el que segurament són, la constatació del progrés que, en bona llei, hauria de beneficiar-nos a tots.

Albert Antonell i Ribatallada

L'avinguda Josep M. Valls Rusiñol en una fotografia dels anys 1950 i en l'actualitat

De Can Turuguet als Pedrissos només hi veiem un bloc de pisos, la resta, tot ras, són els afores de Castellà. Ara, un sector de cases aparellades configuren cinc carrers amb vialitat només per als veïns que fan costat i contrapunt a l'antiga «Fàbrica Nova» de Can Tolrà, ara anomenat Espai Tolrà, i quasi converteixen en un carrer urbà la vella carretera de Sabadell. Aquests cinc carrers es van dedicar a cinc destacats castellarencs de naixença o adopció: Alfons Gubern, Pere Marra, Mn. Jaume Rafanell (hi ha uns articles seus en aquest mateix número d'ARTILLETRES), Carles Campderrós i Antoni Parramon.

CARRER DE L'ESGLÉSIA

És un dels carrers més antics del poble i porta aquest nom perquè era el que menava a l'església parroquial molt abans de la construcció del temple actual, ja que anteriorment hi havia hagut la capella de Sant Iscle i Santa Victòria, derruïda parcialment el 1771-1773 per tal d'ampliar-la. Es va mantenir, però, fins que no es va edificar l'església parroquial de Sant Esteve entre els anys 1885-1892.

Per un cúmul de circumstàncies desafortunades i negligents, es va desapropiar l'enderrocament de les cases velles i la construcció dels edificis actuals per aconseguir una entesa entre els legítims drets dels particulars i l'interès comunal per trobar una manera d'eixamplar el carrer que servís per millorar la visió del nostre magnífic temple parroquial.

CARRER DEL RETIR

La imatge antiga correspon a la fàbrica Corominas S.A, que va ser una de les antigues indústries castellarenques dedicada a la fabricació de cordons de sabates, cordes, cordills, tressilla, etc. Per tal d'atendre la seva producció, va tenir també un petit tint.

El seu fundador va ser Antoni Corominas Sampere.

Després de tancar la fàbrica, durant un temps s'hi van ubicar algunes petites empreses.

Darrerament, al ser adquirit tot l'edifici per una immobiliària, s'ha reconvertit en un nucli de vivendes plurifamiliars. Un canvi possiblement ben rebut pels veïns de l'altra banda del carrer que potser ho prefereixen als inconvenients d'una activitat industrial.

LA RABASSADA

La Rabassada ha estat un dels edificis més representatius de Castellar. De sempre havia estat lloc de trobada i reunió de diferents sectors de la població, alguns d'ells de tendències polítiques fins i tot oposades; de grups d'aficionats al futbol, seguidors de la música coral i també de molts grups de joves. Tenim encara el record de molta gent que s'hi reunia en algunes jornades de festes assenyalades per escoltar els concerts musicals que hi tenien lloc a l'hora del vermut, al migdia, i també al vespre, abans de l'inici de les sessions de ball a càrrec del llavors anomenat Sindicat de Pagesos.

El cafè La Rabassada va ser construït el 1901 pel mestre d'obres Josep Perich Fruitós, mentre que Isidre Arús Rovira en tingué cura de la fusteria. El seu propietari era Josep Gatell Soler.

Posteriorment en va ser el propietari Josep Umbert, conegut com el *Ros de la Rabassada*. La viuda del fill de Josep Umbert, Matilde Roquetes, es va vendre la finca cap al 1956. La va comprar el sabadellenc Pere Urpí, propietari de l'Hotel Urpí. El maig del 1959 es va inaugurar el saló-terrassa adossat al cafè. Al llarg dels anys, diferents arrendataris se'n van fer càrrec de la seva explotació fins que l'agost del 2001 es van iniciar les obres del seu enderrocament i la seva substitució per un modern bloc d'habitatges i locals comercials.

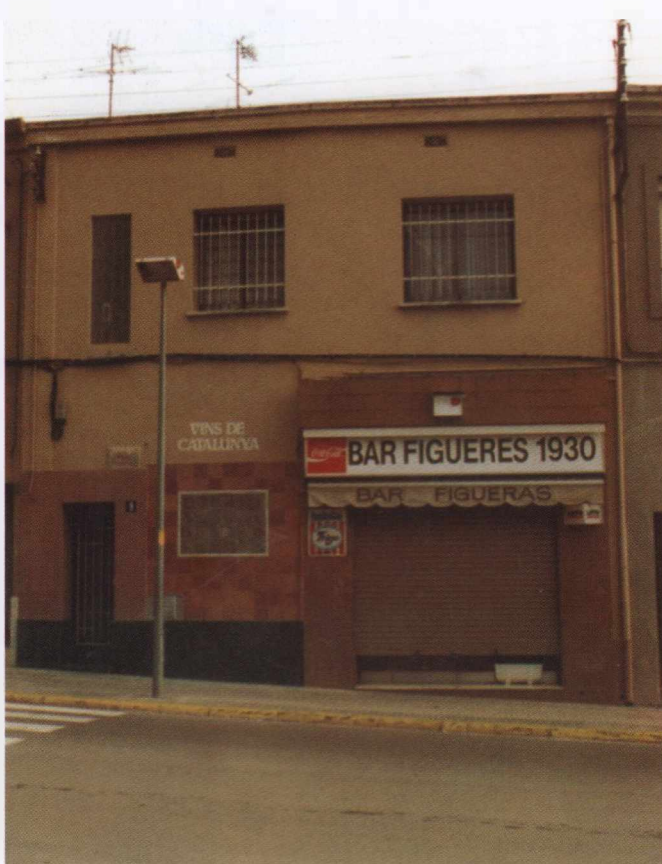

PUJADA DE CAL VERGE

De resultes de la transformació de l'illa de Cal Calissó i la Rabassada, el capdavall de la Baixada de Cal Verge-carrer Major, també ha canviat força.

De ser un espai d'horts i terrenys agrícoles esglaonats en feixes a causa del desnivell del terreny propietat dels germans Massaveu, la resta de Cal Calissó és ara en un extrem dels nous blocs d'habitatges. Tampoc a l'altre cantó hi ha la casa de Cal Verge, que donava nom a la pujada o baixada de Cal Verge, segons en fos el sentit de marxa.

BAR BODEGA FIGUERAS

El Bar Bodega Figueras ha estat un dels més antics, populars i concorreguts de Castellar, i fins al seu enderrocament l'any 2006, ha estat regentat per la mateixa família al llarg de tres generacions. Va ser-ne el seu fundador en Joan Figueras Banages i la seva muller Rosa Gibert Altés quan, vinguts l'any 1930 del poble de Bonastre (Baix Camp), en Joan, després d'un temps de treballar com a peó de camins per a la Diputació de Barcelona, es va fer càrrec del bar-bodega que antigament havia estat un local de «camareres», el propietari del qual era Pau Humbert. Van llogar també la casa del costat obrint-hi una botiga de comestibles com a complement de la bodega. Després del seu enderrocament, tot l'immoble ha estat reconvertit en un complex de vivendes plurifamiliars amb garatge soterrat, planta baixa destinada a establiments comercials i tres plantes de vivendes.

PLAÇA DELS HORTS

En un terreny situat al darrere de les cases del sector de llevant del Passeig teníem fins fa ben poc un gran espai tancat d'horta conegut antigament com els horts del Mustela. Posteriorment aquest sector va ser travessat, ja fa molts anys, per l'obertura d'un tram del carrer d'Anselm Clavé. Durant més de quaranta anys aquest espai va ser la jardineria Alemany, viver d'arbres, flors, planter i productes d'horta, una activitat iniciada encara més enrere, abans del 1936, per un altre horticultor, Baldiri Poch, d'aquí que aquest terreny fos conegut durant molts anys com els horts del Baldiri, que va ser qui els va traspasar al jardiner Josep Alemany.

La part triangular formada pels carrers Dr. Pujol, Barcelona i Clavé ja va ser edificada totalment cap al 1960. La gran superfície de terra comptava amb dos pous, un a cada extrem, equipats cadascun amb molí de vent i bassa per regar. Ben encertadament, l'última urbanització, molt menys intensiva que la primera, n'ha preservat una part fent-ne una plaça dels Horts on s'han conservat adequadament el pou, el molí de vent i part de la bassa. També ha estat un encert el passatge que dona al Passeig, reconvertit en un pas de vianants molt necessari.

CAL PIXACÀNTIRS

Cal Pixacàntirs és un nom popular i prou expressiu que té el seu origen en una broma de mal gust. Així era també conegut el curt carrer que portava del carrer del Retir als horts de les Bassetes i al Brunet. Ara el carrer du un nom oficial, carrer del Calvari.

L'antic habitatge havia estat ocupat pel qui va ser durant uns anys secretari del jutjat de Castellar, Rafael Pelechá Bertran, mentre que al número del costat hi vivia el murcià Basili Navarro i la seva família.

A primer cop d'ull pot semblar que l'antic habitatge ha patit una notable reconstrucció. Doncs no, va ser enderrocat del tot i en el seu lloc s'ha construït un habitatge nou que guarda algunes similituds amb l'antic.

LA SOLELLA DEL COSIDOR

Són tantes les variacions que en un temps molt limitat ha sofert la nostra vila que ens resulta difícil assenyalar quins poden ser els llocs on la transformació ha estat més pronunciada. Creiem que possiblement hagi estat la Solella del Cosidor (anomenada popularment «la Soleia del Cusidó»). El sector està situat entre la urbanització Bonavista i el col·legi El Casal, i en un període de deu o dotze anys ha desaparegut el Forn de Raig, els garrofers, les oliveres, la vinya, ja ben residuals, i que recordaven el seu antic ús pagès. Ara és un lloc residencial privilegiat per la seva situació enlairada i a redós del Puig de la Creu.

VIENA
Per menjar bé, bo i ràpid

Desitgem que us ho passeu molt **BÉ**.
Esperem que faci **BO**.
I us assegurem que anirem ben **RÀPID**.

BONA FESTA MAJOR!

Patrocinador oficial de la Festa Major de Castellar del Vallès

OBERT
TOTS ELS DIES DE L'ANY
de 8h a 23.30h*
*divendres i dissabtes fins les 0.30h

Crta. Sabadell, 60 · Castellar del Vallès

 Auto Viena Pàrquing gratuït

Gota d'aigua
transparent,
avall regalima
pel degotall,
juga
canonada amunt,
fresseja
l'aixeta daurada
i arriba
al got amatent.

**Des de 1957 fem arribar l'aigua al poble de
Sant Feliu del Racó**

ARTILLETRES - Núm. 43 - Any XXII - Setembre 2008
Direcció i coordinació:
Josep Ramon Recordà
Edita: Artilletres
Av. Josep M. Valls, 35 - Castellar del Vallès
Fotocomposició i impressió: Castellargraf, S.L.

C/Puig de la Creu, 3 - 08211 Castellar del Vallès
A/e: castellargraf@telefonica.net
Dipòsit legal: B-14.427-1986
Portada: L. Valls Areny, *Gasolinera de Castellar*,
gouache sobre paper.
Preu de subscripció any 2008: 10 euros

✕ **menú diari**
amb **8 primers** plats
i **8 segons** plats

✕ **especialitzat en**
esmorzars de forquilla
vermut
salons per a grups

Passeig, 80 · 08211 Castellar del Vallès · T. 93 747 25 22 · ximato@ximato.com · www.ximato.com

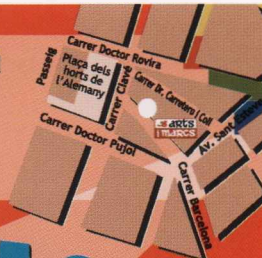
**arts
i marcs**

emmarcació - art - artesanía

c/ Barcelona, 9 - 08211 Castellar del Vallès
artsimarcs@gmail.com

Tel. 93 747 31 79

OBERT DISSABTES TARDA

TENIM EL TEU REGAL ESPECIAL

Instal·lacions llum · aigua · calefacció · aire condicionat
Garcia Argilés

llum · aigua · calefacció · aire condicionat
Plaça Europa, 7 08211 Castellar del Vallès Tel. i Fax | 93 714 24 00 Mòbils 607 996 356 667 617 442

Cuina mediterrània

de dimecres a dissabte de 8 a 23:30h
dimarts i diumenge tancat a la tarda

Avda. Sant Esteve cantonada Mestre Miró
08211 Castellar del Vallès - 93 747 23 82

galeria
galeria - showroom

Visites Concertades

C/Dr. Rovira, 20 · 93 714 48 78
687 59 69 18

Av. Sant Esteve, 13 - - Tel. 93 714 25 50
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

Cal Camilo
pizza per emportar
tel. 93 715 93 98

PIZZA PER EMPORTAR
Tel. 93 715 93 98

*Una pizza diferent,
artesana i de qualitat*

OBERT DE DIJOURS A DISSABTE (tardes)
Av. Sant Esteve, 69 (cant. Puigverd) - Castellar del Vallès

MAREL·LA

Roba, complements i regals

C/ Hospital, 24, local 1
Castellar del Vallès
Tel. i Fax 93 714 64 93
E-mail: mplou1@telefonica.net

AVENIDA
BAR • RESTAURANTE

*Menú diario de lunes a viernes
Sábados y domingos a la carta*

Av. Sant Esteve, 76 ▲ Tel. 93 714 39 25
Castellar del Vallès

**CENTRE
PODOLÒGIC**

Mercè Garcia Lizandra COL.719

D.P. MÀSTER EN ORTOPODOLOGIA (U.B.)
EXPERTA EN PEU DIABÈTIC (U.C.M.)
POSTGRAU EN PEU DIABÈTIC (U.B.)
POSTGRAU EN POSTUROLOGIA (U.B.)

C/ Doctor Rovira, 23 local
08211 Castellar del Vallès
E-Mail: mglizandra@msn.com

LA KANAYA

ROBA INFANTIL I JUVENIL

C/ Lleida, 2 - 08211 Castellar del Vallès
Al costat Rest. Frutos - Tel. 93 747 45 70

LOSCAR
BAR-RESTAURANT

C/ Carretero i Coll, 5
Tel. 647 950 906
Castellar del Vallès

santjorditours@negoservicios.com

SANT JORDI TOURS
AGENCIA DE VIATGES

t. 93 747 23 19
f. 93 715 98 86
ctra. Sentmenat, 47 bxs. 08211[castellar]

SISCO
mecànic

**REPARACIÓ I MANTENIMENT DE L'AUTOMÒBIL
ESPECIALITAT TOT TERRENY**

C/ Jaume I, 46
08211 Castellar del Vallès
www.siscu4x4.com

Tel. 93 715 92 88
Fax 93 747 36 14

**Centre de
JARDINERIA
Castellar**

Camí del cementiri s/n | 08211 Castellar del Vallès (Barcelona)
Tel. 93 747 36 92 | Fax. 93 747 36 93

MARTIN ESTANC

TABAC - DIARIS - OBJECTES DE REGAL

Av. Sant Esteve, 29
Tel. i fax 93 714 59 72
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

Jordi
casa Germans Masaguer, S.L.

JOIERIA - RELLOTGERIA - OBJECTES DE REGAL

Barcelona, 11 - Telèfon 93 714 55 95
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

Aigua - Electricitat - Calefacció
Aire condicionat - Instal·lacions industrials
Terra radiant - Energia solar

INSTAL·LADORS AUTORITZATS

Dr. Carretero i Coll, 6
CASTELLAR DEL VALLÈS
Tel. (Joan) 629 224 639 - Tel. i Fax 93 747 20 27

PERARNAU
Assessoria

ASSESSORAMENT D'EMPRESSES
FISCAL - LABORAL - COMPTABLE

Jordi Perarnau i Torné

Montcada, 21
08211 Castellar del Vallès
Telèfon 93 714 84 02 • Fax 93 714 22 60
E-mail: Perarnau@cecot.es

oliveras

TOT MODA

C/ Hospital, 22 - Local 1 - Tel 93 714 28 68
08 211 CASTELLAR DEL VALLÈS

CUINA CATALANA

**ESPECIALITAT
A LA BRASA**

**RESTAURANT
EL BRUNET**

TEL. 93 715 98 92

Horari: Dilluns, dimecres i dijous de 13 a 16 h
Divendres, dissabte i diumenge, de 13 a 16 i de 21 a 24 h

TANCAT ELS DIMARTS NO FESTIUS

IMMOBILIÀRIA / ENGINYERIA / CONSTRUCCIÓ
C/ CLAVÉ, 7 - 93 714 52 85 CASTELLAR DEL VALLÈS

a s s o c i a c i ó
c o m e r c i a n t s

Acc
castellar del vallès

**CASTELLAR
CANUDAS**

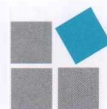
LLUM
FORÇA
AIGUA
CALEFACCIÓ

Josep Anselm Clavé, 11 D
08211 Castellar del Vallès
Tels. 93 714 59 06 / 07
Fax 93 714 59 07
castellacanudas@terra.es

**AUTOSERVEI
SANT
ESTEVE**

«La botiga del astell»

Av. de Sant Esteve, 19 - Tel. 93 714 58 89
08211 Castellar del Vallès

contrucciones

Antonio Ramírez, s.l.

Av. Sant Esteve, 75, baixos
Castellar del Vallès
Tel. 93 714 61 55 - Fax 93 747 38 04

F A R M À C I A

DOLORS ROS

AV. SANT ESTEVE, 71 - TEL. 93 714 50 25
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

EL MILLOR EQUIP EL TENS A

CM62

INFORMÀTICA

ORDINADORS, IMPRESSORES, MULTIMÈDIA
ADSL, XARXES, SERVEI TÈCNIC, CURSETS,
RECUPERACIÓ DE DADES, BACKUPS,
REPARACIÓ PORTÀTILS,

Major, 62 - CASTELLAR DEL VALLÈS
Tel. i fax 93 714 66 66
www.cm62.com E-mail: cm62@cm62.com

Restaurant

FRUTOS RAMÍREZ

CONEJO AL AJILLO

DIMECRES TANCAT

Lleida, 8 - Tel. 93 714 58 90
08211 Castellar del Vallès

Servicio técnico:
TV. COLOR • VÍDEO
HI-FI • ANTENAS
Todas las marcas

SERVICIO
AUTORIZADO:

SHARP
DAEWOO

*Adaptación de sistemas comunitarios
y particulares al sistema TDT*

REPARACIÓN Y VENTAS

Electrónica M.T.V.

Jaume I, 32 - (cantonada Prat de la Riba)
Tel. 93 714 22 53 - CASTELLAR DEL VALLÈS

**Centre Dietètic
i Nutrició**

**TOT EN ALIMENTS NATURALS,
INTEGRALS I HERBORISTERIA**

Av. Sant Esteve, 21 - Tel. 678 838 566
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

Agència
RENAULT

Taller

VILACLARA, S.A.

Passeig, 72 - Francesc Layret, 41
Tels. 93 714 51 93 - 93 714 24 38
Fax 93 714 86 52 - CASTELLAR DEL VALLÈS

Marina

DISSENY EN MOBLES
DE CUINA I BANY

Santiago Rusiñol, 31
Tel. 93 714 57 07
Castellar del Vallès

Tintoreria

Tresserras

*Recollida i entrega
gratuïta a domicili*

Barcelona, 2, local 11
Tel. 93 714 79 76
08211 Castellar del Vallès

**JUGUETS - ESPORTS - PAPERERIA
TROFEUS ESPORTIUS - REGAL INFORMAL**

STOP

Major, 56-58 - Tel. 93 714 60 55
Cra. de Sentmenat, 78 - Tel. 93 714 28 74
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

 **FARMÀCIA
Casanovas**

Lda. Rosalina Ros Casanovas

Av. Sant Esteve, 3 - CASTELLAR DEL VALLÈS
Tel. 93 714 33 76

Perruqueria

De dimarts a divendres: de 8 a 20h
Dissabtes: de 8 a 17h

Passeig, 3 · tel. 93 714 49 28
08211 Castellar del Vallès

sabateria infantil

PEUETS

NOVA COL·LECCIÓ
PER A L'ESCOLA

Plaça Cal Calissó, 3
Castellar del Vallès-Tel. 93 714 27 90

FARMÀCIA
YANGÜELA

Torras, 2
Castellar del Vallès
93 714 52 89

Restaurant Casa Pedro

Més de 22 anys al seu servei

Itàlia, 15
Castellar del Vallès
93 714 77 54

EXTERIORS

CASTELLAR S.L.

GESPA SINTÈTICA

Barbacoes Weber Gespa Sintètica

Treballs amb fusta
Complements de jardí
Il·luminació
Disseny

C/Passeig, 53 baixos 4 | Castellar del Vallès
T. 93 714 75 88 | M. 676 080 145
exteriors@exteriorscastellar.com | www.exteriorscastellar.com

La revista Artilletres s'edita amb el suport de:

Ajuntament de
Castellar del Vallès

La FUSTERIA

Disseny
interiors

Cra. de Sentmenat, 58 - Tel. 93 747 31 23 - Fax 93 747 31 22 - Castellar del Vallès

BONA FESTA MAJOR

TREBALLEM PEL TEU SOMRIURE!

L'equip de Clínica Dental Park Castellar
us desitja una bona festa major

Assistència Sanitària i Dentyred | Odontologia general
Ortodòncia | Odontopediatria | Cirurgia implantològica
Peridònica (tractaments de geniva) | Estètica dental
Cirurgia oral | Odontologia geriàtrica

c | Portugal s/n Local 1-2
(Davant de l'Espai Tolrà)

t | 93 714 21 95

w | parkcastellar.com

clínica dental
Park Castellar
Dr. Alfredo González Sancho

PERE ROCA I ROUMENS / ARQUITECTE

CATALUNYA, 99 BAIXOS / TEL. 93 714 61 05 / CASTELLAR DEL VALLÈS

artil·letes

Núm. 43 - Castellar del Vallès - Setembre 2008 - 10 €

